

Investice do vaší budoucnosti
Spolufinancováno Evropskou unií
z Evropského fondu pro regionální rozvoj

Strategie rozvoje cestovního ruchu v Pardubickém kraji

Analytická část

Zadavatel: **Destinační společnost Východní Čechy**

Zpracovatel projektu: **Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje**

Červen 2009

ÚVOD	3
1 OBECNÉ PODMÍNKY	4
1.1 GEOGRAFICKÁ POLOHA A VYMEZENÍ REGIONU	4
1.2 FYZICKO-GEOGRAFICKÉ PODMÍNKY	4
1.3 SOCIOEKONOMICKÉ PODMÍNKY	6
1.3.1 Základní charakteristiky	6
1.3.2 Vzdělanost a vzdělávání.....	6
1.3.3 Vybrané ekonomické charakteristiky Pardubického kraje	9
1.3.4 Podnikatelská aktivita v cestovním ruchu	9
1.3.5 Zaměstnanost v cestovním ruchu	12
1.4 SPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ.....	14
1.5 RAJONIZACE ÚZEMÍ DLE CESTOVNÍHO RUCHU	15
1.6 POTENCIÁLNÍ REKREAČNÍ PLOCHY.....	16
1.7 TURISTICKO-REKREAČNÍ FUNKCE	18
1.8 TURISTICKO- REKREAČNÍ ZATÍŽENÍ ÚZEMÍ	19
1.9 HODNOCENÍ POTENCIÁLU CESTOVNÍHO RUCHU.....	20
2 TRENDY V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU	23
2.1 SOUČASNÉ SVĚTOVÉ TRENDY V CESTOVNÍM RUCHU	23
2.2 SOUČASNÉ TRENDY V CESTOVNÍM RUCHU V EVROPĚ	26
3 ANALÝZA NABÍDKY	31
3.1 GASTRONOMICKÁ ZAŘÍZENÍ	31
3.2 UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ.....	31
3.2.1 Hromadná ubytovací zařízení.....	31
3.2.2 Objekty individuální rekreace	35
3.3 INFRASTRUKTURA ZAJIŠŤUJÍCÍ DOSTUPNOST PARDUBICKÉHO KRAJE	36
3.3.1 Silniční doprava.....	37
3.3.2 Železniční doprava	41
3.3.3 Letecká doprava	45
3.3.4 Vodní doprava	46
3.4 DOSTUPNOST REGIONU HROMADNOU DOPRAVOU	46
3.4.1 Dálková autobusová doprava	46
3.4.2 Vlaková doprava	46
3.4.3 Místní autobusová doprava	46
3.4.4 Provozování speciálních autobusových linek (skibusy, cyklobusy).....	47
3.5 DOPRAVA JAKO VLASTNÍ ATRAKTIVITA CESTOVNÍHO RUCHU	48
3.6 KULTURNĚ-HISTORICKÉ PŘEDPOKLADY A POTENCIÁL	48
3.6.1. Kulturně historické památky	48
3.6.2. Kulturní zařízení.....	52
3.6.3. Kulturní akce	53
3.6.4. Další součásti kulturně-historické nabídky regionu	53
3.7 SPORTOVNĚ-REKREAČNÍ INFRASTRUKTURA	53
3.7.1. Sportovně-rekreační infrastruktura především pro venkovní aktivity v přírodě v zimní sezóně.....	54
3.7.2. Sportovně-rekreační infrastruktura především pro venkovní aktivity v přírodě v letní sezóně.....	55
3.7.3. Ostatní sportovně-rekreační infrastruktura pro aktivní sport.....	58
3.7.4. Významná sportovně-rekreační infrastruktura pro pasivní sledování sportu	60
3.8 TURISTICKÁ INFORMAČNÍ CENTRA.....	61
3.9 TURISTICKÁ SPECIALIZACE JEDNOTLIVÝCH TURISTICKÝCH OBLASTÍ	61
4 ANALÝZA POPTÁVKY	63
4.1 ÚVOD.....	63
4.2 NÁVŠTĚVNOST UBYTOVACÍCH ZAŘÍZENÍ	63

4.3	PROFILY NEJČASTĚJI ZASTOUPENÝCH NEREZIDENTŮ V HUZ PARDUBICKÉHO KRAJE ..	69
4.4	CHARAKTERISTIKY REZIDENTŮ DALŠÍCH ZEMÍ PŘEDSTAVUJÍCÍCH POTENCIÁL PRO ČESKOU REPUBLIKU RESP. PARDUBICKÝ KRAJ	74
4.5	DOMÁCÍ CESTOVNÍ RUCH – MOTIVY	76
4.6	PROFIL NÁVŠTĚVNÍKŮ PARDUBICKÉHO KRAJE, RESP. TURISTICKÉHO REGIONU VÝCHODNÍ ČECHY A TURISTICKÝCH OBLASTÍ NA ÚZEMÍ PARDUBICKÉHO KRAJE	77
4.6.1	Profil návštěvníků Pardubického kraje dle šetření agentury Czech Tourism a STEM/Mark	78
4.6.2	Profil návštěvníků – dle průzkumu realizovaného ke Strategii	85
5	ANALÝZA KONKURENCE	94
5.1	VNĚJŠÍ KONKURENCE.....	94
5.1.1	Analýza konkurence z hlediska geografické polohy a dostupnosti	94
5.1.2	Analýza konkurence z hlediska nabídky typu dovolené a regionální nabídky	95
5.1.3	Analýza konkurence z hlediska sezónnosti	97
5.1.4	Analýza konkurence z hlediska turistické infrastruktury	97
5.1.5	Analýza konkurence z hlediska oblíbenosti turistických cílů ČR	99
5.1.6	Silné a slabé stránky sousedních krajů resp. turistických regionů v porovnání s Pardubickým krajem z pohledu SWOT analýzy.....	101
5.2.	VNITŘNÍ KONKURENCE.....	105
6	ORGANIZACE CESTOVNÍHO RUCHU.....	107
6.1	PARDUBICKÝ KRAJ.....	107
6.2	DESTINAČNÍ SPOLEČNOST VÝCHODNÍ ČECHY	107
6.3	OBLASTNÍ ORGANIZACE CESTOVNÍHO RUCHU	109
6.4	DALŠÍ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V CESTOVNÍM RUCHU	110
7	MARKETINGOVÉ AKTIVITY V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU	111
7.1.	ZHODNOCENÍ AKTIVIT REALIZOVANÝCH V RÁMCI PROGRAMU ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU V TURISTICKÉM REGIONU VÝCHODNÍ ČECHY	111
7.2.	DALŠÍ MARKETINGOVÉ AKTIVITY PARDUBICKÉHO KRAJE PŘED VZNIKEM DESTINAČNÍ SPOLEČNOSTI VÝCHODNÍ ČECHY V LETECH 2002 - 2008	113
7.3.	MARKETINGOVÉ NÁSTROJE DSVČ	114
7.4.	VYHODNOCOVÁNÍ ÚČINNOSTI NÁSTROJŮ PROPAGACE.....	115
7.4.1.	Analýza návštěvnosti portálu	116
7.5.	IMAGE PARDUBICKÉHO KRAJE	118
8	VYHODNOCENÍ FÓR KONANÝCH KE STRATEGII CESTOVNÍHO RUCHU	120
8.1.	VÝSLEDKY Z DOTAZNÍKŮ	120
8.2.	DŮLEŽITÉ BODY ZE SETKÁNÍ – ROZDĚLENY TÉMATICKY	121
9	SEZNAMY	123
9.1	SEZNAM GRAFŮ.....	123
9.2	SEZNAM OBRÁZKŮ	123
9.3	SEZNAM TABULEK.....	123
9.4	SEZNAM NĚKTERÝCH POUŽITÝCH ZKRATEK.....	125

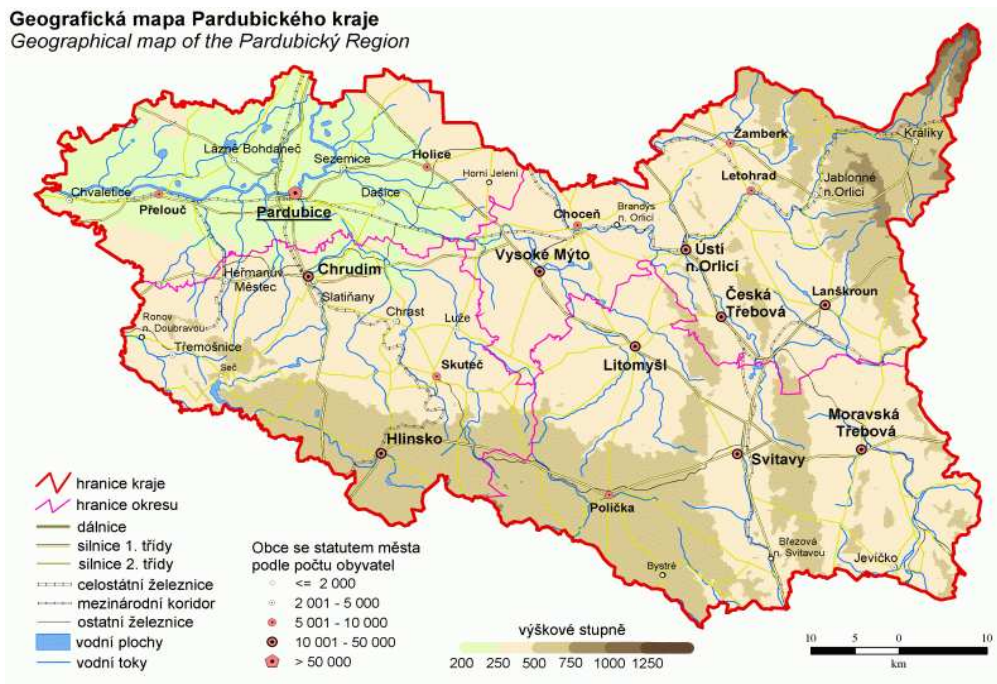
ÚVOD

Strategie rozvoje cestovního ruchu v Pardubickém kraji (dále Strategie) je zpracována v rámci projektu „Podpora rozvoje Destinační společnosti Východní Čechy“ spolufinancovaného z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod 2007 - 2013. Strategie je zpracována jako střednědobý dokument pro období 2010 – 2015.

Analytická část Strategie obsahuje analýzu obecných podmínek Pardubického kraje, analýzu nabídky, poptávky, obecných trendů v cestovním ruchu v aplikaci na podmínky Pardubického kraje a konkurence, dále obsahuje systém organizace cestovního ruchu na území Pardubického kraje, analýzu současných marketingových aktivit Pardubického kraje a Destinační společnosti Východní Čechy včetně zhodnocení projektů na podporu cestovního ruchu realizovaných Pardubickým krajem v rámci naplňování předchozího strategického dokumentu „Programu rozvoje cestovního ruchu v turistické oblasti Východní Čechy“. Analytická část se částečně opírá o Program rozvoje turistického regionu Východní Čechy, vychází ze statistických dat, odborných článků (např. časopis C.O.T. Business) a terénních marketingových výzkumů (výzkumu realizovaného jako součást Strategie i výzkumů realizovaných agenturou CzechTourism). Dalším zdrojem jsou závěry z fór cestovního ruchu, na která byly sezvány subjekty působící v cestovním ruchu na území Pardubického kraje, a v neposlední řadě také náměty z dotazníků distribuovaných účastníkům těchto odborných setkání. Na analytickou část navazuje SWOT analýza, návrhová část a akční plán.

1 OBECNÉ PODMÍNKY

Obr. 1 Geografická mapa Pardubického kraje

Zdroj: ČSÚ, Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

1.1 Geografická poloha a vymezení regionu

Pardubický kraj leží ve východní části Čech. Polohu kraje dále určují sousední kraje – Středočeský, Královéhradecký, Olomoucký, Jihomoravský a Vysočina. Část severovýchodní hranice kraje je státní česko-polskou hranicí. Svoji rozlohou 4 519 km² zaujímá Pardubický kraj 5,7 % rozlohy ČR a je tak pátým nejmenším krajem republiky.

1.2 Fyzicko-geografické podmínky

Povrch Pardubického kraje se vyznačuje poměrně velkou variabilitou – severní část tvoří pohoří Orlické hory a Králický Sněžník, jih území je lemován vrchovinnými oblastmi Žďárských vrchů a Železných hor. Střed území je tvořen Polabskou nížinou.

Z pohledu všeobecně uznávaného geomorfologického členění patří území Pardubického kraje do provincie Česká vysočina a subprovincií Česko-moravská subprovincie, Krkonošsko-jesenická subprovincie a Česká tabule.

Nejvyšším bodem kraje je Králický Sněžník (1 424 m n. m.), který je zároveň třetím nejvyšším místem České republiky. Nejnižší bod se nachází na hladině řeky Labe u Kojic při západní hranici kraje (201 m n. m.). Průměrná nadmořská výška kraje je 418 m n. m.

V masivu Králického Sněžníku na hoře Klepý (polský název Trojmórski Wierch) dochází ke styku rozvodnic tří evropských úmoří – Baltského, Severního a Černého.

K Severnímu úmoří patří **nejvýznamnější řeka** Pardubického kraje **Labe**, které protéká krajem v úseku Opatovice nad Labem – Kojice, k jeho přítokům protékajícím Pardubickým krajem patří Loučná, Chrudimka, Orlice a Doubrava. K úmoří Černého moře patří řeky Svitava, Svratka, Morava, Moravská Sázava a Třebovka, k úmoří Baltského moře méně významné toky pramenící pod Králickým Sněžníkem. Z pohledu cestovního ruchu jsou dále

významné vodní plochy – **rybníky a vodní nádrže**. Největšími vodními nádržemi v Pardubickém kraji jsou Sečská přehrada a Pastviny, mezi další patří Pařížov a zásobárna pitné vody Křižanovice. Rybníky v Pardubickém kraji jsou využívány buď za účelem rekreace, v okolí některých rybníků však jsou i významné ptačí oblasti soustavy Natura 2000 (Bohdanečský a Komárovský rybník). Ve východních Čechách a v okolí řek Labe a Cidliny vznikla na přelomu 15. a 16. století první velká rybníkářská oblast (stavitel Vilém z Pernštejna). Odtud se v 16. století rozšířila do jižních Čech, kde je rybníkářství v současné době mnohem proslulejší, naopak ve východních Čechách většina rybníků zanikla. Nejvýznamnějšími rybníky jsou Bohdanečský rybník, Sopřečský rybník, Buňkov, Chobot, Hvězda, Hluboká, Dlouhý. Zejména krajinnotvorný význam mají **labiště** (říční jezera), většinou se jedná o pozůstatky původních meandrů Labe, které byly při regulaci toku odděleny od hlavního toku. K nejznámějším patří např. Staré Labe u cihelny, labiště pod Opočínkem, Živanické jezero, Lohenické rameno.

Území Pardubického kraje je ve srovnání s ostatními kraji ČR bohaté na vodní zdroje. Pardubický kraj je vodohospodářsky významnou oblastí s přebytky vodních zdrojů nadregionálního významu. **Minerální vody** se vyskytují a jsou využívány k léčebným účelům v Lázních Bohdanči (ryzí alkalická kyselka se zvýšeným obsahem fluoridů). Kromě minerálních vod se v Lázních Bohdanči využívají k léčebným účelům také peloidy – **ložiska slatiny**. V minulosti se lázeňská činnost provozovala i v Brandýse nad Orlicí, kde je v provozu vodojem s mírně léčivou vodou. Na území Pardubického kraje se dříve také nacházelo poměrně velké množství menších lázeňských míst i léčivých pramenů různého složení, většina z nich však zanikla. V současné době jsou tato místa spíše turistickým cílem. Mezi ně patří např. Anenská Studánka, Vraclav, Modletín, Vápenný Podol nebo Slatiňany.

Pardubický kraj leží v **mírném klimatickém pásu** s typickým střídáním čtyř ročních období. Na území kraje se nachází 11 klimatických oblastí stanovených E. Quittem v roce 1971 pro Českou republiku. Každá klimatická oblast se vyznačuje určitými teplotními a srážkovými charakteristikami. Přehled a charakteristika těchto oblastí je uvedena v příloze č. 1 ke Strategii. Pro oblast cestovního ruchu jsou důležité informace zejména o počtu dnů se sněhovou pokrývkou a počet mrazových dnů z důvodu lokalizace zimních lyžařských středisek a infrastruktury pro běžecské lyžování. Chladné oblasti s největším počtem mrazových dnů a s největším počtem dnů se sněhovou pokrývkou se v Pardubickém kraji nachází v oblasti Orlických hor, Králického Sněžníku a v jižní části turistické oblasti (dále TO) Chrudimsko-Hlinecko. Naopak teplá oblast s nejnižším počtem zamračených dnů a s nejvyššími průměrnými teplotami se nachází v TO Pardubicko, v severní části TO Chrudimsko-Hlinecko a v severní části TO Českomoravské pomezí. Ostatní části Pardubického kraje se nachází v mírně teplé oblasti. Charakteristiky, resp. výhody teplé oblasti nejsou již pro cestovní ruch natolik klíčové, v letní sezóně mají větší význam ostatní podmínky, jako např. atraktivita prostředí, terén, vegetace, lokalizované atraktivity atd., než teplotní a srážkové diference.

Pardubický kraj se vyznačuje rozmanitostí **přírodních podmínek**, rozdílností osídlení, průmyslové a zemědělské výroby, a proto je i rozdílná kvalita životního prostředí. Mezi území nejméně postižená antropogenní činností patří oblast podhůří a vrchovin (bez větších sídel) ve střední a severní části okresu Ústí nad Orlicí, v jižní části okresu Svitavy a jižní části okresu Chrudim.

Poškozené životní prostředí lze identifikovat na hřebenech Orlických hor a v oblastech intenzivně zemědělsky obhospodařovaných (narušená biodiverzita, znečištění dusičnany), které se nachází v okresech Pardubice a Chrudim (mimo jižní část), dále v západní části okresu Ústí nad Orlicí a severní a střední části okresu Svitavy.

Z velkoplošných zvláště **chráněných území** neleží v Pardubickém kraji žádný národní park, leží zde 3 CHKO – Orlické hory, Žďárské vrchy a Železné hory. Z maloplošných chráněných území se v kraji nachází 2 národní přírodní památky (Semínský přesyp, Šejval u obce Radhošť), 3 národní přírodní rezervace (Králický Sněžník, Bohdanečský rybník a rybník Matka, Lichnice- Kaňkovo hory), 53 přírodních památek a 39 přírodních rezervací.

1.3 Socioekonomické podmínky

1.3.1 Základní charakteristiky

K 31. 12. 2008 žilo v Pardubickém kraji celkem 515 185 obyvatel (4,9 % obyvatel ČR), hustota zalidnění činila 114 obyvatel/km² (v ČR 133 obyvatel/km²). Hustota zalidnění není v rámci kraje rovnoměrná. Nejnížší je v okrese Svitavy a nejvyšší v okrese Pardubice.

Nejlidnatějším okresem je okres Pardubice, následují okresy Ústí nad Orlicí a Svitavy. Největšími sídly jsou města Pardubice, Chrudim a Svitavy. V kraji je celkem 451 obcí, na jednu obec tedy připadá v průměru 1142 obyvatel (průměr ČR je 1675 obyvatel/obec).

V obcích s méně než 500 obyvateli žije 14 % obyvatelstva kraje, což je o 2/3 větší podíl, než je průměr ČR. Postupně narůstá podíl obyvatel v obcích od 500 do 1 999 obyvatel, nyní 24 % – o 1/3 nad průměrem ČR. V obcích od 2 000 do 9 999 obyvatel je podíl obyvatel v kraji 20 % – o 1,6 % pod průměrem ČR. Podíl obyvatel v obcích nad 10 000 obyvatel činí 42 %, což je cca o 1/5 méně než průměrná hodnota ČR. V krajském městě Pardubice žije 17 % obyvatel kraje. Z demografických charakteristik ve srovnání s ostatními kraji ČR lze zmínit nízkou úroveň potratovosti a rozvodovosti v Pardubickém kraji.

Tab. 1 Základní geografické informace, stav k 1. 1. 2009 (předběžné výsledky)

Okres	Počet obcí	Počet měst	Počet obyvatel	Rozloha km ²	Hustota zalidnění
Chrudim	108	10	104 351	992,6	105
Pardubice	112	8	166 519	880,1	189
Svitavy	116	7	104 934	1378,6	76
Ústí nad Orlicí	115	10	139 381	1267,3	110
Celkem	451	35	515 185	4 518,7	114

Zdroj: ČSÚ Pardubice

1.3.2 Vzdělanost a vzdělávání

Úroveň vzdělanosti ilustruje Tab. 2. Ukazatel úrovně vzdělanosti se sleduje v rámci SLDB v desetiletých intervalech, v případě potřeby aktuálnějších dat lze čerpat z výběrových šetření pracovních sil (VŠPS) zpracovávaných ČSÚ.

Ze SLDB v roce 2001 vyplývá, že úroveň vzdělanosti v Pardubickém kraji je ve srovnání s celorepublikovým průměrem nižší – menší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Jak vyplývá z Tab. 2, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se liší i mezi okresy Pardubického kraje, největší podíl je v okrese Pardubice, kde se nachází Univerzita Pardubice a je zde největší koncentrace firem vyžadujících vysokoškolské vzdělání.

Tab. 2 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	Nejvyšší dosažené vzdělání				
		Základní a neukončené	Vyučení a stř. odborné bez maturity	Úplné střední s maturitou	Vyšší a nástavbové	Vysokoškolské vč. vědecké přípravy
Česká republika	8 575 198	23	38	24,9	3,5	8,9
Pardubický kraj	422 722	22,7	40,8	24,5	3,7	7,0
Okres Chrudim	87 121	24,1	42,7	22,7	3,0	5,8
Okres Pardubice	136 159	19,7	39,2	26,8	3,8	9,2
Okres Svitavy	84 742	25,6	41,8	21,9	3,4	5,8
Okres Ústí nad Orlicí	114 700	23,3	40,4	25,2	3,8	6,2

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2001

Ve srovnání let 2001 (SLDB) a 2004 (VŠPS) se úroveň vzdělanostní struktury v Pardubickém kraji příliš nezměnila.

V České republice existuje široká síť středních škol a učilišť poskytujících **vzdělání v oblasti cestovního ruchu**, zároveň dochází k rozšiřování nabídky vysokoškolského studia v oblasti cestovního ruchu prostřednictvím nově vznikajících oborů s vazbou na cestovní ruch i prostřednictvím nově zakládaných soukromých vysokých škol cestovního ruchu. Na tomto místě je cílem představit školy a obory v regionu, případně školy ve spádovém okolí Pardubického kraje. Je zcela zřejmé, že vzhledem k jisté mobilitě pracovních sil ne všichni absolventi škol nacházejících se v Pardubickém kraji zůstanou v tomto regionu a naopak přicházejí další lidé s kvalifikací v cestovním ruchu, kteří studovali mimo Pardubický kraj. Avšak tento přehled může posloužit jako přehled potenciálních institucí pro další rozvoj spolupráce v cestovním ruchu.

Tab. 3 Přehled středních škol, SOU a učilišť s výukou oborů v Pardubickém kraji vztahujících se k cestovnímu ruchu

Střední školy	Studijní obory
Střední odborná škola a střední odborné učiliště obchodu a služeb Chrudim	Kuchař, číšník, cukrář (učební obory) Gastronomie – kuchař, číšník (studijní obory s maturitou)
Učiliště a praktická škola Chroustovice	Kuchařské, cukrářské práce
Hotelová škola Bohemia, Chrudim	Hotelnictví a turismus Management a turismus
Střední odborná škola a střední odborné učiliště Pardubice	Kuchař, číšník
Labská hotelová SOŠ a SOU Pardubice	Hotelnictví a cestovní ruch Kuchař – číšník Cukrář
Střední odborná škola cestovního ruchu Pardubice	Management cestovního ruchu
Střední odborná škola a střední odborné učiliště Polička	Kuchař – číšník Cukrář
Integrovaná střední škola Moravská Třebová	Hotelnictví a turismus (studijní obor) Kuchař, číšník (učební obory)
Střední škola obchodu a služeb Choceň	Cestovní ruch Kuchař, číšník, cukrář Gastronomie
Odborné učiliště a praktická škola Žamberk	Kuchařské práce
Střední škola obchodu, řemesel a služeb Žamberk	Kuchař, číšník

Zdroj: www.pardubickykraj.cz, vlastní šetření RRA PK

Tab. 4 Vybrané vysoké školy s obory vztahujícími se k cestovnímu ruchu v Pardubickém kraji, Praze a sousedních regionech Pk

Vysoká škola	Obor
Univerzita Pardubice	Předměty vztahující se k cestovnímu ruchu jsou vyučovány v rámci oborů na Dopravní fakultě Jana Pernera a na Ekonomicko-správní fakultě
Univerzita Hradec Králové	Management cestovního ruchu Cizí jazyky pro cestovní ruch
Vysoká škola ekonomická v Praze	Cestovní ruch a regionální rozvoj
Masarykova univerzita v Brně	Regionální rozvoj a správa
Univerzita Palackého, Olomouc	Management volného času a rekreace
Vysoká škola polytechnická, Jihlava	Cestovní ruch
Vysoká škola cestovního ruchu a teritoriálních studií, Praha	Management cestovního ruchu
Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství, Praha	Management cestovního ruchu, Management hotelů, gastronomických zařízení a lázeňství

Vysoká škola obchodní v Praze	Cestovní ruch (bakalářský) Management cestovního ruchu (magisterský)
Vysoká škola hotelová Praha	Bakalářské: Hotelnictví Management destinace cestovního ruchu Management volného času Magisterský: Management hotelnictví a lázeňství
Vysoká škola obchodní a hotelová, Brno	Management hotelnictví Management cestovního ruchu

Zdroj: Czechtourism, vlastní šetření RRA PK

1.3.3 Vybrané ekonomické charakteristiky Pardubického kraje

Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců Pardubického kraje se v uplynulých letech vyznačovala neustálým růstem, v roce 2007 dosáhla u fyzických osob hodnoty 18 569 Kč – 86 % úrovně průměrné hrubé měsíční mzdy celé ČR (3. nejnižší mzda po Karlovarském a Olomouckém kraji) a v roce 2008 se průměrná mzda zaměstnance zvýšila na 20 096 Kč (85 % úrovně průměrné hrubé měsíční mzdy České republiky).

Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2008 činila v kraji 5,95 % (6. místo mezi kraji ČR) a byla o 0,52 procentního bodu vyšší než v roce 2007. Nejvyšší nezaměstnanost v kraji je přitom v okresech Svitavy (8,84 % k 31. 12. 2008)¹.

V Pardubickém kraji činil v roce 2007 **hrubý domácí produkt (HDP)** na 1 obyvatele v PPS 69,1 % průměru EU27. Na tvorbu HDP působí v kraji rozhodující měrou 5 odvětví, která představují 72,4 % hrubé přidané hodnoty (HPH) kraje. Rozhodující vliv má zpracovatelský průmysl, jehož podíl na HPH kraje v roce 2007 dosáhl 32,6 %. Vysoký podíl na HPH byl zaznamenán i u skupiny doprava, skladování a spoje (11,6 %), obchod (10,5 %), činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu (10,4 %) a stavebnictví (7,3 % HPH kraje).

1.3.4 Podnikatelská aktivita v cestovním ruchu

V Pardubickém kraji působilo v roce 2008 celkem 109 504 ekonomických subjektů, z toho 5 054 subjektů (4,6 %) v oblasti ubytování a stravování.

Tab. 5 znázorňuje rozložení podnikatelských subjektů v cestovním ruchu v okresech Pardubického kraje – kategorie „Ubytování a stravování“ a „Vedlejší a pomocná činnost v dopravě, činnosti cestovních kanceláří a agentur“ (tato kategorie je uvedena spíše orientačně, neboť zahrnuje činnosti, které nemusí s cestovním ruchem souviset). Z tabulky je zřejmé, že celkový počet ekonomických subjektů i počet ekonomických subjektů ve sledovaných kategoriích je největší v okrese Pardubice, následuje okres Ústí nad Orlicí. Podíl sledovaných kategorií na celkovém počtu podnikatelských subjektů nevykazuje významné meziokresní rozdíly, největší zastoupení podnikatelských subjektů v ubytování a stravování na celkovém počtu podnikatelských subjektů je v okrese Svitavy, následuje okres Ústí nad Orlicí.

¹ Zdroj: ČSÚ, Pardubice, Statistický bulletin 2008

Tab. 5 Počet subjektů zapsaných v RES v Pardubickém kraji a jeho okresech (stav k 31. 12. 2008)

	Pardubický kraj	Okres Chrudim	Okres Pardubice	Okres Svitavy	Okres Ústí nad Orlicí
<i>Celkový počet podnikatelských subjektů</i>	109 524	21 634	39 505	19 707	28 678
v tom: Ubytování a stravování	5 054	978	1 769	957	1 350
% podíl na celkovém počtu podnikatelských subjektů v kraji, resp. v okrese	4,6 %	4,5 %	4,4 %	4,9 %	4,7 %
v tom: Vedlejší a pomocná činnost v dopravě, činnosti cestovních kancelářů a agentur	593	105	251	93	144
% podíl na celkovém počtu podnikatelských subjektů v kraji, resp. v okrese	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,5 %	0,5 %

Zdroj: ČSÚ, Pardubice, Statistický bulletin 2008

Počty podnikatelských subjektů ve sledovaných oblastech jsou v Tab. 6 porovnány podle krajů České republiky a také je použit ukazatel počtu subjektů v ubytování a stravování na km² z důvodu eliminace vlivu rozlohy kraje.

Tab. 6 Mezikrajské porovnání podnikatelských subjektů v oblasti cestovního ruchu (stav k 31. 12. 2008)

Kraj	Počet ekonomických subjektů zapsaných v RES	Z toho počet ekonomických subjektů - ubytování a stravování	% *	Z toho počet ekonomických subjektů – „vedlejší a pomocná činnost v dopravě, činnosti cestovních kanceláří a agentur	%* *	Rozloh a kraje, km ²	Počet podnikatelů v ubytování stravování/km ²
Pardubický kraj	109 524	5 054	4,6	593	0,5	4 519	1,12
Hlavní město Praha	471 183	16 142	3,4	7 134	1,5	496	32,5
Středočeský	293 024	13 811	4,7	1 975	0,6	11 015	1,3
Jihočeský	151 989	10 246	6,7	1 068	0,7	10 057	1,0
Plzeňský	136 698	7 786	5,7	857	0,6	7 561	1,0
Karlovarský	80 802	5 841	7,2	731	0,9	3 315	1,8
Ústecký	175 521	10 538	6,0	1 134	0,6	5 335	2,0
Liberecký	114 491	7 200	6,3	827	0,7	3 163	2,3
Královéhradecký	130 544	8 037	6,2	861	0,7	4 758	1,7
Vysočina	101 703	4 539	4,5	540	0,5	6 796	0,7
Jihomoravský	276 783	12 125	4,3	1 883	0,7	7 196	1,7
Olomoucký	135 208	6 834	5,1	710	0,5	5 267	1,3
Zlínský	134 373	6 205	4,6	663	0,5	3 964	1,6
Moravskoslezský	240 486	10 714	4,5	1694	0,7	5 427	2
Česká republika	2 552 329	125 072	4,9	20 760	0,8	78 869	1,6

Zdroj: ČSÚ, Statistické bulletiny jednotlivých regionálních pracovišť

* Podíl ekonomických subjektů v oblasti ubytování a stravování na celkovém počtu ekonomických subjektů zapsaných v RES

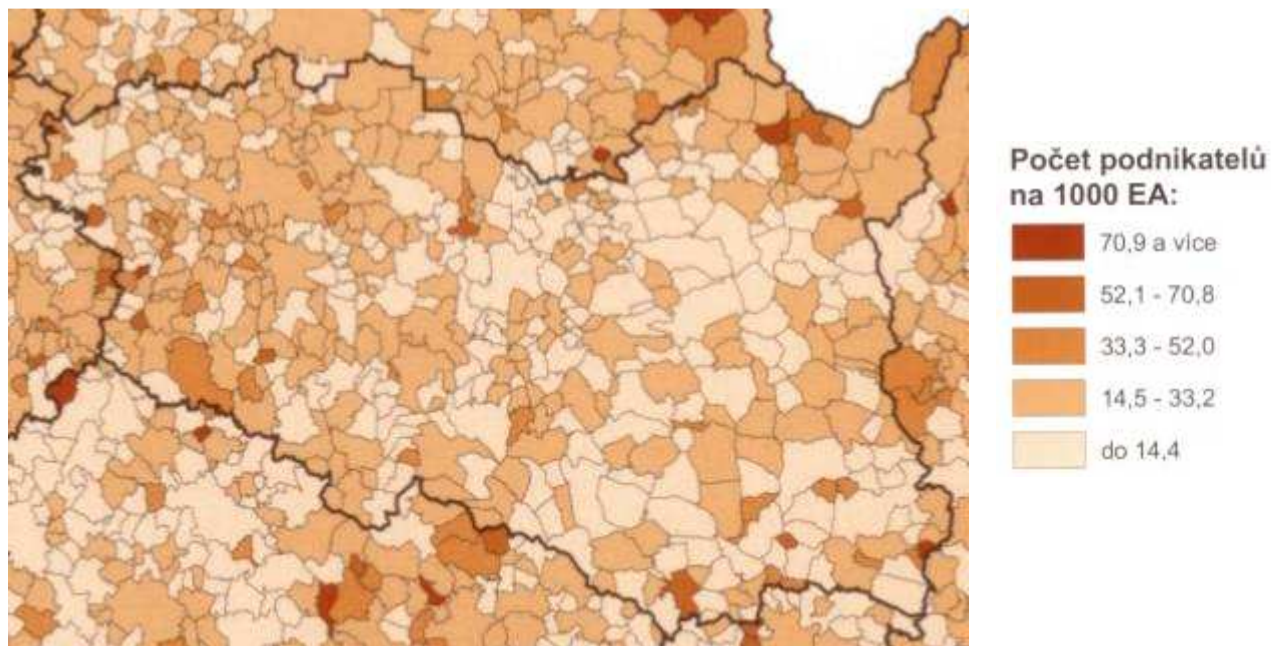
** Podíl ekonomických subjektů v oblasti vedlejších a pomocných činností v dopravě a činností cestovních kanceláří a agentur na celkovém počtu ekonomických subjektů zapsaných v RES

Absolutní počet podnikatelských subjektů v oblasti ubytování stravování i v kategorii, ve které jsou sledovány cestovní kanceláře i agentury, patří ve srovnání s většinou krajů České republiky mezi nižší a dosahuje hodnoty mírně podprůměrné ve srovnání s celorepublikovým průměrem, to samé platí při mezikrajském srovnání počtu podnikatelských subjektů vztaženého k rozloze příslušného kraje.

V publikaci Atlas cestovního ruchu České republiky je hodnocena podnikatelská aktivita v cestovním ruchu jednotlivých obcí České republiky pomocí ukazatele **počtu podnikatelských subjektů na 1000 ekonomicky aktivních obyvatel obce**. Údaje o počtu podnikatelů jsou čerpány z Registru ekonomických subjektů a do počtu podnikatelů jsou zahrnuti všichni soukromí podnikatelé – podnikající podle živnostenského zákona, soukromě hospodařící rolníci a svobodná povolání, zapsaní i nezapsaní v obchodním rejstříku, jejichž hlavní činnost je v odvětví pohostinství a ubytování (OKEČ 55). Vychází z Registru ekonomických subjektů z listopadu 2005 přepočteného podle data vzniku firmy k 31. 12.

2004. Údaje o počtu ekonomicky aktivních obyvatel jsou převzaty ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001.

Obr. 2 Podnikatelská aktivita v cestovním ruchu v obcích Pardubického kraje

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

Z mapy vyplývá, že ve většině obcí Pardubického kraje působí buď méně než 14,4 podnikatelů v ubytování a stravování na 1000 ekonomicky aktivních obyvatel, a to zejména ve východní části Pardubického kraje nebo mezi 14,5 – 33,2 podnikateli na 1000 ekonomicky aktivních obyvatel, a to převážně v západní a severní části okresu. Nadprůměrná intenzita podnikatelské aktivity je pouze v okolí Pastvinské a Sečské přehrady. Společně s moravskými kraji a krajem Vysočina má Pardubický kraj nižší zastoupení podnikatelských subjektů v cestovním ruchu na 1000 ekonomicky aktivních obyvatel oproti ostatním krajům v Čechách.

1.3.5 Zaměstnanost v cestovním ruchu

Z výběrového šetření pracovních sil vztahujícího se ke 4. čtvrtletí roku 2008 lze využít ukazatel podílu odvětví ubytování a stravování na celkovém počtu zaměstnaných v hlavním zaměstnání v mezikrajském srovnání:

Tab. 7 Podíl odvětví ubytování a stravování na celkovém počtu zaměstnaných v hlavním zaměstnání ve 4. čtvrtletí 2008

Kraj/ČR	Podíl odvětví ubytování a stravování na celk. počtu zaměstnaných v %	Kraj	Podíl odvětví ubytování a stravování na celk. počtu zaměstnaných v %
ČR	3,5		
Hl. město Praha	4,9	Královéhradecký	2,6
Středočeský	3,3	Pardubický	2,9
Jihočeský	4,2	Vysočina	2,4
Plzeňský	3,6	Jihomoravský	3,1
Karlovarský	8,0	Olomoucký	2,9
Ústecký	3,2	Zlínský	3,3
Liberecký	3,5	Moravskoslezský	2,5

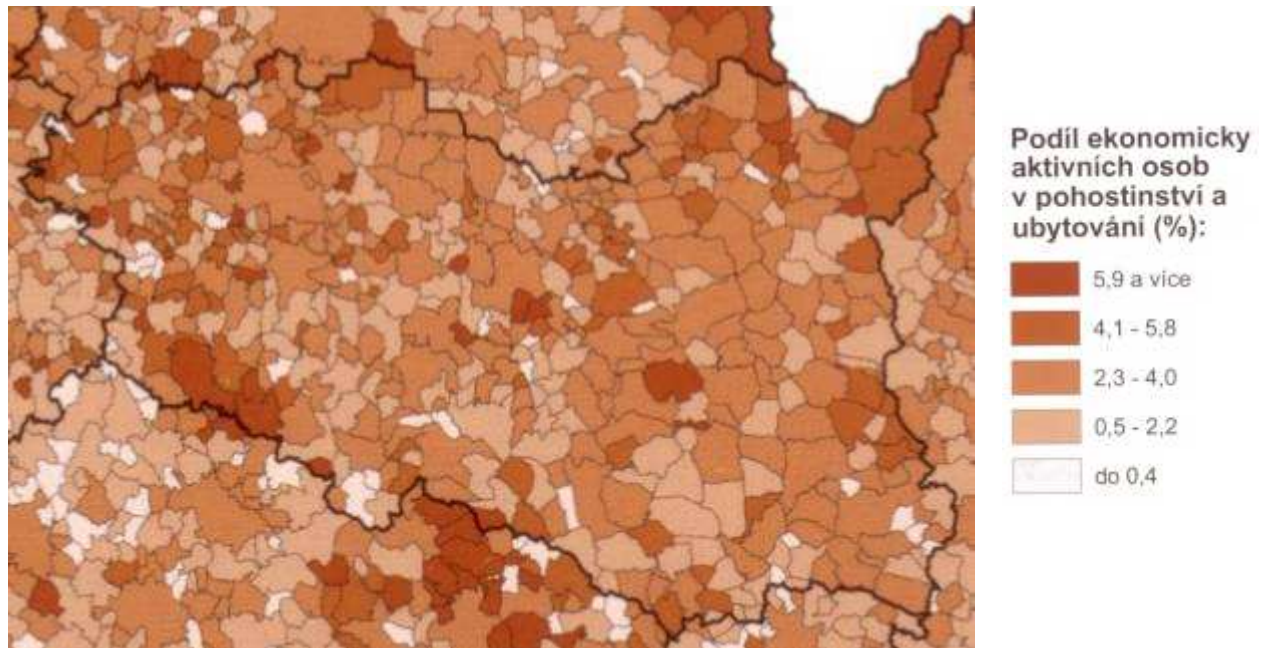
Zdroj: ČSÚ, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008

Ve srovnání s celorepublikovým průměrem je v Pardubickém kraji podíl odvětví ubytování a stravování na zaměstnanosti v hlavním zaměstnání podprůměrný.

Rozložení zaměstnanosti v pohostinství a ubytování do značné míry odráží regionální rozdíly v atraktivitě jednotlivých oblastí a jejich turistické návštěvnosti.

„Atlas cestovního ruchu České republiky“ používá pro hodnocení zaměstnanosti v cestovním ruchu v jednotlivých obcích metodu podílu ekonomicky aktivních v pohostinství a ubytování z celkového počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva příslušné obce. Dle tohoto přístupu je nejvyšší zaměstnanost ve výše zmíněných oborech v obcích Dolní Morava, resp. v celé TO Králícký Sněžník, v okolí přehrad Seč a Pastviny a v okolí obce Kladruby nad Labem, v ostatních místech Pardubického kraje se nejedná o koncentrované oblasti.

Obr. 3 Podíl ekonomicky aktivních osob v pohostinství a ubytování v obcích Pardubického kraje

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

1.4 Správní uspořádání

Pardubický kraj tvoří 4 okresy – Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Z celkového počtu 451 obcí na území kraje má 15 obcí má status obce s rozšířenou působností (viz Obr. 4).

Obr. 4 Administrativní členění kraje

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

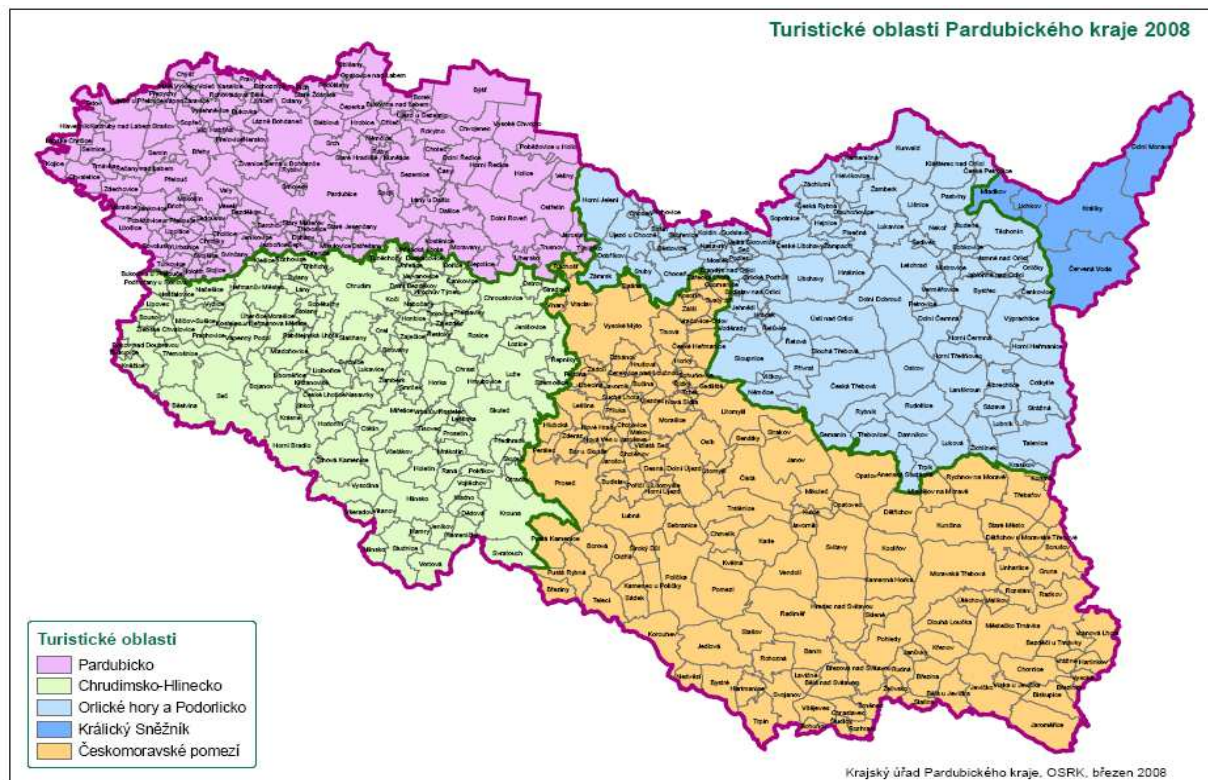
1.5 Rajonizace území dle cestovního ruchu

Celé území Pardubického kraje leží v turistickém regionu Východní Čechy a na území kraje se nachází 5 turistických oblastí – Pardubicko, Chrudimsko – Hlinecko, Českomoravské Pomezí, Králický Sněžník a Orlické hory a Podorlicko (pouze částečně, tato turistická oblast zasahuje větší částí do Královéhradeckého kraje).

Okolními turistickými regiony jsou Krkonoše, Vysočina, Severní Morava a Slezsko, Okolí Prahy, Střední Morava a Jižní Morava.

Začlenění obcí do turistických oblastí zachycuje Obr. 5:

Obr. 5 Turistické oblasti Pardubického kraje

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje, OSRK

1.6 Potenciální rekreační plochy

Na základě zhodnocení přírodních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu lze hodnotit rekreační potenciál území. Za rekreačně využitelné plochy jsou považovány lesní půdy, louky, pastviny, zahrady, sady a vodní plochy. Úhrn těchto ploch indikuje atraktivitu území. V tomto ohledu lze hodnotit jednotlivé obce. Pro účely Strategie byl využit mapový podklad uvedený v „Atlasu cestovního ruchu České republiky“ a zároveň byl vytvořen souhrn za okresy.

Pro prostorovou diferenciaci byla zvolena následující hodnotící stupnice:

Tab. 8 Hodnotící stupnice potenciálu rekreační plochy

Podíl potenciálních rekreačních ploch	Hodnocení
Do 20,0 %	Zemědělsky velmi intenzivně využívaná venkovská krajina – pro cestovní ruch jen velmi málo vhodné přírodní podmínky
20,0 – 37,9 %	Většinou zemědělsky využívaná venkovská krajina v nížinách a pahorkatinách – pro cestovní ruch a rekreaci málo vhodné podmínky
38,0 – 56,9 %	Venkovská krajina s průměrnými přírodními podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci
57,0 – 74,9 %	Podhorská a vysočinná venkovská krajina s příznivými přírodními podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci
75,0 % a více	Povětšinou horské oblasti s velmi příznivými přírodními podmínkami

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

Tab. 9 Rekreačně využitelné plochy podle okresů

Okres	% rekreačně využitelné plochy
Chrudim	46%
Pardubice	39%
Svitavy	47%
Ústí nad Orlicí	54%
Pardubický kraj	47%

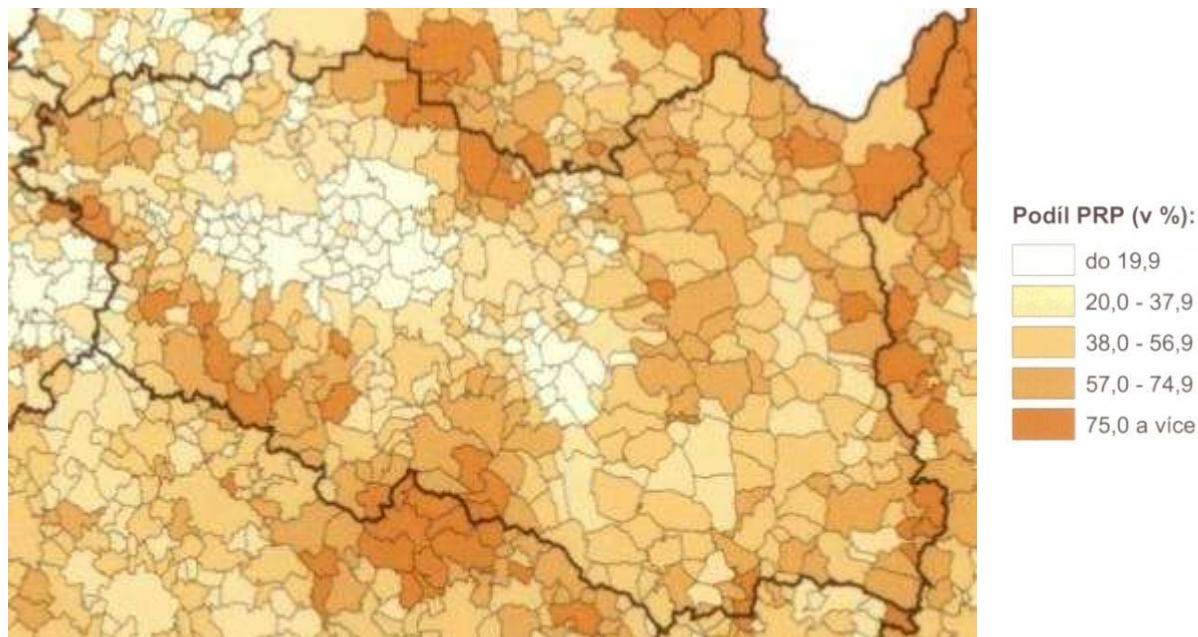
Zdroj: ČSÚ Pardubice

Podle této tabulky všechny okresy spadají do kategorie 38 – 56,9 % rekreačních ploch – venkovská krajina s průměrnými přírodními podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci. Avšak jde pouze o průměrné hodnoty, velká diverzita je zejména v okresech Ústí nad Orlicí, Chrudim i v jižní části okresu Svítavy, t.j. v okresech, kde část jejich území tvoří horské oblastmi, resp. vrchoviny s větším zastoupením zejména lesnatých ploch.

Bližší rozložení rekreačně využitelných ploch dle jednotlivých obcí ukazuje Obr. 6. Barevná škála na mapě odpovídá procentním podílům potenciálních rekreačních ploch, nejsvětější barva značí nejnižší zastoupení rekreačních ploch (do 20 %) a nejtmaší 75 % a více rekreačních ploch v obci.

Z mapy vyplývá, že v Pardubickém kraji nejsou obce s nejvyšším potenciálem rekreační plochy příliš územně koncentrovány, spíše se jedná o územní rozptýlení – v jižní části TO Chrudimsko-Hlinecko (v obcích v okolí přehradní nádrže Seč), v obcích na severu TO Pardubicko a na jihozápadě TO Českomoravské pomezí. Naopak oblast s nejnižším potenciálem je koncentrovaná v severní části TO Chrudimsko-Hlinecko, v jižní části TO Pardubicko a v západní části TO Českomoravské pomezí. Naopak nejnižší potenciál mají obce v severní části TO Chrudimsko-Hlinecko, v jižní a západní části TO Pardubicko a v severní části TO Českomoravské pomezí.

Obr. 6 Potenciální rekreační plochy obcí v Pardubickém kraji

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

1.7 Turisticko-rekreační funkce

Turisticko-rekreační funkce vyjadřuje intenzitu turistické aktivity v destinaci. Lze ji vyjádřit poměrem počtu dvou populací – populace navštěvující (hosté) a populace navštěvované (domácí bydlící obyvatelstvo). Tato funkce je vyjádřena poměrem počtu turistických lůžek (stálých) ku počtu trvale bydlících obyvatel. Důležité je však vzít v úvahu využití lůžkové kapacity, sezónnost apod. Pro hodnocení byly použity počty lůžek v HUZ (ČSÚ 2003), počty lůžek v objektech individuální rekreace (SLDB 1991, při přepočtu 4 lůžek na 1 objekt individuální rekreace), počet trvale bydlících obyvatel (SLDB 2001, ČSÚ). Dle zjištěných počtů lůžek v objektech individuální rekreace a lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních je počet lůžek v objektech individuální rekreace přibližně trojnásobný oproti počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních.

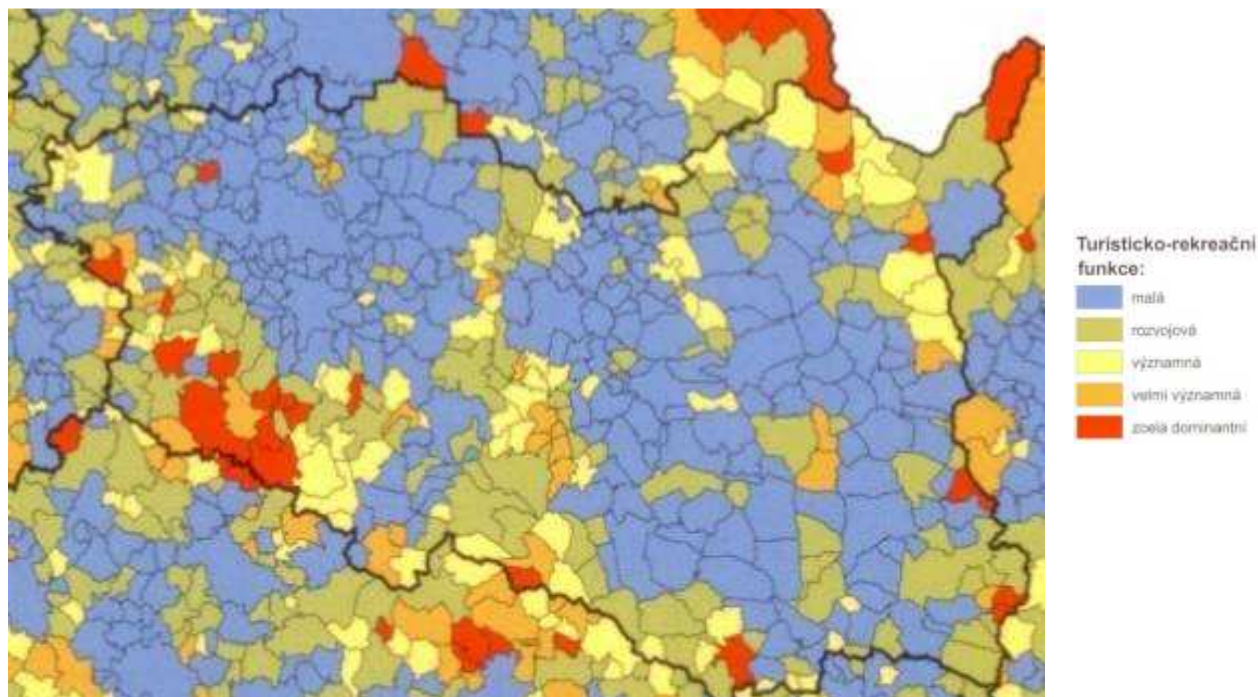
Význam tohoto ukazatele spočívá také v plánování dalších ubytovacích kapacit ve vztahu k únosnosti území a také ve vztahu místního obyvatelstva k navštěvující populaci (od pozitivního vztahu k naprosto negativnímu vztahu v případě velké převahy navštěvující populace).

Tab. 10 Turisticko-rekreační funkce

Turisticko-rekreační funkce	Lůžka v HUZ a v objektech individuální rekreace/počet trvale bydlících obyvatel v obci *100
Zcela dominantní	201 a více
Velmi významná	101 – 200
Významná	51 – 100
Rozvojová	26 – 50
Malá	25 a méně

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

Obr. 7 Turisticko-rekreační funkce obcí v Pardubickém kraji

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

V Pardubickém kraji převládá u většiny obcí malá turisticko-rekreační funkce, větší koncentrace zcela dominantní funkce je v okolí Sečské přehrady a dále pouze rozptýlená v některých obcích (např. Dolní Morava, Pastviny, Čenkovice).

1.8 Turisticko- rekreační zatížení území

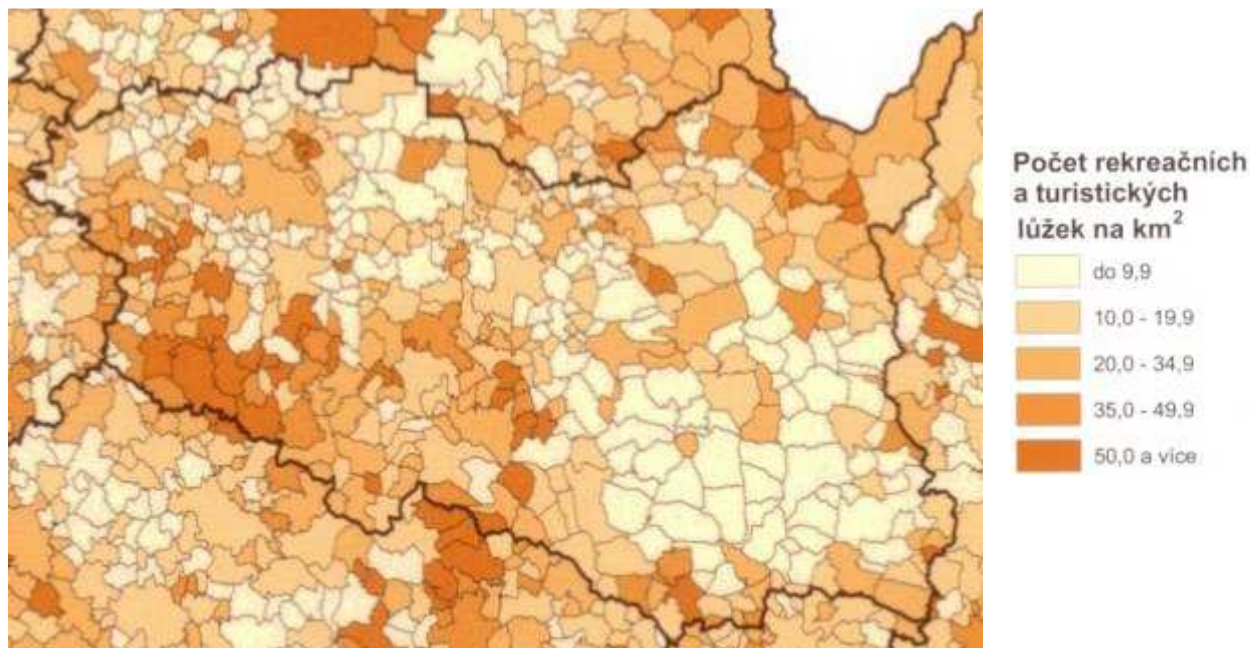
Tento ukazatel je konstruován jako počet turistických a rekreačních lůžek na km². Stejně jako u předchozího ukazatele je třeba brát v úvahu obecně, že poměr lůžek v objektech individuální rekreace a v hromadných ubytovacích zařízeních je 3 : 1.

Tab. 11 Turisticko-rekreační zatížení území,

Turisticko-rekreační zatížení území	Počet rekreačních a turistických lůžek na km ²
Zcela dominantní	50,0 a více
Velmi významné	35,0 – 49,9
Významné	20,0 – 34,9
Rozvojové	10 – 19,9
Malé	do 9,9

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

Obr. 8 Turisticko-rekreační zatížení obcí na území Pardubického kraje

Zdroj: Atlas cestovního ruchu České republiky, MMR, 2006

Barevná škála na mapě odpovídá stupňům ve výše uvedené tabulce, nejsvětlejší barva značí malé turisticko-rekreační zatížení území obce a nejtmaavší zcela dominantní turisticko-rekreační zatížení území obce.

Turisticko-rekreační zatížení území koreluje s turistickou atraktivitou území. Nadprůměrné zatížení je v okolí přehrad Seč a Pastviny.

1.9 Hodnocení potenciálu cestovního ruchu

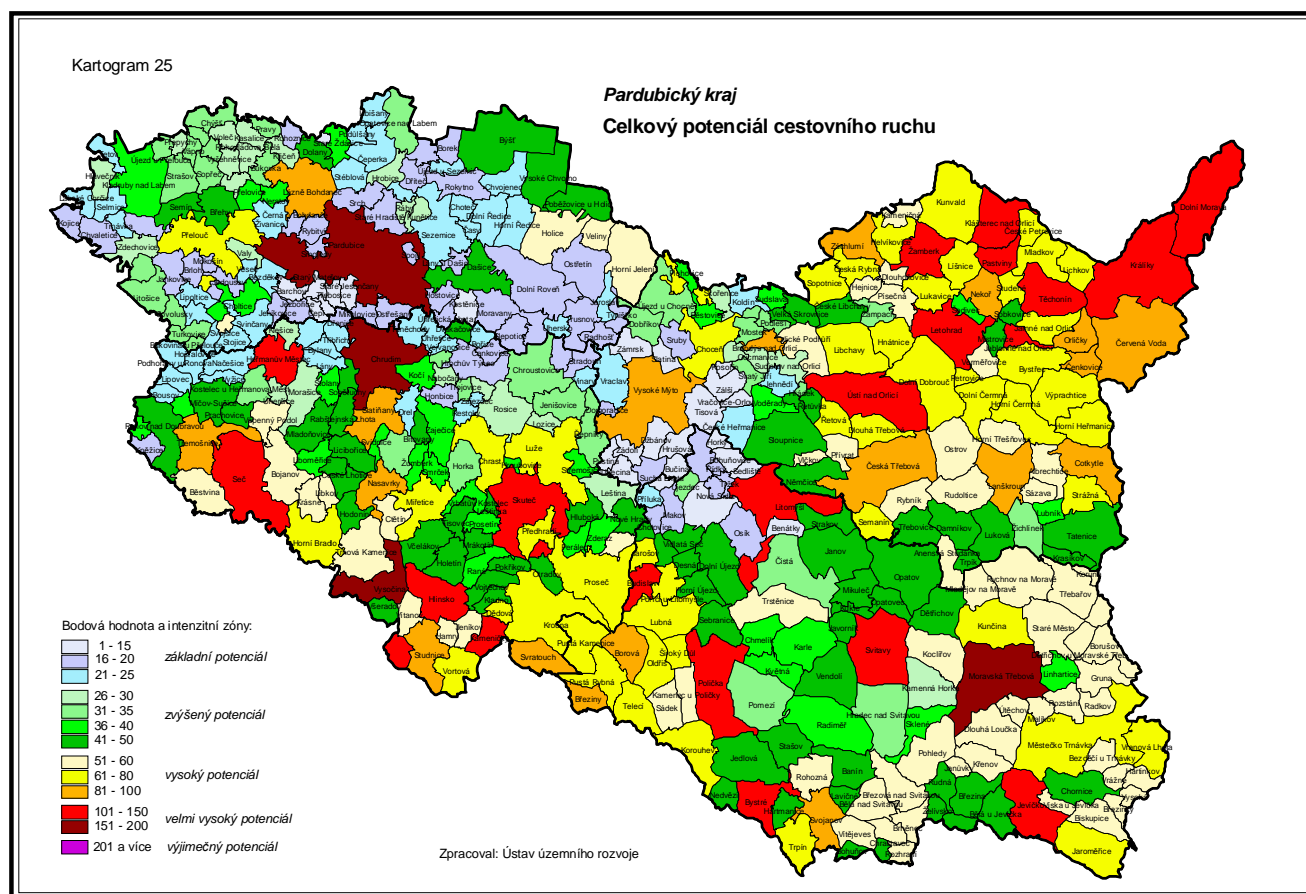
Potenciál cestovního ruchu je chápán jako zhodnocení co možná nejkompexnějšího okruhu územních podmínek a předpokladů pro další možný rozvoj cestovního ruchu. Celkový potenciál se skládá z dílčích potenciálů tj. možností, které v území existují pro provozování konkrétních aktivit cestovního ruchu.

Dílčí potenciály:

- ◆ vhodnost krajiny pro určitou aktivitu cestovního ruchu (takových aktivit, jejichž provádění je v rozhodující míře vázáno na přírodní prostředí)
- ◆ relativně fixní danost, která v obci existuje a je atraktivní pro návštěvníky – např. kulturně historické památky, muzea, skanzeny atd.
- ◆ jako kulturní, sportovní a jiné akce, které jsou v obci pořádány a navštěvují je účastníci odjinud

Zhodnocen byl celkový potenciál jednotlivých obcí dle stanovené metodiky, ve kterém byl hodnocen potenciál přírodního subsystému cestovního ruchu – vhodnost prostředí pro pěší turistiku, cykloturistiku, zimní sjezdové sporty, lyžařskou turistiku, rekreaci u vody, rekreaci typu les/hory, venkovskou turistiku, vodní turistiku, horolezectví, sportovní rybolov, sportovní myslivost, závěsné létání, pozorování ptáků a potenciál kulturního subsystému cestovního ruchu – kulturně historické památky a jejich soubory, skanzeny a muzea, lázeňská funkce, kongresy a konference, kongresy a konference, kulturní akce, sportovní akce, církevní akce, veletrhy a tématické trhy, místní produkty, možnost příhraničních nákupních a zábavních činností. Výsledný potenciál jednotlivých obcí stanovený touto metodou znázorňuje Obr. 9:

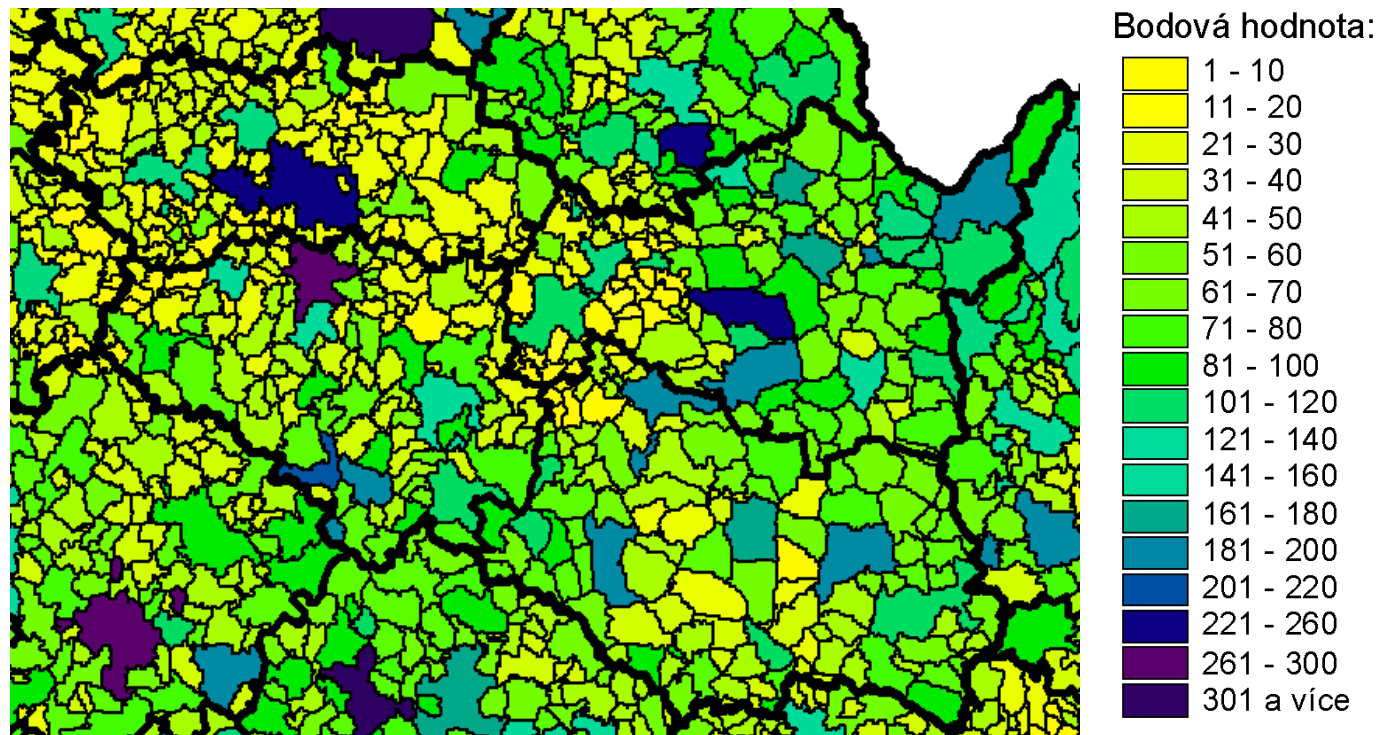
Obr. 9 Celkový potenciál cestovního ruchu obcí Pardubického kraje

Zdroj: Ústav územního rozvoje

Tento prvotně stanovený potenciál byl upraven o další faktory, které potenciál ovlivňují. Tyto faktory působí ve směru zvyšování i snižování potenciálu, jedná se o ekologické faktory (např. znečištění), záplavová území řek, hluk širšího dopadu, vyšší riziko sesuvu půdy, ohrožení valtickou horečkou, výhodnou polohu, památkovou ochranu, přenos výhodné polohy vůči národním parkům a památkám UNESCO.

Obr. 10 Upravený potenciál cestovního ruchu – Pardubický kraj

Zdroj: Ústav územního rozvoje

2 TRENDY V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU²

Preference a poptávka v oblasti cestovního ruchu se neustále vyvíjí vlivem využívání nových technologií, změny životního stylu, ekonomických faktorů, vědy a výzkumu atd. Tyto trendy mají obecnou působnost a pokud na ně subjekty působící v cestovním ruchu pružně zareagují a přizpůsobí jim svoji nabídku, mohou profitovat. Trendy projevující se v poslední době (viz dále) nemají masový charakter a charakterizují užší marketingové segmenty. V těchto segmentech jsou zahrnuti movitější návštěvníci (například v oblasti léčebné turistiky) a zároveň, což je důležité, potenciálně nižší příjmové skupiny, kterým právě například volunturismus nebo aktivita coach surfing umožní navštívit země, které by jinak pro ně byly finančně nedostupné. Lze očekávat, že výdaje těchto skupin se budou pohybovat spíše v nižších relacích, avšak díky aktivitě vázané na určitý region (například dobrovolnictví, pobyt v lázeňském místě) či nalezení cestovatelského protějšku pro coach surfing v daném regionu, je velká šance, že tito účastníci přijedou i do míst, která by v situaci, kdyby volili běžný zájezd s cestovní kanceláří, vůbec nenavštívili. Je pravděpodobné, že by zavítali pouze do hlavního města a tuto návštěvu propojili pouze s několika nejvýznamnějšími atraktivitami v republice. Proto je i v regionech vhodné šířit informace o těchto trendech formou článků v masmédiích, na internetu, rozhovorů s účastníky a dalšími způsoby.

V následujícím textu jsou jednotlivé trendy nastíněny a aplikovány na podmínky Pardubického kraje, zejména se jedná o příležitosti.

2.1 Současné světové trendy v cestovním ruchu

Volunturismus

Jedná se o spojení dovolené s aktivní pomocí v navštívených oblastech, kterou může být cokoli od neodborných manuálních prací, přes výuku jazyků až po poskytování lékařské péče. Nejedná se o nový trend, nicméně od 90. let vznikají v oblasti cestovního ruchu speciální produkty a firmy, které nabízejí tento typ dovolené. Jde o reakci mj. i na globální problémy a rostoucí zodpovědnost obyvatel. Tyto způsoby cestování využívají studenti, ale také lidé, kteří si chtějí odpočinout od kariéry a každodenního stresu plynoucího ze života v civilizaci, nebo senioři hledající nové uplatnění. V České republice se organizováním dobrovolných aktivit zabývá např. organizace INEX – Sdružení dobrovolných aktivit, což je nevládní nezisková organizace v oblasti mezinárodního dobrovolnictví. INEX pořádá dobrovolnické akce i na území Pardubického kraje. V Kosteleckých Horkách nedaleko Chocně se nachází školící centrum organizace. Příležitost pro Pardubický kraj je dvojitá, avšak zejména mimoturistická – ve formě účasti dobrovolníků z různých zemí na regionálních projektech v oblasti vzdělávací, ekologické, sociální atd. a tedy podíl na trvale udržitelném rozvoji kraje. Turistický význam spočívá v tom, že díky konkrétnímu působení v Pardubickém kraji je velmi pravděpodobné, že dobrovolníci navštíví ve svém volném čase právě místní atraktivitu a využijí místní služby, a zároveň mohou předávat informace o místě dobrovolnického působení ve své zemi.

Cestovat zodpovědně

Cílem tohoto trendu je minimalizovat negativní vliv cestovního ruchu nejen na životní prostředí. Tento trend má aspekt ekologický, sociokulturní i ekonomický. Pro regiony znamená možné ulehčení z titulu zodpovědného chování návštěvníků regionu a zároveň podpora místní ekonomiky. S růstem uvědomění si zodpovědného cestování a obecně i ve

² Zpracováno dle článků publikovaných na internetových stránkách agentury Czech Tourism

vazbě na zodpovědný a zdravý životní styl představuje příležitost pro Pardubický kraj rozvoj projektů a turistických produktů zaměřené tímto směrem (např. podpora a propagace ubytování v soukromí, tradičních řemesel, ekologických forem cestovního ruchu a propagace šetrných projektů cestovního ruchu).

Léčebný turismus

Jde o postoupení léčebného či zkrášlovacího zákroku v jiné zemi než té, ve které je turista rezidentem. Nejčastěji lidé cestují za neakutními chirurgickými zákroky, motivací většinou bývá vysoká cena či nedostupnost zákroku doma. Tyto cesty bývají spojeny také s poznávací turistikou. Česká republika patří mezi 10 nejnavštěvovanějších zemí na světě z důvodu léčebné turistiky. Jedná se o návštěvy českých lázní, ale také je vyhledávána cenově dostupná plastická a estetická chirurgie, stomatologické a ortopedické zákroky, operace očí a léčba neplodnosti.

Léčebný turismus je více než pro Pardubický kraj typický pro regiony sousedící s Německem či Rakouskem, pro cenově dostupnou plastickou a estetickou chirurgii je vyhledávána Praha. Lázeňství je jedním z témat propagovaných agenturou CzechTourism. Pro Pardubický kraj představují příležitost Léčebné lázně Bohdaneč, případně rozšíření soukromých zdravotnických klinik zaměřených na zahraniční klientelu právě v poptávaných oblastech (stomatologie, estetická a plastická chirurgie apod.), což je však oblast mimo cestovní ruch.

Coach surfing

Princip bezplatného sdílení ubytování a pohostinnosti. Systém funguje na základě reciprocity – zaregistrování na příslušných internetových stránkách sítě a poté domluvou přímo s poskytovatelem ubytování. Základním motivem je snížení nákladů na cestování a navíc je tato forma turistiky v souladu s principem udržitelného rozvoje.

Pro tržby z cestovního ruchu je vzhledem k charakteru tohoto druhu cestování nevýhodou méně časté užívání hromadných ubytovacích zařízení, na druhou stranu je tento druh cestování finančně méně náročný, proto je možné, že se ho budou účastnit i lidé, kteří by si za jiných okolností nemohli dovolit cestu podniknout (např. návštěvníci ze vzdálených destinací).

Vzhledem k charakteru této aktivity představuje příležitost zapojení obyvatel Pardubického kraje, zejména studentů a mladých lidí do coach surfing systému a tím přilákání zahraničních (zejména) mladých cestovatelů do Pardubického kraje.

Asketická dovolená

Dovolená založená např. na detoxikaci organismu, náročném fyzickém vypětí, cvičení jógy či pobyt v různých extrémních podmínkách.

Příležitost Pardubického kraje je spíše obecného charakteru. Aktivity zařazované pod pojmem asketická dovolená lze praktikovat částečně v různých podmínkách (např. prostory vhodné pro cvičení), pro jiné aktivity (pobyt v extrémních podmínkách) však nejsou v kraji přírodní a geografické předpoklady. V souvislosti s tímto trendem lze však očekávat poptávku po lokalitách s dobrou kvalitou životního prostředí. Tento trend je výzvou zejména pro soukromé subjekty, specializované a zájmové organizace, jakožto organizátory souvisejících akcí.

Dark tourism – temná turistika

Tento typ turismu je pravděpodobně produktem postmoderní doby, kdy se společnost odklání od masového turismu a hledá autentické zážitky. Častým znakem je také důraz na vzdělávání se a poznání během cesty. Přesto je fascinace temnými místy považována mnohými přinejmenším za kontroverzní. Zpřístupnění míst postižených lidským neštěstím či katastrofou by mělo jít ruku v ruce se vzděláváním a pietou, nikoliv s prostou motivací zisku.

Rozdíl mezi tím, co je a co není možné považovat za turistickou atrakci je často věcí kulturních hodnot a časového odstupu. Objekty zájmu „dark“ turistů jsou hřbitovy, místa konfliktů, věznění, mučení, zabíjení, ale také místa postižená přírodními katastrofami. Dále do „dark“ turismu spadají místa spojená se smrtí slavné osoby, ale také zábavní centra hrůzy, jejichž základním cílem je pobavit, ale např. prezentují však smrt na základě skutečných historických událostí či fikce.

V Pardubickém kraji se jedná zejména o pietní místa a památníky – např. památník Ležáky, Zámeček, židovské památky a hřbitovy. Tyto místa však nejsou předmětem masové turistiky, jejich návštěvy bývají spojeny s pietními akty, navštěvují je pamětníci a návštěvníci s cílem vzdělávání.

Mladí cestovatelé

Tito cestovatelé jsou jedním z nejrychleji rostoucích segmentů cestovního ruchu. Hlavním faktorem ovlivňující plány mladých cestovatelů je cena, na druhou stranu tato skupina tráví v destinaci tráví více času než je běžný turista. Preferují ubytování v zařízeních typu hostel. Česká republika patří mezi oblíbené cíle této skupiny.

Význam mladých cestovatelů si uvědomují mnohé národní centrály cestovního ruchu a pracují na způsobu, jak mladé lidi přilákat (levné ubytování, zavádění slev pro mladé). Cestování mladých lidí může být spojené s dalšími trendy – volunturismus, coach surfing, v rámci výměnných zahraničních pobytů na vysokých školách, účast v mezinárodních studentských organizacích apod.

Pro Pardubický kraj je příležitostí zejména spolupráce s Univerzitou Pardubice, příp. také jinými vysokými školami formou distribuce informačních materiálů o Pardubickém kraji v cizích jazycích, nejlépe včetně konkrétních informací (dopravní spojení, stravovací a ubytovací zařízení v místě včetně cenové hladiny a charakteristiky nabídky) – informace podané ve struktuře jako v mezinárodních knižních průvodcích.

Gay turismus

Dle zprávy „2000 Tourism Intelligence International Report“ představuje gay komunita celosvětově 1/10 všech turistů. Většina homosexuálních párů je dobře finančně zajištěna, neboť má dvojí příjem a nemá děti. Charakteristické pro ně je, že ačkoliv tito lidé obvykle přistupují ke své orientaci otevřeně, jsou opatrnější, když cestují, neboť se ocitnou v potenciálně nebezpečném prostředí. Proto dávají přednost destinacím, které otevřeně propagují přátelství a vstřícnost ke gay komunitě, nebo cestují ve skupinách. V oblasti marketingu se zde otevírá příležitost nejen pro hotely, ale i touroperátory i samotné destinace. Předpokladem je vytvoření „gay-friendly“ image a pracovat na jejím prosazení na trhu. Důležitá je míra tolerance v regionu.

Specifikem gay turismu je také to, že je často vázán na konání zvláštních akcí jako jsou festivaly, karnevaly či výroční slavnostní přehlídky (gay parades). V Pardubickém kraji tento segment není speciálně vyčleněn.

Cestovní ruch seniorů

Jedná se o segment ve věku nad 60 let, kteří jsou v důchodu a mají dospělé děti. Tito lidé chtějí být nadále aktivní a užívat si života. Stávají se na celém světě objektem zájmu poskytovatelů služeb cestovního ruchu. Demografické trendy ukazují, že v Evropě podíl osob nad 64 let bude neustále vzrůstat a očekává se, že do roku 2060 bude tvořit 30 % populace. Díky vlivům jako je např. zlepšování úrovně zdravotní péče zřejmě poroste podíl turistů-seniorů rychleji než podíl očekávaný na základě vývoje demografických trendů, navíc ti lidé, kteří v současné době patří k mladší skupině obyvatel a aktivně cestují, budou chtít cestovat i v pozdějším věku a zvýší tak počet turistů-seniorů. V současné době se senioři podílí na delších dovolených (4 a více přenocování) 15 %, většina těchto dovolených je v rámci domovské země.

Mezi hlavní rysy cestování seniorů patří:

- ◆ cena již není hlavním rozhodujícím faktorem díky vyšším příjmům seniorů
- ◆ díky kvalitní zdravotní péči se i v důchodovém věku senioři necítí staří a chtějí žít aktivně
- ◆ cestují i mimo hlavní turistickou sezónu, často nakupují dlouho dopředu (ideální skupina pro zájezdy typu „first minute“)
- ◆ očekávají důkladnou organizaci cesty bez stresujících situací (tj. ideální segment pro incomingové cestovní kanceláře v době, kdy narůstá podíl individuálních turistů)
- ◆ často cestují s vnoučaty nebo jiným doprovodem
- ◆ jen výjimečně si objednávají zboží a služby po internetu
- ◆ jsou rizikovější z hlediska úrazů a možných zdravotních obtíží
- ◆ požadované turistické služby – aktivní odpočinek – ubytovací zařízení by mělo poskytnout dostatek sportovního vyžití (např. plavání v bazénu, cvičení v posilovně, pěší a cyklistické výlety), ale také určitý komfort odpovídající potřebám jejich věku, nabídka by měla obsahovat i kulturní a poznávací aktivity. Z hlediska přístupnosti by měla být zajištěna bezbariérovost celého objektu

Senioři, ať již tuzemští nebo zahraniční představují důležitý segment návštěvníků pro Pardubický kraj. A to z důvodu časové flexibility (pokud již senioři nepracují) a tedy možnosti rozložení návštěv regionu i mimo hlavní sezóny, dále tato skupina nejvíce využívá služeb cestovních kanceláří a agentur (souvisí s preferencí jistého komfortu) či výletů, exkurzí a pobytů organizovaných zájmovými spolky, ve kterých působí senioři. Příležitost představuje navázání bližší spolupráce s kluby seniorů a dalšími seniorskými organizacemi, neboť právě v těchto organizacích působí skupina aktivních seniorů.

2.2 Současné trendy v cestovním ruchu v Evropě

Trendy jsou míněny do budoucna (tento materiál byl zveřejněn agenturou Czech Tourism v roce 2003), avšak projevují se již v současné době. Přestává stačit pouhá nabídka turistických atraktivit jako jsou památky, sportovní zařízení atd., lidé touží po zážitcích. V této souvislosti se začíná mluvit o tzv. ekonomii zážitků. Poskytovatelé zážitkových programů se stávají stále více důležitou složkou působící v oblasti nabídky. Proto jsou tyto trendy zmíněny i ve Strategii neboť se promítnou ve SWOT analýze do příležitostí a případně i hrozeb v případě, že se na ně nebude reagovat.

Demografie – nárůst počtu osob ve vyšším věku (prodlužování délky života, růst podílu seniorů na celkovém obyvatelstvu v evropských státech), přičemž senioři budou disponovat vyššími příjmy než v minulosti a budou zdravější, díky tomu poroste poptávka seniorů v oblasti cestovního ruchu rychleji než poptávka celková.

Požadavky v oblasti poptávky:

- ◆ Rostoucí poptávka po pohodlí, kvalitě a bezpečnosti
 - ◆ Rostoucí poptávka po jednoduchých způsobech dopravy
 - ◆ Rostoucí poptávka po relaxačních aktivitách
 - ◆ Rostoucí poptávka po produktech zaměřených na jednotlivce
 - ◆ Rostoucí poptávka v období mimo hlavní sezónu
 - ◆ V marketingových aktivitách by měl být více důraz kladen na pohodlí, méně na věk
 - ◆ Rostoucí poptávka po vzdálenějších destinacích, ale částečně i po kratších pobytech
- Význam seniorské klientely pro Pardubický kraj je uveden výše.

Zdraví – uvědomování si významu zdraví bude neustále narůstat. Tento faktor nebude ovlivňovat objem poptávky, ale bude zcela určitě ovlivňovat rozhodovací proces ve vztahu k destinaci a chování během pobytu v zahraničí.

Důsledky významu zdraví pro cestovní ruch:

- ◆ turisté se budou stále častěji vyhýbat destinacím, které jsou chápány jako méně zdravé
- ◆ poptávka jenom po letních dovolených bude stále klesat
- ◆ poroste stále více popularita aktivní dovolené a rovněž poptávka po všech aktivitách s ní spojených
- ◆ poroste poptávka po wellness produktech, lázeňských pobytech a fitness centrech

Zhodnocení významu tohoto trendu pro Pardubický kraj je uveden výše v odstavci Léčebný turismus, důležitá se z tohoto pohledu jeví wellness a fitness vybavení ubytovacích zařízení a také nezbytnost pestré nabídky aktivního vyžití.

Vnímavost a vzdělávání

V budoucnu bude neustále narůstat průměrná úroveň vzdělanosti. Výsledkem tohoto trendu bude při plánování dovolené rostoucí role umění, kultury a historie včetně rostoucího významu výchovných a duchovních hodnot.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ rostoucí poptávka po speciálních produktech
- ◆ stále častěji budou do balíčků služeb cestovních kanceláří zahrnovány prvky umění, kultury a historie, totéž se týká i individuálního cestování
- ◆ poroste potřeba lepšího a tvořivějšího způsobu poskytování informací
- ◆ poroste poptávka po nových destinacích střední a východní Evropy

Plně v souladu s trendem růstu potřeby lepšího a tvořivějšího způsobu poskytování informací je informační portál turistického regionu Východní Čechy www.vychodni-cechy.info, který poskytuje atraktivní formou širokou škálu turistických informací včetně audiovizuálního doplnění.

Příležitostí pro Pardubický kraj představuje tvorba speciálních kvalitních programů zaměřených na náročného návštěvníka včetně programů zaměřených na architekturu a možnost rezervace takovýchto programů přes internet.

Volný čas

Moderní společnost klade stále větší tlak na běžný život člověka a stimuluje tak jeho poptávku po volném čase a relaxaci. Na druhou stranu má tento trend opačný vliv na volné disponibilní příjmy vzhledem k rostoucímu počtu dnů placené dovolené.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ rostoucí poptávka po levnějších produktech
- ◆ rostoucí poptávka po relaxačních pobytech
- ◆ zkracování hlavní delší dovolené a její nahrazování větším počtem krátkodobějších dovolených

Zkušenosti s cestováním

Více zkušenější spotřebitelé si budou stále více zajišťovat cesty sami podle svých potřeb, bude kladen větší důraz na kvalitu a na poměr kvality a ceny.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ dovolená bude stále více doplňována alternativními způsoby trávení času
- ◆ mnohem více utrpí destinace s nepřijatelným standardem služeb

- ◆ bude se stále více objevovat smíšené spotřební chování: jeden rok jednoduchá, další rok luxusní dovolená nebo jeden rok dlouhodobá, další rok krátkodobá dovolená
- ◆ preference dovolených budou stále více rozptýlené
- ◆ věrnost destinacím bude nadále oslabovat
- ◆ zkušenosti budou stimulovat turisty k návštěvám již navštívených destinací v minulosti, s kterými byli spokojeni
- ◆ bude více preferována mobilita a poroste tak více poptávka po půjčovnách aut, motocyklů a kol
- ◆ poroste preference regionů, které nabízejí širokou, rozmanitou a zcela vyváženou koncepci, poroste poptávka po lepším destinačním managementu

Důsledky pro Pardubický kraj – důležitá přítomnost sítě půjčoven automobilů a motocyklů a půjčoven a úschoven kol a jejich vzájemná provázanost (možnost vrátit dopravní prostředek v jiném místě než bylo zapůjčeno). V souladu s tímto trendem vyvstává nutnost tvorby alternativních způsobů trávení dovolené se zaměřením na užší segmenty.

Životní styl

Životní styly se budou v západní společnosti postupně měnit, což ovlivní pohled turistů na jejich osobní potřeby a chování.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ společenské postavení bude méně důležité
- ◆ chování ve volném čase bude více individualizované, poroste poptávka spíše po menších ubytovacích jednotkách (menší rodinné hotely, farmy)
- ◆ posun ve vnímání života a životního stylu způsobí pokles v poptávce po plně doprovázených zájezdech
- ◆ dodavatelé získají vyšší zisky pokud budou schopni vytvořit zcela nové produkty, bude stále důležitější jejich specializace v souvislosti se specifickými koníčky a zájmy
- ◆ poroste poptávka po druhých domovech
- ◆ stále více se bude projevat trend návratu k „jednoduchému“ – např. budou spíše preferovány bungalovy před hotely a stany před karavany

Důsledky pro Pardubický kraj – příležitost v podpoře a propagaci ubytování v soukromí, vytváření nových, originálních produktů zaměřených na užší segmenty.

Informační technologie

Rozšiřování internetu a jeho využívání nejen k získávání informací, ale i k nákupu turistických produktů a služeb bude i nadále narůstat. V cestovním ruchu poroste neustále i význam vizuálních prezentací.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ dostupnost turistických informací o destinacích a produktech a složitější systémy vyhledávání způsobí mnohem větší konkurenci na trhu cestovního ruchu
- ◆ zkušenější turisté si budou stále více sestavovat svou dovolenou prostřednictvím přímé rezervace přes internet
- ◆ význam cestovních agentur poklesne, balíčky služeb budou stále více nakupovány přes internet
- ◆ internet pozmění roli národních turistických organizací a posílí roli e-marketingu

- ◆ základním předpokladem úspěšných webových stránek bude dostupnost hlubších informací o produktech i destinacích a přístupná propojení a prolinky
- ◆ možnost nákupu přes internet bude mít za následek ještě pozdější rezervace
- ◆ vzroste potřeba spolehlivých on-line rezervací především ze strany více zkušených a sebejistých turistů

Díky trendu nárůst nákupu služeb a přímých rezervací přes internet je pro Pardubický kraj příležitostí vytvoření rezervačního systému napojeného na turistický informační portál www.vychodni-cechy.info a pokračování v masivní propagaci tohoto turistického portálu.

Doprava

Lepší dostupnost rychlostních vlaků a nízkonákladových přepravečů ovlivní klasické způsoby cestování. Silniční doprava bude stát před problémem přesycení a nahromadění.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ destinace budou více profitovat z jednoduché dostupnosti především v případě krátkodobějších pobytů, zejména pokud jsou hlavní události pořádány v období mimo sezóny
- ◆ lepší dostupnost přímých vlakových a leteckých spojení bude stimulovat poptávku po prodloužených víkendech a krátkodobějších pobytech ve městech v zahraničí
- ◆ vzroste využívání vysokorychlostních železnic, které tak převezmou vysoký podíl letecké dopravy
- ◆ přetížení silniční dopravy bude mít negativní vliv na cesty soukromými vozy, zejména v hlavní sezóně
- ◆ klesne význam autobusové dopravy
- ◆ bariéry způsobené nedokonalými jízdními řády a nepřiliš optimální dopravou budou mít velice negativní vliv na destinace, které neakceptují rostoucí poptávku po snadné dostupnosti
- ◆ vzroste význam okružních plaveb, především u populace starší 50 let

Důsledky pro Pardubický kraj – ve vazbě na tento trend je výhodou dopravní poloha na evropských železničních koridorech a snadná dostupnost metropolí okolních měst železniční dopravou, především vlaky vyšší kategorie, příležitostí je další rozvoj civilní dopravy na pardubickém letišti a využití tohoto letiště i nízkonákladovými společnostmi. Nevýhodou kraje je problematická situace v silniční dopravě.

Udržitelný rozvoj

Uvědomování si významu ekologie nadále poroste. V cestovním ruchu to způsobí zvýšenou poptávku po destinacích, ve kterých bude hrát stále významnější roli příroda a populace.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ vzroste důležitost jednotlivých regionů v rámci destinace
- ◆ politika destinačního managementu musí být zlepšována prostřednictvím kontinuálnějšího a důslednějšího plánování
- ◆ preference destinací budou stále silněji spojovány s podporou místního obyvatelstva a jejich přívětivým postojem k rostoucímu počtu příjezdějících turistů
- ◆ ekoturismus nesmí být zaměňován s udržitelným rozvojem cestovního ruchu

Důsledky pro Pardubický kraj jsou již částečně uvedeny v odstavci Cestovat zodpovědně. Udržitelný rozvoj v oblasti cestovního ruchu je nezbytnou podmínkou.

Jistota a bezpečí

Teroristické útoky, regionální války, znečištěné prostředí a další kritické situace se bohužel stanou součástí denního života a ovlivní tak zvýšenou potřebu jistoty a bezpečí.

Důsledky pro cestovní ruch:

- ◆ turisté se budou více vyhýbat destinacím, které jsou považovány za méně bezpečné
- ◆ při výběru destinace bude hrát větší úlohu kvalita vody (jezera, bazény, ale i vody z vodovodní sítě)
- ◆ turisté budou mnohem rychleji reagovat v případě, že nabízený produkt nebude splňovat očekávané standardy
- ◆ významně vzrostou náklady zaručující bezpečnost
- ◆ průmysl cestovního ruchu bude pružněji a lépe reagovat a uspokojovat poptávku v krizových obdobích

Z tohoto pohledu je Česká republika relativně bezpečnou zemí. Nevýhodou a rostoucí hrozbou vzhledem ke vlivu na cestovní ruch je zhoršující se kvalita rekreačních vodních ploch v České republice, což se negativně dotýká Pardubického kraje, kde leží dvě přehradní nádrže národního významu.

3 ANALÝZA NABÍDKY

Jednotlivé komponenty nabídky cestovního ruchu již byly detailně zmapovány v rámci Programu rozvoje cestovního ruchu turistické oblasti Východní Čechy a v rámci realizace projektů zejména v období let 2006 – 2008. V současné době kvalitně funguje turistický portál www.vychodni-cechy.info, na kterém je uvedena široká nabídka turistických atraktivit i služeb. Probíhá pravidelná aktualizace (a případně i rozšiřování) dat informačními centry, přičemž každé informační centrum má vymezené území, za které data na portálu spravuje. Proto v této kapitole týkající se analýzy nabídky nejsou detailně analyzovány jednotlivé atraktivity, spíše se jedná o jejich zhodnocení a uvedení konkrétních případů a ve většině subkapitol je uveden odkaz právě na turistický portál www.vychodni-cechy.info.

3.1 Gastronomická zařízení

Počet a rozmístění gastronomických zařízení se statisticky nesleduje, ale jejich přehled je uveden na portálu www.vychodni-cechy.info. Problémem mnohých restaurací je, že nedisponují vlastními internetovými stránkami, které by napomohly návštěvníkům při plánování cest. Kvalitní internetová prezentace stravovacích zařízení je zároveň konkurenčním prostředkem zejména v oblastech, kde nabídka převyšuje poptávku a v lokalitách, kde je významná sezónnost v poptávce po stravovacích službách.

Zatím nejsou příliš rozšířeny ani propagovány v restauracích krajové speciality (nabídka v restauracích je velmi podobná). Zároveň jsou zatím málo rozšířené restaurace alternativně či speciálně zaměřené (vegetariánské, makrobiotické, dietní, s nabídkou bezlepkových jídel) a různé národní restaurace (s výjimkou čínských a italských restaurací). Stravovací zařízení jsou zejména ve větších sídlech využívána mj. ke stravování zaměstnanců okolních firem.

Ke gastronomickým zařízením lze zařadit také **pivovary** včetně malých lokálních pivovarů, které disponují podnikovými pivnicemi a programy – exkurzemi včetně ochutnávek, což je atraktivní program pro cizince a využitelný například v kombinaci s programy zaměřených na golf, jichž se účastní ve větší míře muži než ženy. Většina regionálních pivovarů nabízí možnost exkurzí a nabízí své speciality. Mezi pivovary v Pardubickém kraji patří Pernštejn Pardubice, Měšťanský pivovar v Poličce, Rychtář Hlinsko, Minipivovar Žamberk a Medlešický minipivovar.

S úrovní stravovacích zařízení je spokojeno v Pardubickém kraji více než 70 % respondentů marketingového výzkumu realizovaného agenturou CzechTourism v letech 2005 – 2007, na druhou stranu 16 % respondentů (u cizinců dokonce 22 %) nedokázalo tuto otázku posoudit (jde zejména o respondenty, kteří stravovací služby nevyužili). Tento výsledek je podobný výzkumu, který byl realizován v roce 2002 agenturou ARC Mikulov.

3.2 Ubytovací zařízení

3.2.1 Hromadná ubytovací zařízení

Turistický význam regionu je měřen kapacitními ukazateli (počty turistických a rekreačních lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních i v objektech individuální rekreace) a na druhé straně ukazateli výkonovými (průměrná délka pobytu, počet přenocování hostů v ubytovacích zařízeních apod.). Tato kapitola je zaměřena pouze na kapacitní ukazatele na území Pardubického kraje, výkonovými ukazateli se blíže zabývá kapitola 4.

Vývoj hromadných ubytovacích zařízení v Pardubickém kraji³

O turistickém a rekreačním významu regionů rozhodovala a stále rozhoduje jeho geografická poloha a jeho vlastní turistická atraktivita. Rozvoj turistického využití území České republiky byl těsně spjat s existencí a činností turistických spolků ve 2. pol. 19. století. Podmínky pro turistické využívání krajiny byly na značné části území ČR spojeny s činností českých a německých turistických spolků. Pro předválečné období byla na většině území turistického regionu Východní Čechy typická poměrně hustá síť malých a skromných ubytovacích hostinců a penzionů ve většině menších měst (turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko), v atraktivních centrech - lázních (Lázně Bohdaneč) a v turisticky zajímavých městech (Pardubice, Svitavy, Moravská Třebová) i kvalitnějších hotelů. Po roce 1948 se však nastoupený trend postupné výstavby sítě turistických zařízení přerušil a v komerční sféře nastalo období stagnace a změny celé filosofie turistického podnikání. Soukromý sektor byl likvidován a převzat do státního a odborářského vlastnictví a možnosti dalšího rozvoje byly výrazně omezeny. V průběhu 50. a 60. let nedochází k významnější výstavbě ubytovacích zařízení. Určité oživení výstavby přichází až v 70. a 80. letech (výstavba podnikových rekreačních zařízení, transformace obytného fondu na rekreační chalupy, výstavba hotelů a později penzionů v horských střediscích Orlických hor a celkově rozvoj letní rekreace u vody – např. rekreační nádrže Pastviny a Sečská přehrada).

Ve srovnání s jinými podobnými atraktivními oblastmi v zahraničí (horské oblasti, větší města), které prožívaly v té době daleko dynamičtější rozvoj, se v České republice všeobecně nedá hovořit o významnějších kvantitativních a zejména kvalitativních změnách. Značná část existujících zařízení byla na konci 80. let zastaralá a bez odpovídajícího standardu poskytovaných služeb.

Zvláštní kapitolu v turistické infrastruktuře a v oblasti využívání volného času tvořila v ČR podniková rekreace. I pro oblast turistického regionu Východní Čechy, resp. Pardubický kraj představovala významný podíl na ubytovací infrastruktuře. Výstavba podnikových rekreačních zařízení byla v regionu koncentrována zejména do 70. a 80. let (počátky byly ale již v 60. letech). Její prostorová lokalizace signalizovala především atraktivitu turistických center v Orlických horách a střediscích letní rekreace u vody (rekreační nádrž Pastviny, Sečská přehrada, Horní Bradlo).

Tento ubytovací potenciál měl v turistické infrastruktuře turistického regionu Východní Čechy významný podíl (např. v roce 1987 bylo v těchto podnikových zařízeních celkem 10 400 lůžek, zatímco v zařízeních tehdejšího volného cestovního ruchu kolem 10 700 lůžek, poměr lůžek v podnikových zařízeních a v zařízeních volného cestovního ruchu byl tedy zhruba vyrovnaný.)

V 90. letech dochází v souvislosti s politickými a ekonomickými změnami v ČR k zásadním změnám i ve struktuře ubytovací infrastruktury v cestovním ruchu. Nedošlo – a v krátkém časovém období ani nemohlo dojít ve většině turistických regionů – k zásadním změnám v celkové kapacitě ani v kvalitativních ukazatelích, avšak výrazná změna se odehrála především ve vlastnických poměrech. Vlastnické vztahy k zařízením bývalého volného cestovního ruchu (hotely, motely, ubytovací hostince, turistické ubytovny a chaty, kempy aj.) byly transformovány v průběhu privatizace. Souběžně s tím docházelo k postupné přeměně poměrně bohatého fondu zařízení podnikové rekreace s více než 10 000 lůžky na komerční ubytovací zařízení otevřená všem návštěvníkům.

³ Odstavce věnované vývoji ubytovacích zařízení byli převzaty z Programu rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy

Tab. 12 podává a zobrazuje vývoje nárůstu ubytovacích kapacit v jednotlivých okresech v Pardubickém kraji. Je z ní patrné, že nejdynamičtěji rostla ubytovací infrastruktura v letech 1987 - 2007 v místech v minulosti podvybavených (okresy Pardubice, Svitavy).

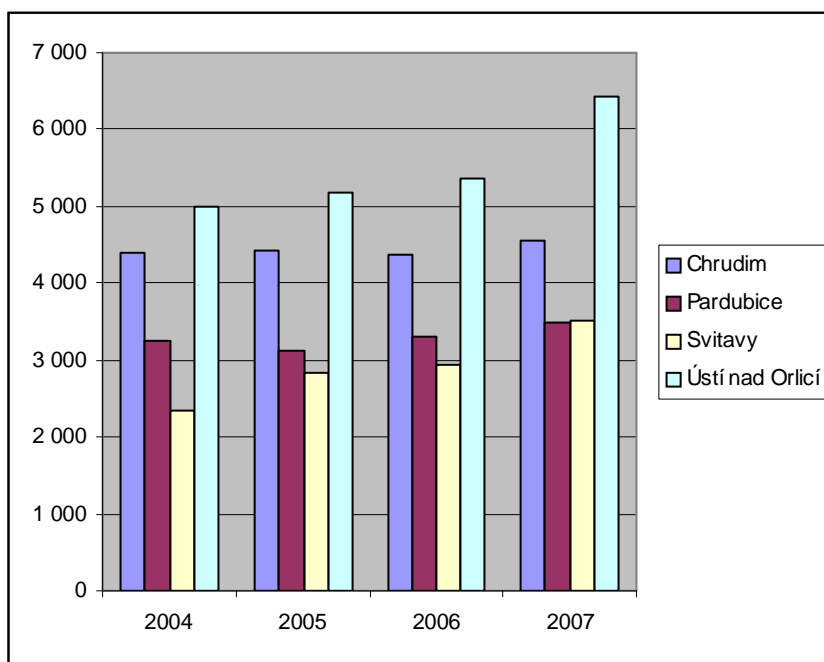
Tab. 12 Vývoj ubytovacích kapacit v okresech Pardubického kraje

Okres	Počet lůžek v ubytovacích zařízeních 1987	Počet lůžek v ubytovacích zařízeních 2007	Nárůst lůžkových kapacit v období 1987-2007 (v %)
Chrudim	4 327	4 563	5 %
Pardubice	1397	3 478	149 %
Svitavy	1 417	3 504	147 %
Ústí nad Orlicí	3 795	6 439	70 %
Pardubický kraj celkem	10 936	17 984	64 %

Zdroj: Sčítání občanské vybavenosti sídel 1987. ČSÚ Praha. in: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy; ČSÚ, Statistická ročenka Pardubického kraje 2007

Vývoj ubytovacích zařízení v jednotlivých okresech Pardubického kraje v poslední době (2004 – 2007) znázorňuje Graf 1:

Graf 1 Vývoj lůžkových kapacit HUZ v okresech Pardubického kraje v letech 2004 - 2007

Zdroj: ČSÚ, Statistické ročenky Pardubického kraje

K významnějšímu nárůstu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních došlo v posledních letech v okresech Ústí nad Orlicí a Svitavy, naopak poměrně stabilní stav je v okresech Pardubice a Chrudim.

V roce 2007 se na území České republiky nacházelo 451 707 lůžek v 7 845 ubytovacích zařízeních. V Pardubickém kraji se nacházelo v roce 2007 celkem 17 984 lůžek ve 362 hromadných ubytovacích zařízeních, což představuje 3,98 % lůžkové kapacity ČR. Podíl regionu na obyvatelstvu ČR představuje v roce 2007 4,93 %, koncentrace turistických lůžek je tedy v regionu poměrně nižší než koncentrace obyvatel. Také přepočtené lůžkové

kapacity na 1000 obyvatel dosahuje podprůměrných hodnot (35 turistických lůžek/1000 obyvatel) oproti republikovému průměru (43 lůžek/1000 obyvatel). I pokud vztáhneme počet turistických lůžek k rozloze, Pardubický kraj tvoří 5,7 % celkové rozlohy ČR, koncentrace turistických lůžek na km² činí v Pardubickém kraji 3,98, v úhrnu za ČR 5,73 lůžek. Místa s vysokou koncentrací ubytovacích kapacit jsou rozmístěna v ČR nerovnoměrně. Největší lůžková kapacita přepočtená na 1000 obyvatel se nachází v Jihočeském, Karlovarském a Královéhradeckém kraji, největší lůžková kapacita přepočtená na rozlohu území je v hl. městě Praze, v Královéhradeckém, Libereckém a Karlovarském kraji, tedy v regionech, ve kterých leží nejvýznamnější česká pohoří a významná lázeňská místa.

Tab. 13 Kapacity hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle krajů k 31. 12. 2007

ČR, kraje	Hromadná ubytovací zařízení	Pokoje	Lůžka	Místa pro stany a karavany	Průměrná cena za ubytování (Kč)
Česká republika	7 845	172 560	451 707	53 967	381
Hl. m. Praha	654	34 371	74 602	1 275	1 052
Středočeský	566	10 995	29 969	6 741	405
Jihočeský	1 022	18 122	53 590	14 423	295
Plzeňský	517	9 182	25 693	3 793	302
Karlovarský	427	13 874	28 586	1 610	579
Ústecký	394	7 169	18 891	2 772	339
Liberecký	895	13 268	39 927	2 900	258
Královéhradecký	968	15 869	45 331	5 438	280
Pardubický	362	6 223	17 984	2 120	280
Vysočina	358	6 622	19 750	2 974	276
Jihomoravský	502	12 294	31 311	4 943	349
Olomoucký	345	7 045	18 833	1 250	314
Zlínský	366	7 999	21 564	1 540	309
Moravskoslezský	469	9 527	25 676	2 188	295

Zdroj: ČSÚ

Pardubický kraj patří mezi regiony s nejnižší průměrnou cenou za ubytování. Obecně lze říci, že nejlevnější ubytování v České republice se nachází na území celého NUTS II Severovýchod. V Pardubickém kraji k tomuto faktu přispívá, že se zde nenachází žádný pětihvězdičkový hotel a čtyřhvězdičkové hotely pouze tři, v ostatních krajích je počet čtyřhvězdičkových hotelů značně vyšší (7 a více). Poměr ubytovacích zařízení typu „hotel a podobná ubytovací zařízení“ (vč. penzionů) a ostatních ubytovacích zařízení (kempy, turistické ubytovny a ostatní nespecifikované UZ) je přibližně podobný jako v ostatních krajích.

Pardubický kraj patří do turistického regionu Východní Čechy. Na území kraje zasahuje pět turistických oblastí – Pardubicko, Chrudimsko-Hlinecko, Českomoravské pomezí, Orlické hory a Podorlicko a Králický Sněžník. Turistická oblast Orlické hory a Podorlicko částečně zasahuje i do Královéhradeckého kraje, ale ubytovací kapacity jsou zde zohledněny za celou oblast (dle dat ČSÚ). Zároveň jsou v rámci údajů z turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko zahrnuty i údaje z turistické oblasti Králický Sněžník.

Tab. 14 Kapacity HUZ podle turistických oblastí (stav k 31. 12. 2007)

Turistická oblast	Hromadná ubytovací zařízení	Pokoje	Lůžka	Průměrná cena za ubytování
Pardubicko	54	1 452	3 478	407
Chrudimsko-Hlinecko	90	1 561	4 611	228
Českomoravské pomezí*	76	1 334	3 862	304
Orlické hory a Podorlicko	254	3 462	11 062	251

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

* ve zdroji ČSÚ uveden název TO Svitavsko

Lůžková kapacita v jednotlivých turistických oblastech je relativně vyrovnaná. Pouze TO Orlické hory a Podorlicko vykazuje vyšší ubytovací kapacitu. Ta však z části připadá na Královéhradecký kraj, kde se nacházejí významná lyžařská střediska Orlických hor - Říčky a Deštné v Orlických horách, zároveň část ubytovací kapacity patří do turistické oblasti Králický Sněžník, která není v údajích ČSÚ prozatím zvlášť vyčleněna. Je však třeba brát v úvahu i lůžkovou kapacitu ve vztahu k rozloze turistických oblastí, TO Orlické hory a Podorlicko (celá TO na území Pardubického i Královéhradeckého kraje) má největší rozlohu oproti ostatním TO. Počet lůžek vztažený k rozloze TO zachycuje Tab. 15.

Tab. 15 Kapacity HUZ podle turistických oblastí (stav k 31. 12. 2007) na km²

Turistická oblast	Rozloha TO, km ²	Lůžka v HUZ TO	Lůžková kapacita/km ²
Pardubicko	889	3 478	3,9
Chrudimsko-Hlinecko	1 030	4 611	4,5
Českomoravské pomezí	1 457	3 862	2,7
Orlické hory a Podorlicko	2 140	11 062	5,2

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008, ČSÚ Liberecký kraj

Průměrné ceny ubytování jsou uvnitř kraje poměrně diferencované, jak ukazuje Tab. 14, hodnota pro TO Chrudimsko-Hlinecko představuje pouze 56 % hodnoty pro Pardubicko. Průměrná cena za ubytování v TO Pardubicko patří v porovnání s ostatními TO v České republice k těm vyšším, Českomoravské pomezí se pohybuje zhruba v průměru a TO Orlické hory a Podorlicko a Chrudimsko-Hlinecko se řadí mezi nejlevnější TO v celorepublikovém měřítku.

Rozmístění kapacit HUZ v Pardubickém kraji je nerovnoměrné. Největší koncentrace turistických lůžek je v oblastech letní rekreace u vody – přehradní nádrže Seč a Pastviny, ve střediscích zimních sportů – Orlické hory a Králický Sněžník a ve městě Pardubice, následují kapacity v některých dalších městech - Litomyšl, Lázně Bohdaneč.

3.2.2 Objekty individuální rekreace

Objekty individuální rekreace jsou lokalizovány zejména v zázemí měst (převážně chaty) nebo v horských oblastech (chalupy). V roce 2001 na základě SLDB se v České republice nacházelo 175 225 neobydlených objektů sloužících k rekreaci, z toho nejvíce ve Středočeském kraji (zázemí Prahy) a v Jihočeském kraji (zázemí Českých Budějovic, rekreační kapacity u vodních ploch a na Šumavě), a to 21 % resp. 14 % celkového počtu takto vymezených objektů). Pardubický kraj se nacházel na 7. místě mezi kraji v počtu rekreačních objektů. Mezi léty 1991 a 2001, kdy se uskutečnila Sčítání lidu, domů a bytů, došlo v Pardubickém kraji k nárůstu počtu objektů sloužících k rekreaci o 33 %. To může znamenat

zejména opuštění objektů nacházejících se v periferních oblastech Pardubického kraje (stěhování do měst či do bližších spádových území obcí) nebo po úmrtí obyvatel objektu ponechání pouze k rekreační funkci. Pro toto období není typická výraznější výstavba nových objektů k individuální rekreaci. K největšímu nárůstu objektů individuální rekreace došlo mezi léty 1991 a 2001 v okrese Svitavy, a to o 62 %. Počty objektů individuální rekreace v okresech Pardubického kraje zobrazuje Tab. 16.

Tab. 16 : Rozmístění objektů individuální rekreace v okresech Pardubického kraje

Okres	Objekty sloužící k rekreaci
Chrudim	4 274
Pardubice	1 911
Ústí nad Orlicí	3 263
Svitavy	3 088
Celkem	12 536

Zdroj: ČSÚ SLDB 2001

Nejvíce objektů individuální rekreace se nacházelo v roce 2001 v okrese Chrudim, přičemž největší koncentrace byla v rekreační oblasti kolem přehrady Seč a v Železných horách. Relativně vyrovnaný počet objektů byl v okresech Ústí nad Orlicí a Svitavy. Rozložení v okrese Ústí nad Orlicí je zejména v Orlických horách (nejvíce v obcích u hranic se sousedním Královéhradeckým krajem a Polskem). V okrese Svitavy je významnější koncentrace na Poličsku a na Pardubicku se jedná o oblast jižně od Přelouče. Významnější podíl chalup na objektech individuální rekreace lze vysledovat na Poličsku, Hlinecku a v podhůří Orlických hor.

Vezmeme-li v úvahu rekreační příležitosti domácností, tj. vybavenost domácností rekreačním objektem, patří okres Pardubice mezi okresy s největším procentem domácností disponujících objektem individuální rekreace (společně s hl. městem Prahou a Brnem). Tento ukazatel však nevymezuje územně lokalizované chaty a chalupy majitelů zde žijících. Avšak lze očekávat, že jsou z části umístěny v Pardubickém kraji, případně v sousedních krajích - Královéhradeckém a Vysočina.

Od počátku 21. století nastává fenomén pronajímání objektů individuální rekreace. Oproti hotelům a penzionům představují chaty a chalupy autentičtější pobyt v dané lokalitě i za cenu menšího pohodlí. Poptávka domácích i zahraničních klientelou po pronájmu objektů individuální rekreace je poměrně vysoká. Dle odhadů pracovníků realitních kanceláří pronajímá chaty a chalupy zhruba desetina majitelů těchto objektů. Mezi nejčastější zahraniční hosty patří Poláci (vyšší vrstva), Němci a Nizozemci. Z domácích hostů se jedná zejména o rodiny s malými dětmi, ale vzrůstá poptávka mezi movitějšími zájemci (podnikatelé a manažeři), kteří si přejí strávit dovolenou v klidném prostředí, nedotčené přírodě, ale požadují luxusněji vybavené chaty (bazén, sauna). V letní sezóně jsou nejvíce poptávány jižní Čechy, jižní Morava a Českomoravská vrchovina, Bílé Karpaty a Český ráj, v zimní sezóně horské oblasti. Oblíbenost chat a chalup je dána také tím, že lidé často tráví dovolenou ve skupinkách a chata či chalupa zaručuje větší soukromí při posezení s přáteli.

V nabídkách zprostředkovatelů ubytování v rekreačních chatách/chalupách nejvíce dominuje oblast Orlických hor a Podorlicka a Chrudimska-Hlinecka.

3.3 Infrastruktura zajišťující dostupnost Pardubického kraje

Význam dopravní infrastruktury spočívá v propojení zdrojových míst poptávky (místa s vyšší koncentrací obyvatelstva) a nabídkovými místy z pohledu cestovního ruchu. Doprava

patří mezi základní – realizační podmínky cestovního ruchu, bez kterých by rozvoj cestovního ruchu nebyl možný. Pro rozvoj cestovního ruchu je důležitá nejen dostupnost regionu jako celku (rozšíření potenciálu spádového území), ale také lokální doprava umožňující pohyb po území a zajištění dopravní dostupnosti k jednotlivým atraktivitám cestovního ruchu a do návštěvnických center.

Ze širšího pohledu má Pardubický kraj výhodnou dopravní polohu pro rozvoj cestovního ruchu. To je dáno jeho polohou na železničních i silničních komunikacích, které ho zpřístupňují z několika významných českých, ale i zahraničních sídelních aglomerací. Tyto aglomerace představují zároveň zdrojové místo potenciálních účastníků cestovního ruchu. Pardubický kraj disponuje přímým spojením s Prahou, Brnem, Libercem, Olomoucí a Ostravou. Důležitá je také společná hranice s Polskem. Významnější silniční spojnice do Polska (Wrocław, Varšava a další polská města) prochází sousedním Královéhradeckým krajem.

Výhodná dopravní poloha a snadná dostupnost regionu může na druhou stranu působit i negativně, zejména ve vztahu k délce pobytu návštěvníků. Snadno dostupná místa a nevelká vzdálenost od větších sídelních aglomerací mohou být důvodem spíše k jednodenním výletům či návštěvě atraktivit při průjezdu krajem.

3.3.1 Silniční doprava

Celková délka silniční sítě na území Pardubického kraje činí 3 590 km, z toho je 8 km dálnic (D11). Nedostatečné napojení Pardubického kraje na dálniční síť a na rychlostní silnice je nevýhodou, ale postupně probíhají práce na zlepšení této situace.

Koncem roku 2006 bylo zprovozněno prvních 8 km dálnice (D11) na území kraje. V roce 2008 probíhalo její napojení na silnici I/37 u Opatovic nad Labem. Navázání na D11 přinese zásadní změnu v propojení kraje na evropskou dálniční síť.

Krajem povede rychlostní silnice R 35 vedoucí v úseku Liberec – Turnov – Hradec Králové – Moravská Třebová – Mohelnice – Olomouc – Lipník nad Bečvou. Po svém dokončení bude tato rychlostní komunikace nejdelší v republice. U Opatovic nad Labem se napojí na D 11 a bude tak představovat alternativní trasu spojující Čechy s Moravou a zároveň dojde k odlehčení dálnice D1. Otevření R 35 bude zásadní pro zlepšení dostupnosti východních částí Pardubického kraje, které mají sice potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, ale právě špatná dopravní dostupnost neumožňuje jeho plné využití.

Územím Pardubického kraje prochází mezinárodní dopravní tah Německo (Drážďany) – Liberec – Jičín – Hradec Králové – Svitavy – Brno – Rakousko (Vídeň), s pokračováním od Svitav do Olomouce a dále na Slovensko (Žilina) nebo do Polska (Krakov, Katovice).

Z hlediska tranzitu v oblasti cestovního ruchu je důležitý tah směřující z Polska přes Hradec Králové, Brno a Vídeň k jihoevropským mořím (Itálie, Chorvatsko).

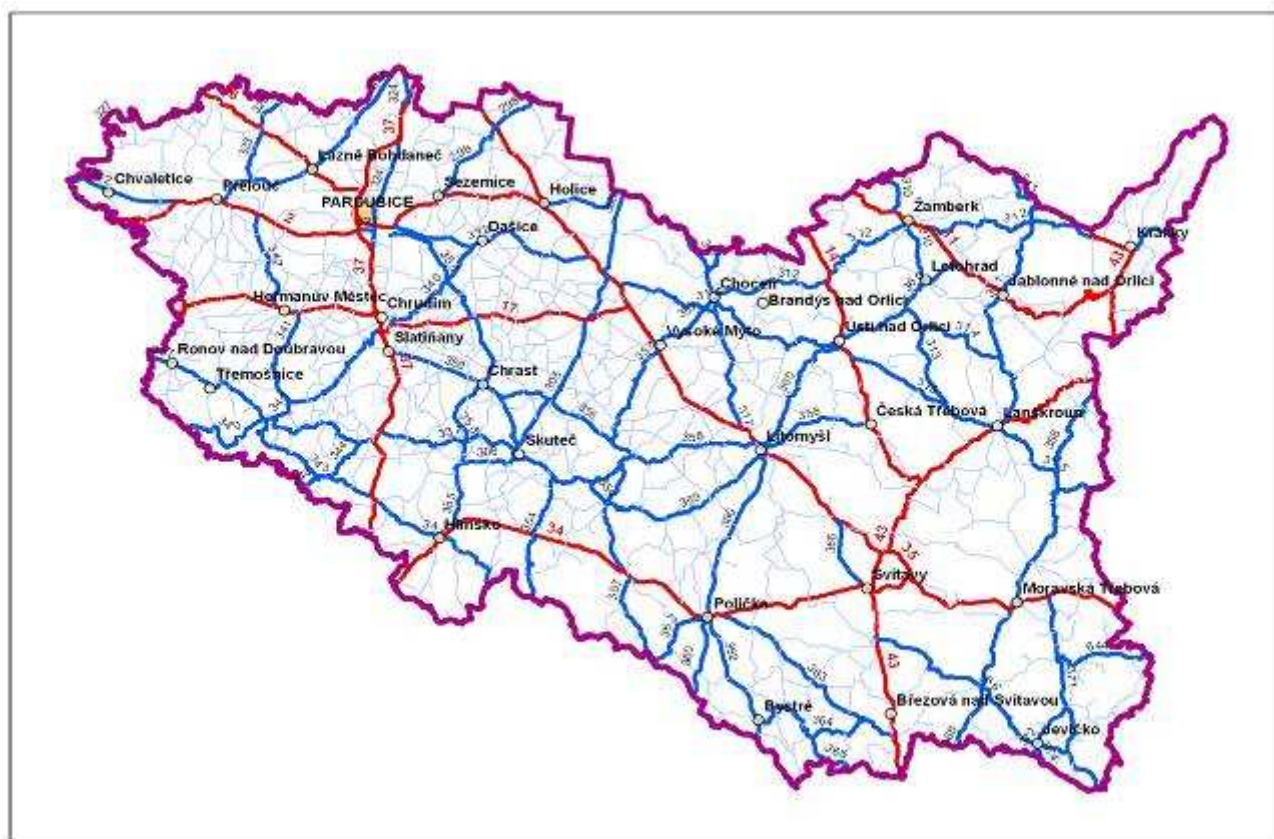
Silnice první třídy na území Pardubického kraje (kurzívou označená místa neleží v Pardubickém kraji, avšak jsou důležitá pro naznačení směru dané silnice, v závorkách jsou uvedena čísla silnic, které se v daném místě s danou komunikací křížují):

- I/2: *Praha – Kutná Hora – Zdechovice – Přelouč – Pardubice (I/36, I/37)*
- I/11 *Praha – Poděbrady – Hradec Králové – Týniště nad Orlicí – Vamberk – Helvíkovice – Žamberk – Jablonné nad Orlicí – Červená Voda (č. I/43) – Mlýnický Dvůr – Šumperk – Opava – Ostrava – Jablunkov - Slovensko*

- I/14 *Liberec – Jablonec – Vrchlabí – Trutnov – Náchod – Rychnov nad Kněžnou – Sopotnice - Ústí nad Orlicí – Česká Třebová – Třebovice v Čechách (I/43)*
- I/17 *Čáslav – Podhořany u Ronova – Heřmanův Městec – Chrudim (I/37) – Hrochův Týnec – Nová Ves (I/35)*
- I/34 *České Budějovice – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírce nad Doubravou – Chlum – Hlinsko – Polička – Svitavy (I/43) – Koclířov (I/35)*
- I/35 *Polsko/SRN – Hrádek nad Nisou – Liberec – Turnov – Hradec Králové – Býšť - Holice (I/36) – Nová Ves (I/17) – Vysoké Mýto – Litomyšl – Svitavy (I/43) – Koclířov (I/34) – Moravská Třebová – Gruna – Mohelnice – Olomouc – Valašské Meziříčí – Slovensko*
- I/36 *Nové Město – Chýšť - Lázně Bohdaneč – Pardubice (I/2, I/37) – Holice (I/35)*
- I/37 *Trutnov – Hradec Králové – Opatovice nad Labem - Pardubice (I/2, I/36) – Chrudim (I/17) – Slatiňany – Trhová Kamenice – Ždírce nad Doubravou – Žďár nad Sázavou – Velká Bíteš*
- I/43 *Brno – Letovice – Rozhraní – Svitavy (č. I/34) – Svitavy Lačnov (I/35) – Třebovice (I/14) – Lanškroun – Štítý – Červená Voda – Králíky – Dolní Lipka - Polsko*

Silnice I. třídy jsou vedeny v Pardubickém kraji severojižním směrem (Hradec Králové – Pardubice – Chrudim), západovýchodním směrem (I/2 a I/17), významnou roli hraje i tangenciální spojení (např. I/14, I/34, I/43). Nej hustší síť silnic I. třídy je vytvořena kolem měst Pardubice, Chrudim a Svitavy.

Obr. 11 Silniční síť Pardubického kraje

Zdroj: Krajský úřad Pardubického kraje, Odbor strategického rozvoje kraje in: Program rozvoje Pardubického kraje

Tab. 17 Délka jednotlivých silnic I. třídy na území Pardubického kraje

Číslo	Trasa v regionu	Délka (v km)
I/2	Zdechovice - Pardubice	25
I/11	Helvíkovice – Mlýnický Dvůr	39
I/14	Sopotnice – Třebovice v Čechách	28
I/17	Podhořany u Ronova – Nová Ves	46
I/34	Chlum - Koclířov	62
I/35	Býšť - Gruna	82
I/36	Chýšť - Lázně Bohdaneč - Holice	42
I/37	Opatovice nad Labem – Trhová Kamenice	46
I/43	Rozhraní – Dolní Lipka	78

Zdroj: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, www.mapy.cz

Silnice II. a III. třídy mají význam v lokálním dopravním systému kraje a z hlediska cestovního ruchu to jsou právě tyto komunikace, které přivádějí turisty k jejich cílům. Jelikož největší podíl turistů využívá k dopravě do cílového místa osobní automobil a neustálý nárůst objemu automobilové dopravy je obecně platný fakt, je nezbytný takový stav silnic II. a III. třídy, aby byla zachována bezpečnost silničního provozu, ochrana životního prostředí a zároveň kvalitně uspokojeny dopravní potřeby. V opačném případě se může nekvalitní síť silnic II. a III. třídy stát rozvojovou bariérou cestovního ruchu v daném místě, resp. v kraji.

Se silniční dopravou souvisí doprava v klidu – parkoviště a odstavné plochy pro automobily a autobusy. V současné době narůstá počet automobilů a jejich výkonů. Čím více automobilů obyvatelstvo vlastní, tím více vzrůstají požadavky na velikosti odstavných a parkovacích ploch. Otázku dopravy v klidu v současné době v souvislosti s nárůstem počtu automobilů a jejich výkonů musí řešit zejména větší sídla a významná rekreační centra či nejnavštěvovanější památky.

Průměrné denní výdaje turistů cestujících osobním automobilem jsou vyšší, a zároveň větší mobilita díky automobilu umožňuje častější návštěvy s více cíli v jednom dni. Existence parkovišť v atraktivních lokalitách tak do značné míry podmiňuje návštěvnost těchto lokalit. Zároveň by měla být tyto parkoviště vybavena příslušnou další infrastrukturou, zejména informačními panely a mapami blízkého okolí, eventuálně občerstvení, WC, odpadové koše a místa pro odpočinek. Omezí se tak volné odhazování odpadků a ničení okolní krajiny v důsledku přítomnosti většího množství osob (ničení zeleně – vyšlapávání cestiček apod.).

Plánování parkovacích kapacit je citlivou záležitostí, neboť v případě jejich nedostatku se parkování může stát rozvojovou bariérou, dále je třeba uvážit, zda je účelné zřízení placeného parkoviště či ponechat neplacené.

Na druhé straně je efektivní budovat záchytná parkoviště (například na okrajích přírodních chráněných oblastí, zimních lyžařských středisek) s případnou návazností prostředků hromadné dopravy, zejména ekologické.

Problémem dotýkajícím se cestovního ruchu je častá přetíženost silnic, jejich špatná kvalita v některých úsecích a vedení tranzitní dopravy městy, to má negativní dopad na životní prostředí a prodlužuje dobu cestování, následkem čehož se zvyšuje nespokojenost cestujících.

Dopravní problémy v Pardubickém kraji jsou často kritizovanou skutečností. Dostatečně vypovídající je marketingové šetření realizované na území Pardubického kraje ke Strategii. V něm měli turisté uvést mimo jiné i neatraktivní prvky v Pardubickém kraji. Poměrně velká část odpovědí se týkala dopravy.

Z „Top 10“ neatraktivních prvků Pardubického kraje uvedených v letním období představuje:

- 30 % silnice, dopravní problémy
- 15 % ovzduší, smog (kromě průmyslu je zde souvislost i s dopravou)
- 2 % málo parkovišť
- neatraktivní prvky, které mohou souviset s dopravou – odpadky, špína, nepořádek (12 %), (konkrétně uvedená) Široká ulice v Chrudimi (8 %), ruch/hluk (3 %)
- dále uváděné neatraktivní prvky související s dopravou (menší procentní zastoupení) – špatné značení stezek (cyklotras), silnic, špatné dopravní spojení

Z „Top 10“ neatraktivních prvků Pardubického kraje uvedených v zimním období představuje:

- 24 % ovzduší, smog
- 16 % stav silnic, dopravní problémy
- 5 % hustota provozu
- 4 % málo parkovišť

3.3.2 Železniční doprava

Železniční doprava je ve srovnání se silniční automobilovou dopravou turisty méně používaným způsobem dopravy, avšak její význam spočívá zejména v dopravě větších organizovaných skupin (turistické oddíly a skupiny, školní děti a mládež, další organizované a neorganizované skupiny apod.), významná je také její ekologičnost ve srovnání s automobilovou dopravou.

Pardubický kraj má poměrně hustou síť železnic - na území kraje se nachází 541 km železničních tratí, a svojí hustotou tak železniční síť odpovídá celostátnímu průměru.

Tab. 18 Železniční síť v Pardubickém kraji

Území	Délka tratí (km)	Plocha kraje (km ²)	Hustota železniční sítě
Pardubický kraj	541	4 519	0,12
Česká republika	9 597	78 866	0,12

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

Územím kraje prochází panevropský multimodální železniční koridor č. IV Drážďany – Praha – Bratislava/Vídeň – Budapešť – Arad (+ jeho větve – Norimberk – Praha, Arad – Bukurešť – Constanta, Arad – Craiova – Sofia – Istanbul, Sofia – Soluň), který se v rámci republiky shoduje s vymezeným národním koridorem č. I. (Děčín – Praha – Pardubice – Česká Třebová – Brno – Břeclav - Lanžhot).

Přehled národních koridorů na území Pardubického kraje:

- Č. I. Děčín – Praha – Pardubice- Česká Třebová – Brno – Břeclav – Lanžhot
- Odbočná větev koridoru č. II je vedena v trase Česká Třebová – Olomouc – Přerov, kde navazuje na hlavní větev Břeclav – Přerov – Ostrava – Petrovice u Karviné
- Č. III Cheb/Domažlice – Plzeň – Praha – Pardubice – Česká Třebová – Olomouc – Přerov – Ostrava – Jablunkov – Návsí , se v celé své délce na území Pardubického kraje shoduje s vymezením koridorů I. a II.

Výhodu plynoucí z polohy na železničním koridoru na rychlíkových zastávkách mají města Pardubice, Choceň, Ústí nad Orlicí, Česká Třebová a Svitavy v podobě rychlého spojení s dalšími významnými českými i zahraničními městy. Dobu cestování a vzdálenost mezi městy z výchozího místa Pardubice ilustruje Tab. 19. Tato přímá spojení jsou nejčastěji zajištěna vlaky vyšší kvality. V rámci ČR je relativně rychlé cestování z Pardubic do Prahy i do Brna.

Tab. 19 Doba cestování z Pardubic do významných středoevropských měst

Spojení	Doba cestování	Vzdálenost
Pardubice – Praha	1 hod. 9 min (vlaky Eurocity)	104 km
Pardubice – Brno	1 hod. 26 min.	151 km
Pardubice – Vídeň	3 hod. 26 min.	301 km
Pardubice – Budapešť	5 hod. 56 min.	547 km
Pardubice – Bratislava	3 hod. 11 min.	292 km
Pardubice – Berlín	5 hod. 51 min.	492 km
Pardubice – Drážďany	3 hod. 26 min.	293 km
Pardubice – Varšava	7 hod. 21 min.	670 km
Pardubice – Krakov	6 hod. 22 min.	396 km

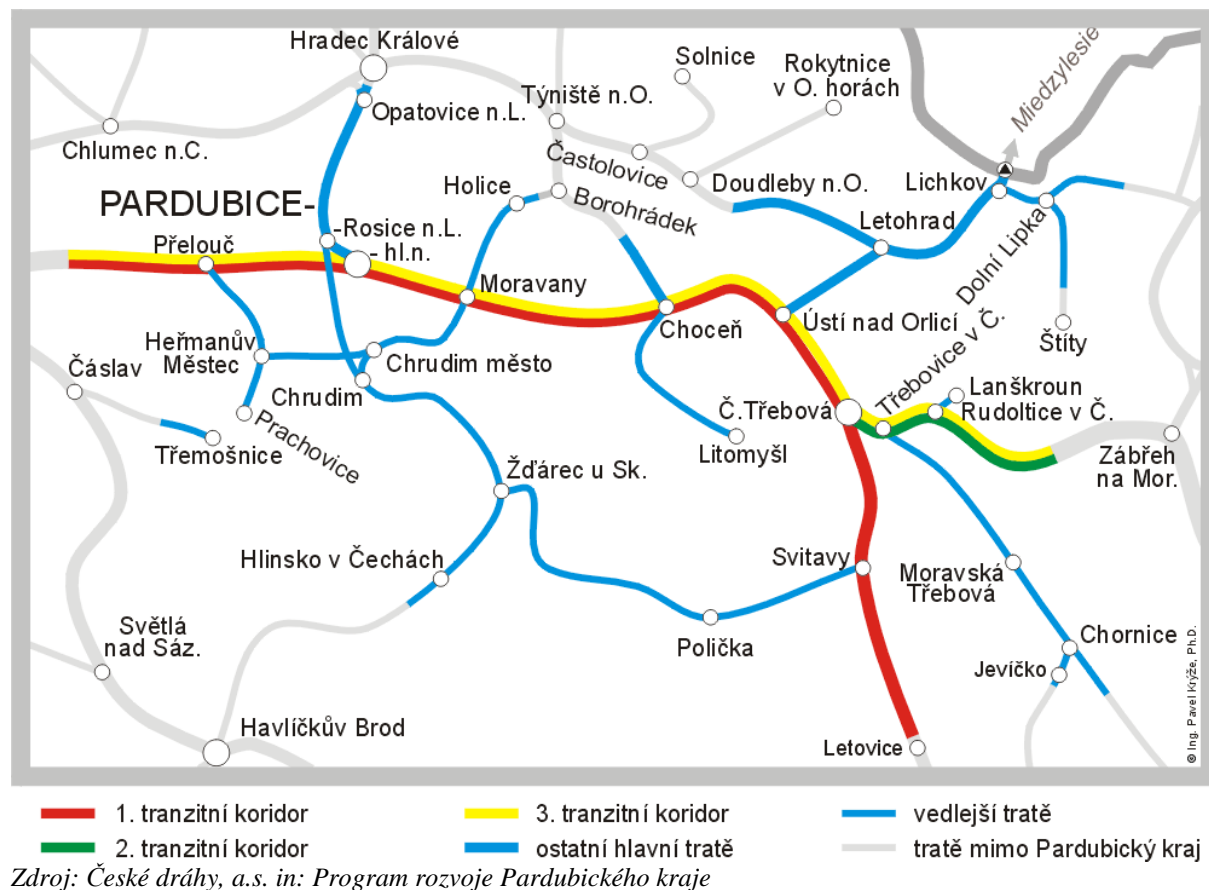
Zdroj: www.jzdnirady.idnes.cz

Další významné trati v regionu jsou Pardubice – Hradec Králové – Liberec, Pardubice – Chrudim – Hlinsko - Havlíčkův Brod, Týniště nad Orlicí – Letohrad – Lichkov – Dolní Lipka. Pro rozvoj cestovního ruchu jsou významné regionální trati, které zajišťují dostupnost atraktivních lokalit a turistických východisek v regionu. Lze jmenovat např. Choceň – Litomyšl, Žďárec u Skutče – Polička – Svitavy, Česká Třebová – Moravská Třebová – Chornice. Na některých z těchto tratí jsou již nasazeny moderní vlakové soupravy Regionova, které zvyšují úroveň cestování na regionálních tratích. Některé železniční tratě na území Pardubického kraje jsou zapojeny do integrovaného dopravního systému.

Obr. 12 a

Tab. 20 zobrazují přehled železničních tratí v Pardubickém kraji.

Obr. 12 – Železniční síť na území Pardubického kraje

Tab. 20 Přehled železničních tratí v Pardubickém kraji

Číslo	Úsek	Délka (km)	Kategorie	Koleje	Elektrifikace	Vlaky
010	Kolín – Kojice – Přelouč – Pardubice- Moravany – Choceň – Ústí nad Orlicí – Česká Třebová	86	celostátní	2	ano	SC, EC, IC, Ex, Sp, R, Os
015	Přelouč – Heřmanův Městec - Prachovice	21	regionální	1	ne	Os
016	Borohrádek – Holice – Moravany – Hrochův Týnec – Chrudim město - Chrudim	31	regionální	1	ne	Os
017	Chrudim město – Heřmanův Městec	13	regionální	1	ne	Os
018	Choceň – Vysoké Mýto - Litomyšl	24	regionální	1	ne	Os
020	Velký Osek – Chlumec nad Cidlinou – Hradec Králové – Týniště n. Orl. - Borohrádek – Plchůvky - Choceň	7	celostátní	1	ano	R, Sp, Os, (na území Pardubického kraje pouze Sp, Os)
021	Týniště n. Orl.- Častolovice – Kostelec n.Orl. – Žamberk – Letohrad – Jablonné n.Orl. –	50	celostátní	1	částečně	R, Os

	Lichkov – Dolní Lípa – Červený Potok - Hanušovice					
	Lichkov – Mezdílesie (Polsko)	2	celostátní	1	ne	R
024	Ústí n. Or. - Letohrad	14	celostátní	2	ano	R, Os
025	Dolní Lipka – Králky – Mlýnický Dvůr - Štíty	12	regionální	1	ne	R, Os
031	Pardubice – Pardubice Rosice nad Labem – Opatovice nad Labem - Hradec Králové – Smiřice - Jaroměř	16	celostátní	1	ano	R, Sp, Os
236	Čáslav – Ronov n.D. Třemošnice	4	regionální	1	ne	Os
238	Pardubice – Pardubice Rosice n.L. – Chrudim – Slatiňany – Žďárec u Skutče – Hlinsko – Vítanov – Chotěboř – Havl. Brod	52	celostátní	1	ne	R, Sp, Os
260	Česká Třebová – Svitavy – Rozhraní – Blansko - Brno	38	celostátní	2	ano	SC, EC, IC, Ex, R, Sp, Os
261	Svitavy – Polička – Skuteč - Žďárec u Skutče	53	regionální	1	ne	Os
262	Třebovice v Č. – Mladějov na Moravě – Moravská Třebová – Chornice – Jevíčko – Boskovice – Skalice n. Svitavou	41	regionální	1	ne	Os
270	Česká Třebová – Třebovice v Č. – Rudoltice v Č. – Tatenice – Olomouc – Přerov – Ostrava - Bohumín	26	celostátní	2	ano	SC, EC, IC, Ex, R, Sp, Os
271	Prostějov – Konice -	4	regionální	1	ne	Os
272	Rudoltice v Čechách - Lanškroun	4	regionální	1	ne	Os
904	Muzejní úzkorozchodná železnice Mladějov n. M - Hřebeč	11	muzejní	1	ne	Sezónní provoz

Zdroj: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, Jízdní řády

Problémy železniční dopravy v Pardubickém kraji

- Zastaralost lokálních tratí – nedostatečné investice do tratí, vozového parku, nádražních budov a dalšího zázemí pro cestující
- Nízká přepravní rychlost na regionálních tratích a dlouhá doba jízdy
- Hrozba zrušení dopravy na některých tratích z důvodu jejich nízkého využití

Záměry rozvoje železniční dopravy v Pardubickém kraji

- Vybudování přeložky trati Pardubice – Medlešice s odstraněním úvrti v Rosicích nad Labem, která v současné době významně prodlužuje dobu cestování vlakem do Chrudimi
- Zdvoukolejnění trati Pardubice – Hradec Králové
- Byla ukončena elektrifikace trati Letohrad – Lichkov

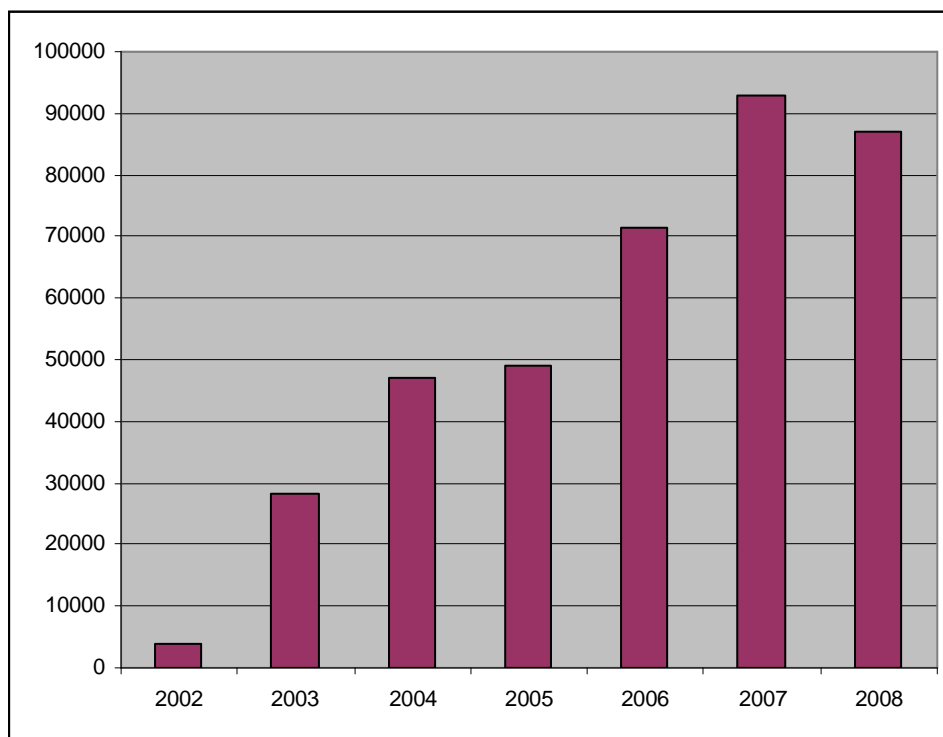
Elektrifikace přispěje k plynulejšímu provozu v evropském měřítku, vlaky budou moci projet z Balkánu až k Baltskému moři bez větších přestávek. Význam elektrifikované trati bude převážně pro nákladní dopravu, avšak byly modernizované i některé železniční stanice a zabezpečovací systémy, což také přispěje ke zkvalitnění osobní dopravy. Zároveň se zrychlí osobní doprava do Polska

3.3.3 Letecká doprava

V Pardubicích funguje mezinárodní letiště se smíšeným vojenským a civilním provozem. Toto letiště zajišťuje pravidelné dopravní spojení s Moskvou a Petrohradem, využíváno je pro charterové lety do turistických destinací (Bulharsko, Řecko, Turecko, Černá hora, Egypt). Výhodou letiště je i jeho dopravní poloha v návaznosti na dopravu vlakovou (železniční koridory), což představuje potenciál například pro nízkonákladové letecké společnosti, které často vyhledávají „levnější“, i když třeba i vzdálenější letiště od cílové destinace. Předpoklad dokončení dálnice D11 a na ni navazující R35 představuje další významný logistický potenciál v oblasti cestovního ruchu.

Letiště disponuje dvěma terminály, a to z důvodu oddělení cestujících v rámci schengenského a neschengenského prostoru. Existují plány významných investic v podobě vybudování nové letištní haly, která by dokázala odbavit až čtvrt miliónu cestujících ročně, ty jsou zatím však pozastaveny z důvodu ekonomické krize. Počet přepravených cestujících vykazoval až do roku 2007 neustálý, poměrně výrazný nárůst, v roce 2008 však došlo k poklesu. Vývoj ilustruje Graf 2.

Graf 2 Počet přepravených cestujících v letech 2002 - 2008

Zdroj: Společnost East Bohemian Airport a.s.

Prioritou Pardubického kraje a společnosti East Bohemian Airport a.s. je rozšíření leteckých spojení s více destinacemi z východní i západní Evropy a přilákání tak více turistů do Pardubického kraje.

V kraji se nacházejí i další letiště, jejichž význam je spíše vojenský či sportovní (např. Vysoké Mýto, Moravská Třebová, Podhořany, Chrudim). Význam pro cestovní ruch v Pardubickém kraji má samozřejmě letiště v Praze – Ruzyni, a to z důvodu jeho kapacity a množství cílů propojených leteckou dopravou.

3.3.4 Vodní doprava

Význam vodní dopravy v oblasti cestovního ruchu v Pardubickém kraji lze vztáhnout pouze k dopravě rekreační (blíže viz kapitola 3.5).

3.4 Dostupnost regionu hromadnou dopravou

3.4.1 Dálková autobusová doprava

Spojení Pardubického kraje s některými významnými sídelními celky v České republice jsou časově výhodnější s využitím autobusové dopravy než prostřednictvím dopravy vlakové.

Dálková autobusová doprava v kraji je vedena zejména severním směrem do oblasti Libereckého a Ústeckého kraje, jižním směrem do kraje Vysočina, Jihočeského, Jihomoravského a Zlínského kraje. Autobusové spojení se západními Čechami a severní Moravou je možné s několika přestupy.

Nezanedbatelnou roli mají linkové autobusy do zahraničí procházející přes Pardubický kraj či vyjíždějící přímo z něho. Jedná se zejména o spojení se Slovenskem. Přímé autobusové spojení s Polskem má sousední Královéhradecký kraj a přímé linky do ostatních států jsou vedeny většinou z Prahy či Brna. Tyto mezinárodní autobusové spoje jsou využívány spíše pracujícími či studujícími v České republice, nabízejí však možnost propagace cestovního ruchu v Pardubickém kraji v zahraničních městech, jimiž prochází přímé autobusové spojení a přímým dopravním spojením argumentovat.

Linky vedené z Pardubického kraje do Slovenské republiky – cílové zastávky:

- Senica, Trnava, Nitra, Žiar nad Hronom (z Trutova přes Pardubice, Chrudim, Litomyšl, Svitavy – tedy přes tři turistické oblasti)
- Trenčín – Žiar nad Hronom – Zvolen – Detva – Lučenec (z Mladé Boleslavi a Hradec Králové přes Holice – Vysoké Mýto – Litomyšl – Svitavy – Moravskou Třebovou)
- Žilina – Poprad – Levoča – Košice – Michalovce (z Liberce – přes Pardubice a Olomouc)

3.4.2 Vlaková doprava

Dálková spojení prostřednictvím vlakové dopravy jsou uvedena v kapitole 3.3.2, kde jsou uvedeny i doby jízdy z Pardubic do významných sídel v České republice i okolních státech.

3.4.3 Místní autobusová doprava

Autobusová doprava má významnou roli zejména v oblastech, kam nevede železniční trať. Velmi frekventované autobusové spojení je mezi městy Pardubice a Chrudim a četné spojení existuje také mezi krajskými městy Pardubic s Hradcem Králové.

Místní autobusová doprava má stejně jako lokální železniční doprava význam pro dopravení turistů přímo k atraktivitám cestovního ruchu, které nejsou lokalizovány na hlavních dopravních tratích. Problematické je však autobusové spojení o víkendech, kdy je frekvence lokálních spojů značně omezena.

3.4.4 Provozování speciálních autobusových linek (skibusy, cyklobusy)

Mezi výhody využití cyklobusů a skibusů patří omezení automobilové dopravy v lokalitách, kam směřují cyklobusy a skibusy. Většinou se jedná o horské oblasti a turisticky atraktivní části Pardubického kraje. Pokrytí cyklobusy je vhodně řešeno v rámci území Českomoravského pomezí („kruhová doprava“ v ranních i odpoledních hodinách). Výhodou v Pardubickém kraji je zapojení cyklobusů a skibusů do systému financování dopravní obslužnosti z rozpočtu Pardubického kraje.

Cyklobusy na území Pardubického kraje:

- **Cyklobus Železné hory**
Pardubice – Chrudim – Slatiňany – Nasavrky – Trhová Kamenice – Horní Bradlo - Seč – Třemošnice – Heřmanův Městec – Pardubice
- **Cyklobusy Toulcovy maštale**
Pardubice – Chrudim – Slatiňany – Chrast – Luže – Nové Hrady – Skuteč – Litomyšl – Proseč – Hlinsko
- **Cyklobusy v TO Českomoravské pomezí**
Litomyšl – Nové Hrady – Proseč – Borová - Polička – Svitavy – Litomyšl
- **Cyklobusy v oblasti Orlické hory a Králický Sněžník**
 - Ústí nad Orlicí – Česká Třebová – Lanškroun – Čenkovice – Králíky – Dolní Morava
 - Choceň – Rychnov nad Kněžnou – Deštné v Orlických horách
 - Jablonné – Žamberk – Deštné v Orlických horách
 - Kostelec nad Orlicí – Vamberk – Žamberk – Letohrad – Jablonné nad Orlicí – Orličky – Čenkovice
 - Holice – Borohrádek – Vamberk – Rychnov nad Kněžnou – Rokytnice v Orlických horách – Říčky - Deštné

Skibusy na území Pardubického kraje:

- **Českomoravská vrchovina**
Pardubice – Chrudim – Hlinsko – Svatka
- **Orlické hory:**
 - Kostelec nad Orl. – Vamberk – Žamberk – Letohrad – Jablonné nad Orl. – Orličky – Čenkovice – Suchý vrch
 - Česká Třebová – běžné spojení – např. linka Česká Třebová – Řetová – Vysoké Mýto, Ústí nad Orlicí – Česká Třebová
 - Ústí nad Orlicí – Česká Třebová – Lanškroun – Výprachtice – Dolní Morava – cyklobus i skibus
 - Skibus – Ústí nad Orlicí – Čenkovice
- **Králický Sněžník**

Kyvadlová doprava od parkoviště „Na konečné“ k hotelu Prometheus

3.5 Doprava jako vlastní atraktivita cestovního ruchu

Výhodou tohoto typu dopravy je jednak možnost jeho využití samostatně nebo zkombinování s ostatními vhodně lokalizovanými atraktivitami cestovního ruchu a vytvoření zajímavých balíčků/produktů. Mezi tento druh dopravy lze zařadit výletní loď Arnošt z Pardubic, Mladějovskou úzkorozchodnou železnici, výpravy historických vlakových souprav na území Pardubického kraje.

Výletní loď Arnošt z Pardubic – přístaviště lodi leží nedaleko historického centra města Pardubic a jeho velkou výhodou je atraktivní propojení města Pardubic s dalšími turistickými zajímavostmi – Kunětickou horou a pod ní ležící Perníkovou chaloupkou. Na lodi lze uspořádat svatby, jízdy pro seniory, pirátské plavby pro děti a další speciální akce pro veřejnost, mezi aktivitami lodí nabízenými již v konkrétních termínech jsou gurmánské večery a koncerty.

Mladějov na Moravě – úzkorozchodná železnice, na které se ve vyhlášených termínech (o sobotách v letní sezóně) pořádají jízdy vlaků tažených historickou parní lokomotivou včetně nočních jízd.

Jízdy historických vlaků – lze si objednat u Českých drah nebo u Pardubického spolku historické dopravy.

3.6 Kulturně-historické předpoklady a potenciál

Kulturně-historické předpoklady jsou významnou součástí celkového potenciálu cestovního ruchu v území. Tento potenciál je tvořen kulturně-historickými památkami, kulturními zařízeními a akcemi kulturního a společenského charakteru. Lokalizace kulturně-historických památek v území je většinou již pevně daná, nabídka území v této oblasti se může rozšířit jen omezeně, a to např. prostřednictvím vytvoření nového skanzenu či využití pro cestovní ruch historických objektů, které byly využívány k jiným účelům či nebyly využívány vůbec. Naopak je nejsnazší nově lokalizovat společenské akce.

3.6.1. Kulturně historické památky

V cestovním ruchu mají z kulturně historických památek největší význam památky architektonické, a to světské i církevní.

Na území Pardubického kraje se nachází jedna **památka UNESCO - renesanční zámek v Litomyšli** z druhé poloviny 16. století, který je významným dokladem arkádového zámku italského typu. Přes úpravy interiéru, především na konci 18. století, si stále uchoval téměř nedotčený vzhled z dob renesance, včetně unikátní sgrafitové výzdoby fasád a štítů.

Dále se na území kraje nachází celkem 7 národních kulturních památek z 236 zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek. Ve srovnání s ostatními kraji je tento počet podprůměrný. Jedná se o zámek Litomyšl, hrad Kunětická hora, hřebčín a zámek Kladruby nad Labem, pietní území Ležáky, zámek Slatiňany, pietní území Zámeček v Pardubicích a radnice v Poličce.

Historická jádra měst, v nichž jsou významně koncentrovány kulturně-historické památky, jsou označeny jako městské památkové zóny (MPZ) nebo městské památkové rezervace (MPR). Historická centra tří měst v kraji (Pardubice – TO Pardubicko, Litomyšl a Moravská Třebová – TO Českomoravské pomezí) jsou **městskými památkovými**

rezervacemi. Ve srovnání s ostatními kraji se jedná o hodnotu průměrnou. Celkový počet městských památkových rezervací v České republice je 40.

Statut **městských památkových zón** mají centra 19 měst v kraji. Na území České republiky se nachází celkem 253 městských památkových zón. Ve srovnání s ostatními kraji je počet MPZ průměrný, avšak pokud vztáhneme počet MPZ k velikosti území kraje, patří Pardubický kraj na třetí místo v koncentraci MPZ po Hlavním městě Praze a Libereckém kraji. Lze říci, že městské památkové zóny jsou rovnoměrně rozmístěny v turistických oblastech Českomoravské pomezí, Chrudimsko-Hlinecko a Orlické hory a Podorlicko, pouze v turistických oblastech Králický Sněžník a Pardubicko se nachází jen jedna městská památková zóna. Pokud vezmeme v úvahu dohromady městské památkové zóny i rezervace, tak jejich největší zastoupení má turistická oblast Českomoravské pomezí (6 MPZ+2 MPR).

Tab. 21 Přehled městských památkových rezervací a městských památkových zón v Pardubickém kraji

Městské památkové rezervace	Turistická oblast
Pardubice	Pardubicko
Litomyšl	Českomoravské pomezí
Moravská Třebová	Českomoravské pomezí
Městské památkové zóny	Turistická oblast
Brandýs nad Orlicí	Orlické hory a Podorlicko
Bystré	Českomoravské pomezí
Česká Třebová	Českomoravské pomezí
Dašice	Pardubicko
Heřmanův Městec	Chrudimsko-Hlinecko
Chrast	Chrudimsko-Hlinecko
Chrudim	Chrudimsko-Hlinecko
Jablonné nad Orlicí	Orlické hory a Podorlicko
Jevíčko	Českomoravské pomezí
Králíky	Králický Sněžník
Lanškroun	Orlické hory a Podorlicko
Letohrad	Orlické hory a Podorlicko
Luže	Chrudimsko-Hlinecko
Polička	Českomoravské pomezí
Skuteč - Předhradí	Chrudimsko-Hlinecko
Svitavy	Českomoravské pomezí
Ústí nad Orlicí	Orlické hory a Podorlicko
Vysoké Mýto	Českomoravské pomezí
Žamberk	Orlické hory a Podorlicko

Vesnické památkové zóny, vesnické památkové rezervace a lidová architektura

Nejvýznamnější památkou lidové architektury je Soubor lidových staveb Vysočina, který je zároveň nejnavštěvovanějším památkovým objektem v Pardubickém kraji. Součástí Souboru lidových staveb Vysočina je Betlém v Hlinsku, který byl prohlášen v roce 1995 vesnickou památkovou rezervací. Mezi vesnické zóny patří obce Telecí a Vysoká (obě leží v TO Českomoravské pomezí) a Svobodné Hamry (TO Chrudimsko-Hlinecko). V porovnání s ostatními kraji však je zastoupení vesnických památkových zón nízké.

Hrady a zámky

Objekty hradů a zámků na území Pardubického kraje lze rozdělit do tří kategorií. Jednak objekty nepřístupné, resp. objekty nesloužící pro účely cestovního ruchu, ale jako sídla úřadů, sociálních zařízení a školských zařízení apod., avšak pokud jsou tyto objekty zrekonstruované, významně spoluutváří celkový estetický vzhled obcí a krajiny. Jedná se např. o zámky Tatenice, Chroustovice, Bystré, Rychmburk. Druhou kategorií tvoří zámky, v nichž sídlí městská muzea (Pardubice, Chrast, Choceň, Lanškroun, Letohrad) a třetím typem jsou objekty se zámeckými či hradními expozicemi a prohlídkovými trasami (Kunětická hora, Litice nad Orlicí, Svojanov, Litomyšl). Přehled přístupných hradů a zámků zachycuje Tab. 22.

Tab. 22 Přehled přístupných hradů a zámků - rozdělení dle TO

TO Pardubicko	TO Chrudimsko-Hlinecko	TO Orlické hory a Podorlicko	TO Českomoravské pomezí
Pardubice – Východočeské muzeum v Pardubicích - zámek	Slatiňany – Hippologické muzeum	Choceň - muzeum	Litomyšl – zámek
Zámek Choltice	Košumberk – zřícenina a zámek	Lanškroun – zámek a městské muzeum	Moravská Třebová – zámek
Kladruby nad Labem – zámek a hřebčín	Chrast – městské muzeum	Letohrad – zámek	Nové Hrady u Skutče - zámek
Hrad Kunětická hora	Nasavrky – muzeum v zámku	Litice nad Orlicí - hrad	Svojanov - hrad
		Nový zámek u Lanškrouna	

Zdroj: www.vychodni-cechy.info

Význam pro cestovní ruch mají dále **zříceniny**, které mají funkci krajinnotvornou a některé plní také funkci poznávací, a to zejména ty, ve kterých fungují prohlídkové okruhy pro návštěvníky – zříceniny Lichnice a Košumberk.

Vojenské památky

Významná lokalizace vojenských památek je v turistických oblastech Orlické hory a Podorlicko a Králický Sněžník, kde se nachází pásmo mohutného **vojenského československého opevnění** z let 1935 – 1938. Mezi přístupné objekty patří pěchotní sruby, dělostřelecké tvrže a vojenská muzea vztahující se k vojenské tematice. Konkrétně lze jmenovat dělostřelecké tvrže Hůrka a Bouda, pěchotní sruby U cihelny, U nádraží, U potoka, Nížká, Samostatná dělostřelecká pozorovatelna Utržený, muzea v Králíkách, Lichkově a Těchoníně.

K vojenským památkám lze řadit také **městská opevnění**. Mezi města, ve kterých se z velké části dochoval jejich fortifikační systém, patří v Pardubickém kraji Polička a Vysoké Mýto. Vojenským památkem a zároveň národní kulturní památkou je Pietní území Ležáky.

Technické památky

Technické památky se vyznačují architektonickou, ale zejména technickou a technologickou hodnotou, která vypovídá o historickém vývoji různých oborů lidské činnosti⁴.

- Památky komunikačního stavitelství – Choceň – skalní průřez, Jevíčko – most „Hitlerovy dálnice“, Mladějov – Průmyslové muzeum, Muzeum Rosice – MHD a železnice, Osík – kamenný most,
- Památky hornictví a hutnictví – Lukavice – pyritové doly, Svobodné Hamry – Soubor lidových staveb Vysočina – vodní hamr,
- Památky výroby sklářské a keramické – Huť Vilemínina Horní Bradlo, Kostelec u Heřmanova Městce – vápenka, Třemošnice – Závratec - vápenka
- Památky vodního stavitelství – Křižanovice – vodní dílo, Opatovický kanál – vodní kanál, Pařížov – vodní nádrž, Pastviny – vodní dílo, Žichlínek – poldr, Březová nad Svitavou – První březovský vodovod, Lanškroun – retenční nádrž Rychtářský les, Seč – vodní nádrž a přivaděč, Semín – Semínský akvadukt, Svojanov – vodní jez na Křetínce,
- Památky zpracování zemědělských produktů – Automatické mlýny Pardubice, Hamplův mlýn Klešice, Písečná – vodní mlýn,
- Ostatní technické památky - Vysočina – Soubor lidových staveb – památky na vodní pohon, Zderaz – pískovcové sklepy

„Atlas cestovního ruchu České republiky“ uvádí 171 nejvýznamnějších kulturních technických památek, jejich výběr byl proveden na základě návštěvnosti a jedinečnosti svého druhu. Z tohoto počtu se 8 památek nachází na území Pardubického kraje, převažují památky vodního stavitelství. Jedná se o hřebčín v Kladrubech nad Labem (národní kulturní památka), dále vodní mlýn Žumberk, Opatovický kanál, krytý most spojující gotický kostelík v Kočí, akvadukt v Sezemicích, vodní mlýn v Dašicích, Soubor lidových staveb Vysočina – hamr, Běstvína – vodní nádrž Pařížov.

Církevní památky a poutní místa

Mezi nejznámější **poutní místa** v Pardubickém kraji patří Koclířov (mariánské poutní místo, sídlo Českomoravské Fátimy), Homol – kostel Panny Marie Bolestné, Hora Matky Boží – Králíky, Kalvárie Jaroměřice, Chlumek nad Luží a barokní areál ve Vraclavi.

Další skupinou církevních památek poutající pozornost jsou **dřevěné církevní stavby**, např. podkarpatský roubený kostelík v Dobříkově, kostel sv. Bartoloměje v Kočí, zvonice v Sezemicích.

Téměř v každé obci se nachází kostel či kaple dotvářející estetický vzhled a ráz obce. Obecnou nevýhodou většiny církevních památek je jejich nepřístupnost – přístupné jsou pouze v době konání bohoslužeb. Druhým problémem mnohých kostelů je jejich špatný technický stav a nutnost rekonstrukce.

Mezi církevní památky lze zařadit i **židovské památky**. Nejčastějšími dochovanými židovskými památkami jsou židovské hřbitovy. V Heřmanově Městci se dochovala židovská synagoga a škola, které byly kompletně rekonstruovány a v budově školy se nachází

⁴ Použita definice a klasifikace technických památek dle zdroje „Atlas cestovního ruchu České republiky“, MMR, 2006, str. 28

v současné době Galerie Cyrany. Další synagogou, která je zpřístupněná pro veřejnost je synagoga v Luži.

Rozhledny

Přestože rozhledny nepatří přímo mezi kulturně-historickou nabídku, je jim věnována samostatná kapitola. Budování rozhleden má poměrně dlouhou historii, jejich existence souvisí s tradicí turistiky. Rozhledny vznikaly již na konci 19. a na počátku 20. století, po roce 1945 nastal útlum ve výstavbě rozhleden. Nová vlna budování rozhleden začala po roce 1989, a to i v Pardubickém kraji.

Nejvíce rozhleden v Pardubickém kraji má charakter dřevěných konstrukcí, následují železné rozhledny, které často slouží i pro telekomunikační účely. Tyto rozhledny byly většinou postaveny až po roce 2000. K rozhlednám postavenými ve 30. letech 20. století patří Tyršova rozhledna – Rozálka v Žamberku a rozhledna na Suchém vrchu. Nejvíce rozhleden je lokalizováno v turistických oblastech Orlické hory a Podorlicko a Českomoravské pomezí (oblast Toulouvcovy maštale). Jako další vyhlídková místa slouží vyšší kopce a také věže ve městech, např. Zelená brána v Pardubicích, věž v Jevíčku, kostel sv. Jakuba Staršího v Poličce.

3.6.2. Kulturní zařízení

Kulturní zařízení plní funkci poznávací i společenskou. Z hlediska motivace návštěvníka však kulturní zařízení nenabývají takového významu jako kulturně historické památky a jsou spíše doplňkem hlavních atraktivit cestovního ruchu. Kulturní zařízení lze rozdělit na muzea, galerie, skanzeny a obrazárny, divadla, hvězdárny a planetária a kongresy. Nejvýznamnější podíl v cestovním ruchu má kategorie muzea, galerie, skanzeny a obrazárny. Na základě počtu významných kulturních zařízení v jednotlivých obcích lze určit centra kulturně poznávacího cestovního ruchu. V Pardubickém kraji se nachází **skanzen** Soubor lidových staveb Vysočina lokalizovaný ve třech obcích – Vysočina, Hlinsko (Betlém) a Svobodné Hamry. Zároveň je to nejnavštěvovanější památkový objekt v Pardubickém kraji.

Centry pro kongresovou turistiku v Pardubickém kraji jsou města Pardubice, a to zejména díky přítomnosti Univerzity Pardubice. Mezi kongresové kapacity v Pardubicích patří právě univerzitní aula a další prostory a dále centrum Ideon (konání kongresů, výstav a veletrhů a společenských akcí), Dům hudby, Dům techniky a kulturní domy ve městě, cílem je vybudování nové kongresové kapacity v centru krajského města. Další významné kapacity jsou ve městech Litomyšl (Evropské školící centrum, Zámecké kongresové centrum, Smetanův dům, Lidový dům a další kapacity), Svitavy (nově vybudované Multifunkční vzdělávací, komunitní a kulturní centrum Fabrika), Jablonné nad Orlicí (hotel Filipinum), Chrudim (hotel Bohemia) a Seč (hotel Jezerka).

Podle návštěvnosti jsou nejvýznamnější následující muzea a galerie: Východočeské muzeum v Pardubicích, Regionální muzeum v Litomyšli, Muzeum řemesel v Letohradě, Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi a Městské muzeum a galerie v Poličce.

Východočeské divadlo v Pardubicích patří mezi nejnavštěvovanější divadla v České republice a jeho význam v cestovním ruchu umocňují také zájezdy na divadelní představení ze širokého okolí.

3.6.3. Kulturní akce

Kulturní akce lze rozdělit dle významnosti a účasti na mezinárodní, celostátní, regionální a lokální. Mezi kulturní akce s mezinárodním významem v Pardubickém kraji patří například Mezinárodní operní festival Smetanova Litomyšl, Dny slovenské kultury v Moravské Třebové, IFAS Pardubice. Kalendář kulturních akcí v celém Pardubickém kraji je zveřejněn a průběžně aktualizován na stránkách www.vychodni-cechy.info.

3.6.4. Další součásti kulturně-historické nabídky regionu

Tradiční gastronomie - Pardubický kraj je v oblasti gastronomie spojen se jménem Magdaleny Dobromily Rettigové a jejím kuchařským uměním a také s pardubickým perníkem, v horských a podhorských oblastech mají tradici jídla z brambor. Pardubický perník představuje jedinečnou nabídku, tradiční výrobek, typický pouze pro Pardubice, zároveň pardubický perník od roku 2008 vlastní ochrannou známku Evropské unie.

Tradiční výrobky: pardubický perník, medovina, lokální značky piva

Osobnosti – pro propagaci v oblasti cestovního ruchu je vhodné využít pouze nejdůležitější, všeobecně známé osobnosti, které méně známé osobnosti a jejich prezentace má spíše význam ve vztahu ke specializovaným návštěvníkům, odborné veřejnosti nebo místním skupinám návštěvníků, či je nutné podání takovýchto osobností velmi atraktivní a poutavou formou (zejména ve výkladech průvodců).

S Pardubickým krajem jsou spojena jména významných osobností uvedených v Tab. 23.

Tab. 23 Významné osobnosti a místa s nimi spojená:

Osobnost	Místo	Osobnost	Místo
Alois Jirásek	Litomyšl	Jindřich Štyrský	Dolní Čermná
Antonín Chittussi	Ronov nad Doubravou	Josef Ressel	Chrudim
Antonín Slavíček	Kameničky (působení)	Karel Starší ze Žerotína	Brandýs nad Orlicí
Arnošt z Pardubic	Pardubice	Max Švabinský	Kozlov u České Třebové
Bedřich Smetana	Litomyšl	Olbram Zoubek	Litomyšl
Bohuslav Martinů	Polička	Otakar Schindler	Svitavy
Božena Němcová	Litomyšl	Petr Jilemnický	Letohrad
Bratřenci Veverkovi	Rybitví	Prokop Diviš	Žamberk
Dušan Jurkovič	Kunětická hora	Tereza Nováková	Litomyšl, Proseč a okolí
Jan Kašpar	Pardubice	Tobiáš Jan Becker	Králíky
Jan Marek Marci	Lanškroun	Václav Jan Tomášek	Skuteč
Jan Perner (úmrtí)	Choceň, Pardubice	Václav Klofáč	Dobříkov
		Vítězslav Novák	Skuteč

Zpracováno dle: www.vychodni-cechy.info

3.7 Sportovně-rekreační infrastruktura

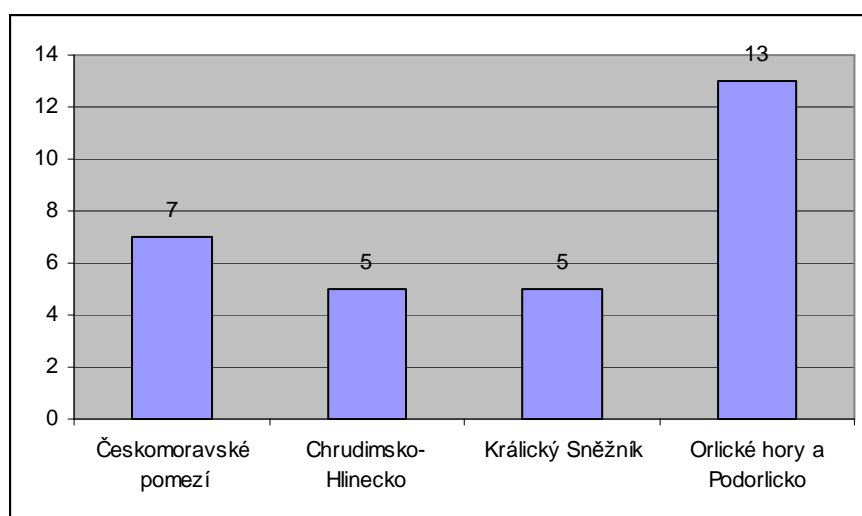
Základní funkcí sportovně-rekreační infrastruktury je doplnění a zlepšení podmínek pro efektivnější využití potenciálu krajiny pro rozvoj cestovního ruchu. Sportovně-rekreační infrastruktura představuje komparativní výhodu pro lépe vybavené oblasti. Na druhou stranu lokalizace sportovně-rekreační infrastruktury souvisí s únosnou kapacitou území. Je třeba ji plánovat s ohledem na udržitelný rozvoj a ochranu životního prostředí.

3.7.1. Sportovně-rekreační infrastruktura především pro venkovní aktivity v přírodě v zimní sezóně

Tato kategorie se týká zejména **sjezdového a běžeckého lyžování**, případně dalších zimních sportů.

Ve srovnání s ostatními kraji nemá Pardubický kraj příliš vhodné podmínky pro **sjezdové lyžování** vzhledem ke klimatickým podmínkám a terénu. Významnější lyžařská centra se nachází v Orlických horách (Čenkovice), v Dolní Moravě v turistické oblasti Králický Sněžník a v severní části Žďárských vrchů (Hlinsko). Menší lyžařská centra v nižší nadmořské výšce leží také na Svitavsku, Chrudimsku-Hlinecku a v Podhůří Orlických hor. Následující graf znázorňuje rozložení lyžařských středisek na území Pardubického kraje do turistických oblastí (dle portálu www.vychodni-cechy.info):

Graf 3 Rozložení lyžařských středisek dle TO v Pardubickém kraji

Zdroj: www.vychodni-cechy.info

Některé z areálů mají možnost umělého zasněžování (10 areálů z celkových 30 v Pardubickém kraji), provoz zejména menších areálů závisí na přírodních podmínkách. Většina středisek disponuje osvětlenými sjezdovkami nabízejícími večerní lyžování (19 ze 30 středisek uvedených na informačním portálu www.vychodni-cechy.info).

Co do obtížnosti se jedná o lehkou a střední obtížnost sjezdovek, těžká obtížnost platí pouze pro ski areál v Dolní Moravě. Pro lyžaře vyhledávající obtížnější terény jsou vhodnější sousední hory – Krkonoše a Jeseníky a v Orlických horách střediska Deštné a Říčky v Královéhradeckém kraji, naopak lyžařská střediska v Pardubickém kraji jsou vhodná i pro rodiny s dětmi díky snadnějšímu terénu a existenci lyžařských škol.

Převážnou kapacitu nad 1000 osob má 8 lyžařských areálů, z toho 6 lyžařských areálů v turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko (Ski areál Čenkovice, České Petrovice, Přívrat, Peklák Česká Třebová, Jablonné nad Orlicí), 1 areál v TO Králický Sněžník (Dolní Morava) a 1 areál v TO Chrudimsko-Hlinecko (Hlinsko).

Dle přepravní kapacity a celkové délky sjezdových tratí jsou členěna lyžařská střediska do tří úrovní – s významem národním, regionálním a lokálním. Autoři „Atlasu cestovního ruchu České republiky“ (MMR 2006) stanovili jako lyžařská centra s národním významem ta centra, jejichž přepravní kapacita vleků a lanovek překračuje 3500 osob za hodinu, a zároveň celková délka sjezdových tratí převyšuje 4000 metrů. Tyto parametry splňuje v Pardubickém kraji pouze ski areál Čenkovice.

Širší škála doplňkových aktivit a služeb (snowtubing, půjčovna lyžařského a snowboardového vybavení, výuka lyžování a jízdy na snowboardu, snowpark je soustředěna právě do těchto největších středisek. Letní využití sjezdovek nabízejí areály v Čenkovicích (travní lyže, svahové motokáry, koloběžky), Přívratu (Pinguin park), Českých Petrovicích (Zorb ball, jízda na kladce, horské káry, travní sjezdovka), Dlouhoňovic (travní sjezdovka) a Peklák (lanový park). Kompletní přehled lyžařských středisek a jejich charakteristiky a vybavenost lze nalézt na portálu www.vychodni-cechy.info.

Příznivost lokality k **běžeckému lyžování** závisí především na klimatických podmínkách (délka a dostatečná výška sněhové pokrývky). Dalším faktorem, který ovlivňuje atraktivitu území pro běžecské lyžování, je pravidelná strojová údržba. Oblasti mající potenciál pro běžecské lyžování jsou zejména v Orlických horách a částečně v Podorlicku, na Králickém Sněžníku, v jižní části turistické oblasti Chrudimsko-Hlinecko a v jihozápadní části turistické oblasti Českomoravské pomezí. Jde o oblasti, kde dle klimatické mapy České republiky leží sněhová pokrývka každoročně po dobu 60 – 90 dní.

Nejvíce běžecských tras, které jsou udržovány strojově, se nachází v okolí Čenkovic v Orlických horách, v masivu Králický Sněžník a také v severních výběžcích Českomoravské vrchoviny mezi Hlinskem a Poličkou. Zároveň existují záměry zprovoznění běžkařských okruhů s umělým zasněžováním, které by nabídku v oblasti běžecského lyžování rozšířily i do takových nadmořských výšek, kde je obecně nízký počet dní se sněhovou pokrývkou.

Co se týče **bruslení**, příležitost nabízejí zejména kryté i nekryté zimní stadiony ve větších městech (Pardubice, Chrudim, Svitavy, Litomyšl). Jejich nevýhodou je poměrně omezená provozní doba určená pro veřejnost. Na druhou stranu zůstává bruslení mezi ostatními sporty spíše na okraji zájmu veřejnosti a mezi skupinami, které chodí bruslit, převládají školní kolektivy, rodiče s dětmi a teenageři. Je tedy otázkou, zda se vhodně připravené programy „na bruslích“ sportovního či společenského charakteru pro širokou veřejnost (pro různé segmenty) podpořil cestovní ruch. Příležitost je zde zejména pro turistickou oblast Pardubicko, které je vzhledem ke klimatickým podmínkám a rovinatému terénu prakticky nevhodné k lyžování. Poptávka by každopádně musela být vyvolána atraktivní nabídkou, vzhledem k tomu, že bruslení nepatří mezi sporty vyhledávané širokými vrstvami.

3.7.2. Sportovně-rekreační infrastruktura především pro venkovní aktivity v přírodě v letní sezóně

Letní rekreace u vodních ploch a vodní turistika

Pro **vodní turistiku** existují v Pardubickém kraji poměrně dobré podmínky, přestože místní řeky nejsou tolik populární jako řeky jihočeské a středočeské. Řeky využitelné pro vodní turistiku zobrazuje Tab. 24. Horní toky větších řek a některé celé menší toky jsou sjízdné na jaře a po deštích. Střední toky u řek, na nichž leží přehradní nádrže, jsou závislé na upouštění vody z nádrží. Nejvyužívanějšími toky v Pardubickém kraji k vodní turistice jsou Divoká a Tichá Orlice.

Tab. 24 Turistické využití řek

Řeka	Obtížnost
Divoká Orlice	ZW – WW II+
Doubrava	ZW – WW II
Chrudimka	ZW – WW II
Labe	ZW
Loučná	ZW
Moravská Sázava	ZW – WW
Tichá Orlice	ZW – WW II
Svitava	ZW – WW I+
Opatovický kanál	ZW
Třebovka	ZW

Zdroj: www.reky.cz, www.raft.cz

Pozn.: Označení ZW značí klidné až mírně tekoucí řeky, označení WW rychle tekoucí až divoké řeky. Obtížnost je stanovena při optimálním průtoku.

Ke koupání je využitelná řada přírodních či umělých koupališť, u těch přírodních bývá však překážkou biologické znečištění v letních měsících. Proto vzrůstá důležitost umělých koupališť a bazénů u ubytovacích zařízení.

Kvalitu vody monitoruje v letních měsících Zdravotní ústav v Pardubicích ve spolupráci s Krajskou hygienickou stanicí Pardubického kraje. Hodnocení je nastaveno do 5 stupňů (škála „voda vhodná ke koupání“ až „zákaz koupání“).

Tab. 25 Vodní plochy monitorované krajskou hygienickou stanicí (rok 2008):

Vodní plocha	Obec	Okres
Písník Březhrad	Opatovice nad Labem	Pardubice
Písník Mělice	Lohenice	Pardubice
Rybník Hluboký	Holice	Pardubice
Seč – Ústupky	Seč	Chrudim
Seč Hoješín	Hoješín	Chrudim
Seč Pod Semtínem	Seč	Chrudim
Konopáč	Heřmanův Městec	Chrudim
Rekreačně-sportovní areál Horní Bradlo	Horní Bradlo	Chrudim
Nádrž Pastviny – Šlechtův palouk	Pastviny	Ústí nad Orlicí
Nádrž Pastviny – Petrův palouk	Pastviny	Ústí nad Orlicí
Nádrž Pastviny - Panelovka	Pastviny	Ústí nad Orlicí
Nádrž Pastviny – U kapličky	Pastviny	Ústí nad Orlicí
Rybník Dlouhý	Lanškroun	Ústí nad Orlicí
Tyršova plovárna Vysoké Mýto	Vysoké Mýto	Ústí nad Orlicí
Koupaliště Jablonné nad Orlicí	Ústí nad Orlicí	Ústí nad Orlicí
Rybník Rosnička	Svitavy	Svitavy
Vodní nádrž Březina	Březina	Svitavy

Zdroj: Krajská hygienická stanice Pardubického kraje, Zdravotní ústav v Pardubicích

Dle zdroje „Atlas cestovního ruchu České republiky“ bylo mezi vodní plochy nadregionálního významu v České republice zařazeno 15 vodních nádrží. Celkově je v ČR ve střediscích letní rekreace u vody soustředěno cca 16 % lůžkové kapacity ubytovacích zařízení, přičemž střediska u vodních ploch nadregionálního významu tvoří více než polovinu této kapacity. Z hlediska předpokladů pro rekreaci patří mezi vodní plochy nadregionálního

významu na území Pardubického kraje vodní nádrže Seč a Pastviny. Lokální význam mají pískovny v Mělicích, rybník Hluboký u Holic a rybník Dlouhý u Lanškrouna.⁵ Soubor hodnocených vodních ploch vychází z databáze vodních ploch, na kterých je provozovateli a hygienickými stanicemi sledována kvalita vod. Nejvýznamnějšími středisky u vodních nádrží dle vybavenosti ubytovacími kapacitami jsou obce Seč a Pastviny.

Vodní plochy v Pardubickém kraji jsou využívány také k vodním sportům, a to zejména k windsurfingu (Seč, rybník Dlouhý, Buňkov), vodnímu lyžování (pískovny v Mělicích, Labe), jízdě na vodních skútrech (řeka Labe v Přelouči) a potápění – přehradní nádrže, pískovny a zatopené lomy. Půjčovny sportovních potřeb a vybavení a hřiště jsou umístěna zejména v kempech.

Míst k rybaření je v Pardubickém kraji velké množství, převažují mimopstruhové revíry. Ke sportovnímu rybaření byla vydána pro Pardubický kraj v roce 2004 tematická mapa.

Okolí vodních ploch je atraktivní díky svým estetickým hodnotám, což se týká i vodních ploch, které nejsou vhodné ke koupání nebo je v nich koupání přímo zakázáno.

Pěší turistika

Obecně nejhustší síť značených pěších tras existuje v atraktivních horských oblastech, v ostatních přírodně atraktivních územích (krasová území, skalní města, rozsáhlé lesní komplexy apod.) a v rekreačním zázemí větších měst. Na území Pardubického kraje patří mezi oblasti s nejhustším turistickým značením Králický Sněžník a Orlické hory.

Z celkového počtu 11 evropských dálkových tras prochází Českou republikou dvě (E3 – Istanbul (Turecko) – Kap St. Vincent (Španělsko) a E10 Nuorgam (Německo) – Tarifa (Španělsko)) a další dvě na území republiky okrajově zasahují – E6 v Českém Lese a E 8 v Podyjí. Pardubickým krajem prochází stezka E3 v úseku Dolní Lipka – Králíky – Králický Sněžník, která dále prochází státy Španělsko, Francie, Belgie, Lucembursko, Německo, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko.

Územím kraje procházejí **trasy pojmenované po osobnostech** (červené značení):

- **Jiráskova cesta** (170 km) začíná v Broumově, vede přes Hronov a Náchod a údolím Metuje vstupuje do Orlických hor, dále přes celý horský hřeben na Zemskou bránu, přes Jablonné nad Orlicí do Litomyšle. Stezka byla vyznačena v roce 1921 a pojmenována na počest spisovatele Aloise Jirásk⁶.
- **Cesta nepokořených** je žlutě značená turistická trasa, vede ze Zábřehu na vrchol Lázek
- **Cesta Terézy Novákové** je žlutě značená turistická trasa vedoucí z Borové přes Lucký vrch do obce Telecí krajem, k němuž se vztahuje dílo spisovatelky Terézy Novákové

⁵ Kritérii pro diferenciaci vodních ploch je počet středisek letní rekreace a jejich vybavenost a dále také kapacita ubytovacích zařízení. Za vodní plochy nadregionálního významu jsou považovány ty lokality, ve kterých se nachází minimálně dvě střediska rekreace u vody s nadprůměrnou nabídkou služeb a sportovního využití, včetně dostatečné kapacity ubytovacích zařízení. Lokálního významu dosahují ty vodní plochy, u kterých se nachází nějaké ubytovací zařízení poskytující alespoň omezenou nabídku služeb a sportovního využití Zdroj: „Atlas cestovního ruchu“, MMR 2006, str. 78,

⁶ Zdroj: www.orlickehory.net

- **Cesta Karla Havlíčka Borovského** je červeně značená turistická trasa. Vede z Hlinska do Chlumu⁷ a dále již mimo popisovanou oblast do Havlíčkovy Borové (rodiště a pamětní síň) a do Havlíčkova Brodu (místo jeho pobytu, památník)
- **Cesta Dr. J. S. Gutha Jarkovského**⁸ je červeně značená cesta vycházející z Kostelce nad Orlicí - rodiště Gutha Jarkovského a pokračuje přes dřevěnou rozhlednu Vrbici údolím Divoké Orlice do Potštejna, Litice, Žampachu, částečně údolím Tiché Orlice přes Letohrad, Dolní Dobrouč a Cakli do Ústí nad Orlicí

Naučné stezky jsou v Pardubickém kraji rozmístěny relativně rovnoměrně, menší zastoupení je pouze v turistické oblasti Pardubicko. Naučné stezky mají charakter přírodovědný, vlastivědný, národopisný (seznamování s místními tradicemi a životem obyvatel), historický (zejména ve městech) a pro oblast Orlických hor jsou naučné stezky také tematicky zaměřené na opevnění. Přehled naučných stezek uvádí portál www.vychodnicchy.info, kde jsou umístěny informace o 43 naučných stezkách na území Pardubického kraje.

Cykloturistika

Pardubickým krajem neprochází žádná z mezinárodních cyklotras, avšak vede tudy národní **Labská stezka** Špindlerův Mlýn – Děčín, která se propojuje s mezinárodní cyklotrasou Praha- Drážďany. Z dálkových tras krajem dále prochází **Pražská trasa** spojující Prahu a Brno, **Českomoravská trasa** – od polsko-českého hraničního přechodu Mikulovice do Českých Budějovic, **trasa Hradec Králové – Břeclav** a **Jesenicko – Orlická magistrála**.

Nejhustší síť cyklotras je v okrese Chrudim (hustota nad 1,71 km/10 km², naopak nejnižší je v okrese Pardubice (v intervalu 0,3 – 0,72 km/10 km²).⁹ V současné době je v budování cyklostezka Pardubice – Chrudim a rozšiřuje se síť cyklostezek v rámci projektu Cyklostezka údolím Tiché Orlice a Třebovky.

V současné době neexistuje značená regionální okružní cyklotrasa Pardubickým krajem, která by propojila významné turistické atraktivity, lokálně budované cyklotrasy a cyklostezky a umožnila poznání Pardubického kraje formou cykloturistiky prostřednictvím vyznačené trasy. Nevýhodou zejména ve větších městech je neprovázanost cyklistických stezek.

Cykloturistika spojená s návštěvami památek a dalších atraktivit je spojena s rizikem krádeží jízdních kol. V současné době zatím není v České republice příliš rozšířena služba úschovu jízdních kol, proto vybudování sítě těchto zařízení by přineslo konkurenční výhodu pro Pardubický kraj.

3.7.3. Ostatní sportovně-rekreační infrastruktura pro aktivní sport

Infrastruktura v oblasti adrenalinových sportů

Adrenalinové sporty se stávají vyhledávanou aktivitou. Významnější skupinou provozovatelů jsou zimní areály, které využívají sjezdovky a související infrastrukturu k letnímu využití – jedná se zejména o travní sjezdovky a související aktivity (zorbíng, horské káry, jízda na kladce). Dalšími skupinami v oblasti adrenalinových sportů jsou střelnice,

⁷ Zdroj: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, ARC Mikulov, 2006

⁸ Zdroj: <http://orlickehory.webz.cz>

⁹ Zdroj: „Atlas cestovního ruchu České republiky“, MMR 2006, str. 69

skateparky, in-line dráhy (zejména vnitřní), lanové parky, paintballové areály, crossové dráhy, autodrom a army park. Přehled možností pro adrenalinové sporty je na portálu www.vychodni-cechy.info.

Golf

V Pardubickém kraji, stejně jako v celé České republice, dochází k rozvoji golfových hřišť. Golfové hřiště jsou lokalizována ve všech turistických oblastech na území Pardubického kraje, viz Tab. 26.

Tab. 26 Venkovní golfové hřiště v Pardubickém kraji

Golfové středisko + lokalizace	Vybavení	Turistická oblast
Golf Club Uno - Hnátice	9 jamkové hřiště, driving range/odpaliště	Orlické hory a Podorlicko
Golf & Country Club – Svobodné Hamry	9 jamkové hřiště, driving range/odpaliště, simulátor	Chrudimsko-Hlinecko
Golf Osík	Driving range/odpaliště	Českomoravské pomezí
Golf Rezort Kunětická hora - Dřítěč	18 jamkové hřiště, driving range, simulátory	Pardubicko
Golf Club Pardubice – Lázně Bohdaneč	9 jamkové hřiště, odpaliště	Pardubicko
Osyčina - Dobříkov	6 jamkové hřiště, driving range/odpaliště,	Orlické hory a Podorlicko
U hadího příkopu – Dostihové závodiště Pardubice	Driving range/odpaliště	Pardubicko

Zdroj: www.vychodni-cechy.info

Nejvíce golfových hřišť je lokalizováno v TO Pardubicko. Pro rovinné oblasti s průmyslovým a zemědělským charakterem je golf a golfová turistika příležitostí, neboť není tolik závislá na atraktivitě okolního přírodního prostředí. Může znamenat další atraktivitu, která přiláká turisty, například i v kombinaci s lázeňskými a wellness pobyty v Lázních Bohdaneč nebo i v rámci různých firemních setkání.

Mezi golfové hřiště s celoročním provozem patří golfové hřiště v Dřítěči. V zimním období lze jako alternativu a tréninkový prostředek využít indoor golfové hřiště (hotel Uno Ústí nad Orlicí, Sport centrum Pardubice - Svítkov).

Jezdecké areály a jezdecká turistika

Pardubický kraj je svojí historií i lokalizací atraktivit spojen s koňskou tematikou (hřebčín v Kladrubech nad Labem, Hippologické muzeum ve Slatiňanech, tradice Velké pardubické steeplechase). V kraji existuje okolo 600 km značených jezdeckých tras a okruhů propojujících jednotlivé jezdecké stanice. Trasy jsou značeny barevnými terčí v bílém poli a dle barev lze rozeznat jejich hierarchii. Červeně značené trasy jsou tranzitní a propojují kraj s okolními regiony. Jedna z hlavních tras začíná ve Vídni, prochází přes jižní Čechy a Vysočinu až do východních Čech. Do budoucna je připravováno napojení přes Krkonoše a Polsko až k Baltskému moři. Druhá trasa propojuje přes Pardubický kraj střední Čechy a severní Moravu a třetí míří ze Železných hor na jižní Moravu. V kraji existuje množství jezdeckých areálů a rančů, které nabízí vyjížděky na koni i výuku. Areály jsou uvedeny na stránkách www.vychodni-cechy.info, kde si zájemce o tento druh aktivity může vybrat vhodnou lokalitu a nabízenou službu. Zároveň byl Pardubický krajem v roce 2007 vydán informační materiál „Na koně do Východních Čech,“ ve kterém jsou prezentovány některé jezdecké areály a popsány jezdecké stezky v kraji.

In-line stezky

Nejdelší stezka vhodná pro in-line bruslaře nazvaná „Údolím Tiché Orlice“ (12,8 km) vede z Ústí nad Orlicí do Letohradu, tato stezka je součástí cyklostezek budovaných v okolí Ústí nad Orlicí. Výhodou je nový asfaltový povrch a atraktivní okolní prostředí. Kratší trasy se nachází v okolí Pardubic, Svitav a Lanškrouna. Cyklostezky s kvalitním povrchem vhodné pro in-line bruslení představují příležitost zejména pro turistickou oblast Pardubicko, neboť svým rovinným terénem, který je jinak méně atraktivní pro cestovní ruch, je tato oblast pro in-line bruslení velmi vhodná. V současné době jsou zatím v TO Pardubicko pouze krátké a nepropojené stezky. Délky stezek vhodných pro in-line (s jednou výjimkou - trasa Pardubice – Jesenčany 7,8 km) se pohybují v rozmezí 1,5 – 3 km.

Horolezectví

Pardubický kraj nemá z důvodu přírodních podmínek příliš příležitostí pro horolezectví ve volné přírodě. Příznivci horolezectví mají možnost využívat venkovní či vnitřní horolezecké stěny. Mezi přírodními lokalitami lze zmínit Bohuňovské skály v turistické oblasti Českomoravské pomezí a ve Škrovádu u Slatiňan v TO Chrudimsko-Hlinecko. Škrovádké skály jsou však přístupné pouze pro členy horolezeckých organizací a klubů. V Cakli je umělá lezecká venkovní stěna umístěna v loděnici, kde je dále lanový park a možnost zapůjčení sportovního vybavení.

Ostatní sportovní zařízení

Ostatní sportovní zařízení jsou v převážné míře využívány místními obyvateli, ale představují doplňkovou nabídku v oblasti cestovního ruchu. Klíčovou roli mohou hrát při různých sportovních pobytech a soustředěních. Využívány jsou kryté plavecké bazény a koupaliště, sportovní stadiony a hřiště, bowlingové dráhy a kulečnický, minigolf, fitness centra, squash, dětská hřiště apod., zastoupení zařízení tohoto typu je poměrně široké. Mezinárodní využití má padesátimetrový plavecký areál v Pardubicích, kde se konají mezinárodní závody v plavání, skocích do vody a zároveň je využíván zejména sportovci z arabských zemí ke sportovním soustředěním.

Kryté plavecké bazény lze rozdělit do dvou kategorií – veřejné bazény ve větších městech (v Pardubickém kraji je jich 10 + školní bazén s hodinami pro veřejnost v Lanškrouně) a bazény v hromadných ubytovacích zařízeních, které jsou obvykle přístupné pouze pro ubytované.

Přehled sportovních zařízení v Pardubickém kraji je uveden na portálu www.vychodni-cechy.info.

3.7.4. Významná sportovně-rekreační infrastruktura pro pasivní sledování sportu

Mezi nejvýznamnější akce s mezinárodní účastí jak již sportovců tak i diváků patří dostihový závod Velká pardubická steeplechase (dostihové závodiště) a motocyklové závody Zlatá přilba (plochodrážní stadion) pořádané v Pardubicích. Dále lze zmínit ČEZ Arénu v Pardubicích, kde se konají zápasy hokejové extraligy, významné basketbalové zápasy a další sportovní a kulturní akce. Mezi další infrastrukturu pro pasivní sledování sportu lze zařadit ostatní stadiony v kraji. Sledování sportovních klání je spojeno se specifickým druhem cestovního ruchu – cestovním ruchem fanoušků.

3.8 Turistická informační centra

Na území Pardubického kraje se v současné době nachází celkem 40 turistických informačních center certifikovaných Pardubickým krajem. Jejich rozložení ilustruje Tab. 27. 11 z nich je členem Asociace turistických informačních center. Podle certifikace ATIC jsou tato informační centra zařazena do určité kategorie. Do kategorie A, tedy celorepublikového informačního centra je zařazeno informační centrum v Pardubicích, většina členských infocenter A.T.I.C. patří do kategorie B, tedy oblastních infocenter a jedno infocentrum je zařazeno do kategorie C – místní celoroční.

Tab. 27 Rozdělení informačních center

Turistická oblast	Počet informačních center	V tom:			
		Regionální	Oblastní	Místní	Místní/sezónní nebo specifické
Pardubicko	5	1	2	2	0
Chrudimsko-Hlinecko	8	0	1	7	0
Českomoravské pomezí	13	0	3	10	1 (místní)
Králický Sněžník	4	0	0	4	1
Orlické hory a Podorlicko	10	0	4	6	2

Zdroj: www.vychodni-cechy.info

3.9 Turistická specializace jednotlivých turistických oblastí¹⁰

Pardubicko

Prioritní produkty:

- lázně a relaxace, kongresová turistika, městská turistika, nákupní turistika, kultura, památky

Doplňkové produkty:

- aktivní dovolená, sport, motorismus, vojenská historie, golf, dostihy, adrenalinové sporty

Orlické hory a Podorlicko

Prioritní produkty:

- letní dovolená a pobyty u vody, lyžování a zimní sporty, cykloturistika a pěší turistika, vojenská historie, přírodní zajímavosti, pobyty na konci světa, ozdravné pobyty, příroda a krajina

Doplňkové produkty:

- vodní sporty, pobyty u vody, adrenalinové sporty, hippoturistika, lidová řemesla, rybolov, myslivost, poutní místa,

Chrudimsko-Hlinecko

Prioritní produkty:

- lidová architektura, pobyty u vody, prohlídka přírodních zajímavostí, lidová řemesla, sport, vodní sporty, cykloturistika a pěší turistika

¹⁰ Převzato z Programu rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, ARC Mikulov 2003, doplněno

Doplňkové produkty:

- rybolov, myslivost, golf, zimní sporty, židovské památky, hippoturistika, venkovská turistika

Českomoravské pomezí

Prioritní produkty:

- památka UNESCO, produkt městská turistika, produkt „osobnosti“, kultura, pěší turistika a cykloturistika

Doplňkové produkty:

- rybolov, prohlídka přírodních zajímavostí, poutní místa, sport a relaxace

Králický Sněžník

Prioritní produkty:

-zimní sporty, pěší turistika a cykloturistika, poutní místa, vojenská historie

Doplňkové produkty

příroda a krajina

4 ANALÝZA POPTÁVKY

4.1 Úvod

Tato kapitola má za cíl přiblížit návštěvnost Pardubického kraje, a to z pohledu kvantitativních i kvalitativních charakteristik. Kvantitativní hodnocení se týká zejména ubytovacích zařízení ve vztahu s výkonovými ukazateli v nich realizovaných – průměrná obsazenost, délka pobytu atd., a to i v komparaci s ostatními kraji České republiky. Zdrojem zde jsou data z Českého statistického úřadu.

Kvalitativní charakteristiky (profil návštěvníka) je zde popsán na základě terénních výzkumů realizovaných v kraji pro účely Strategie a z výzkumu „Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky“ realizovaného pro agenturu Czechtourism. Součástí kvalitativních charakteristik je i obecná charakteristika zahraničních návštěvníků dle země původu, kteří představují nejvýznamnější podíl ze zahraničních návštěvníků v hromadných ubytovacích zařízeních a také těch, jejichž průměrný počet přenocování je v ubytovacích zařízeních Pardubického kraje vysoký a zároveň se jedná o rezidenty zemí, pro něž je typická nadprůměrná výše denních výdajů (Rusko, Izrael). Tyto charakteristiky jsou zpracovány dle podkladů agentury Czechtourism a článků zpracovaných společnostmi Mag Consulting pro časopis C.O.T. Business.

4.2 Návštěvnost ubytovacích zařízení

Pro zhodnocení situace jsou použity výkonové ukazatele, kapacitní ukazatele jsou blíže analyzovány v kapitole 3.2. V kapitole 4.2 je však pro nastínění situace znovu použit přehled počtu HUZ v jednotlivých krajích ČR (viz Tab. 28).

V tabulkových přehledech jsou uváděna statistická data z let 2007 i 2008, v době zpracování Strategie nebyly ještě zveřejněny všechny potřebné informace za rok 2008.

Tab. 28 Kapacity hromadných ubytovacích zařízení v ČR a krajích (stav k 31. 12. 2007)

ČR, kraje	Hromadná ubytovací zařízení	Pokoje	Lůžka	Místa pro stany a karavany	Průměrná cena za ubytování (Kč)
Česká republika	7 845	172 560	451 707	53 967	381
Hl. m. Praha	654	34 371	74 602	1 275	1 052
Středočeský	566	10 995	29 969	6 741	405
Jihočeský	1 022	18 122	53 590	14 423	295
Plzeňský	517	9 182	25 693	3 793	302
Karlovarský	427	13 874	28 586	1 610	579
Ústecký	394	7 169	18 891	2 772	339
Liberecký	895	13 268	39 927	2 900	258
Královéhradecký	968	15 869	45 331	5 438	280
Pardubický	362	6 223	17 984	2 120	280
Vysočina	358	6 622	19 750	2 974	276
Jihomoravský	502	12 294	31 311	4 943	349
Olomoucký	345	7 045	18 833	1 250	314
Zlínský	366	7 999	21 564	1 540	309
Moravskoslezský	469	9 527	25 676	2 188	295

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

Tab. 29 Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v krajích ČR v roce 2007

ČR, regiony	Hosté		Přenocování	
	Celkem	Z toho nerezidenti	Celkem	Z toho nerezidenti
Česká republika	12 960 921	6 679 704	40 831 072	20 610 186
Hl. m. Praha	4 485 372	4 009 463	12 200 291	11 206 954
Středočeský	713 507	204 600	2 064 921	559 230
Jihočeský	978 717	315 629	3 127 834	779 492
Plzeňský	514 126	168 137	1 572 649	454 665
Karlovarský	679 102	472 635	4 381 614	3 158 384
Ústecký	376 140	147 566	1 245 705	435 660
Liberecký	709 225	211 999	2 530 537	833 789
Královéhradecký	909 319	287 933	3 499 508	1 151 739
Pardubický	388 240	63 724	1 159 879	202 476
Vysočina	418 701	63 059	1 137 765	210 198
Jihomoravský	1 178 114	432 318	2 353 525	783 502
Olomoucký	434 960	93 287	1 687 885	241 579
Zlínský	532 482	77 308	1 832 753	247 183
Moravskoslezský	642 916	132 046	2 036 206	345 335

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

Tab. 30 Průměrný počet přenocování a čisté využití lůžek a pokojů v roce 2007

ČR, regiony	Průměrný počet přenocování		Čisté využití lůžek	Čisté využití pokojů
	Celkem	Z toho nerezidenti		
Česká republika	3,2	3,1	35,8	42,8
Hl. m. Praha	2,7	2,8	51,7	59,1
Středočeský	2,9	2,7	29,3	35,6
Jihočeský	3,2	2,5	26,0	30,9
Plzeňský	3,1	2,7	26,8	31,7
Karlovarský	6,5	6,7	45,4	51,9
Ústecký	3,3	3,0	20,8	26,3
Liberecký	3,6	3,9	25,4	29,6
Královéhradecký	3,8	4,0	28,9	33,7
Pardubický	3,0	3,2	25,1	29,6
Vysočina	2,7	3,3	26,1	30,3
Jihomoravský	2,0	1,8	28,4	36,9
Olomoucký	3,9	2,6	26,7	32,1
Zlínský	3,4	3,2	33,2	40,0
Moravskoslezský	3,2	2,6	27,4	34,4

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

Pardubický kraj patří dle počtu hostů v HUZ mezi nejméně navštěvované kraje, a to co se týče domácích i zahraničních hostů. Hluboce podprůměrné je i čisté využití lůžek a čisté využití pokojů. Srovnatelnou pozici – podobný počet hostů mají kraje Ústecký, ve kterém je však počet zahraničních hostů více než dvojnásobný ve srovnání s Pardubickým krajem, a kraj Vysočina, ve kterém naopak přenocoval nižší počet zahraničních hostů než v Pardubickém kraji, avšak počet tuzemských hostů je ve srovnání s Pardubickým krajem vyšší.

Některá, zejména levnější ubytovací zařízení se snaží riziko malé obsazenosti turisty eliminovat ubytováním jiných, neturistických skupin a jednotlivců a stabilizovat si tak příjmy. Důsledkem toho však může být nedostatek ubytovacích kapacit zejména pro turistické skupiny v době vyšší poptávky.

Strukturu návštěvnosti v jednotlivých krajích dle jednotlivých druhů ubytovacích zařízení v roce 2008 zobrazuje Tab. 31:

Tab. 31 Počet hostů v HUZ v krajích ČR v roce 2008

ČR, kraje	Celkem	Z toho nerezidenti	V tom podle kategorie ubytovacího zařízení					
			Hotely		Penziony		Ostatní hromadná ubytovací zařízení	
			Celkem	Z toho nerezidenti	Celkem	Z toho nerezidenti	Celkem	Z toho nerezidenti
Hosté								
Česká republika	12 835 886	6 649 410	8 874 222	5 836 041	1 214 054	298 679	2 747 610	514 690
v tom kraje:								
Hl. město Praha	4 587 483	4 051 137	4 180 588	3 792 667	110 092	75 442	296 803	183 028
Středočeský	665 178	176 555	427 157	151 057	65 323	10 557	172 698	14 941
Jihočeský	936 032	301 115	440 744	220 751	143 952	32 998	351 336	47 366
Plzeňský	487 490	154 685	270 800	118 300	72 166	13 914	144 524	22 471
Karlovarský	679 996	475 277	488 311	386 381	38 413	13 992	153 272	74 904
Ústecký	366 530	129 169	188 453	91 093	57 066	16 377	121 011	21 699
Liberecký	703 787	200 664	348 179	154 505	116 118	22 803	239 490	23 356
Královéhradecký	902 713	290 150	431 374	206 511	159 869	37 794	311 470	45 845
Pardubický	360 903	58 742	175 043	38 646	60 977	11 303	124 883	8 793
Vysočina	395 820	54 532	203 600	41 465	54 862	5 405	137 358	7 662
Jihomoravský	1 185 770	451 388	812 693	399 692	119 124	21 748	253 953	29 948
Olomoucký	426 604	96 742	209 981	68 453	67 360	13 904	149 263	14 385
Zlínský	497 452	72 938	304 490	53 783	71 178	11 712	121 784	7 443
Moravskoslezský	640 128	136 316	392 809	112 737	77 554	10 730	169 765	12 849

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008

Nejvíce využívaným HUZ ve všech krajích ČR jsou hotely. Specifikem Pardubického kraje je velké zastoupení nerezidentů ubytovaných v penzionech a ostatních hromadných ubytovacích zařízeních oproti hotelovým kapacitám – v hotelech se v roce 2008 ubytovalo pouze 66 % nerezidentů (nejmenší podíl ze všech krajů ČR), naproti tomu se v Pardubickém kraji v penzionech ubytovalo 19 % nerezidentů a v ostatních HUZ 15 % nerezidentů.

Tab. 32 Hosté v HUZ v Pardubickém kraji podle států v roce 2007

Země	Hosté	%	Přnocování	Průměrný počet přnocování	Průměrná doba pobytu
Celkem	388 240	100,0	1 159 879	3,0	4,0
Česká republika	324 516	83,6	957 403	3,0	4,0
Nerezidenti	63 724	16,4	202 476	3,2	4,2
Z toho (nejvíce zastoupené země):		% nerezidentů			
Německo	16 255	26	40 190	2,5	3,5
Slovensko	12 095	19	51 136	4,2	5,2
Polsko	5 526	9	16 329	3,0	4,0
Nizozemí	3 373	5	9 884	2,9	3,9
Francie	2 404	4	4 445	1,8	2,8

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

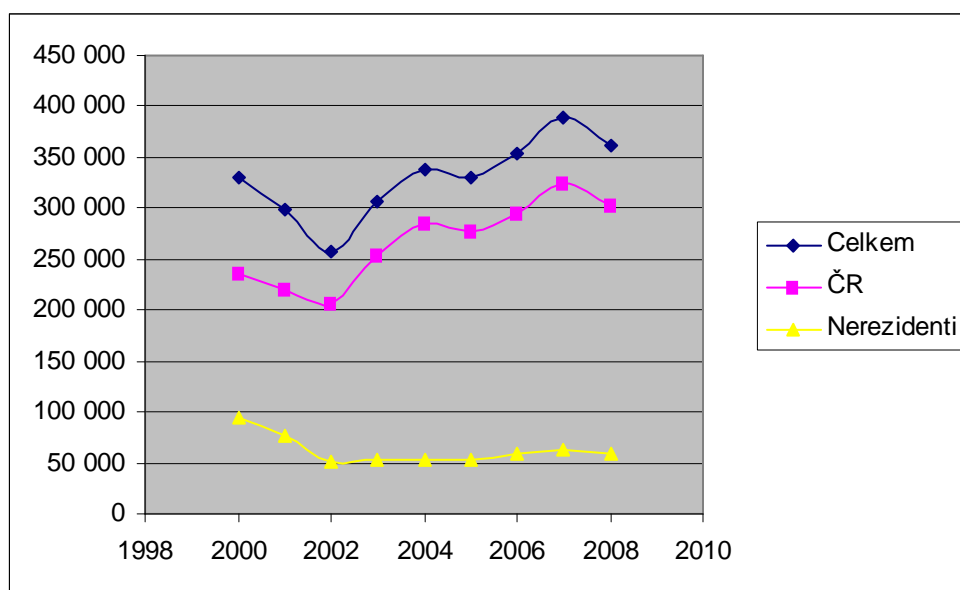
Tab. 33 Hosté v HUZ v Pardubickém kraji podle států v roce 2008

Země	Hosté	%	Přnocování	Průměrný počet přnocování	Průměrná doba pobytu
Celkem	360 903	100,0	1 059 064	2,9	3,9
Česká republika	302 161	83,7	892 220	3,0	4,0
Nerezidenti	58 742	16,3	166 844	2,8	3,8
Z toho (nejvíce zastoupené země):		% nerezidentů			
Německo	13 826	24	34 896	2,5	3,5
Slovensko	9 131	16	26 839	2,9	3,9
Polsko	5 909	10	14 542	2,5	3,5
Nizozemí	3 199	5	9 862	3,1	4,1
Francie	2 798	5	6 057	2,2	3,2

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008

Více než čtvrtinu hostů HUZ – nerezidentů ČR představovali v Pardubickém kraji v roce 2007 hosté z Německa. Na předních příčkách se i v letech předchozích umísťovali rezidenti ze zemí uvedených v Tab. 32 (Němci, Slováci, Poláci, Nizozemci, Francouzi), zároveň na přední místech (čtvrté a další) v některých letech figurovali hosté z Rakouska, Velké Británie a Itálie. V roce 2008 došlo k poklesu počtu hostů v HUZ i celkového počtu přnocování v HUZ Pardubického kraje, který je ovlivněn ekonomickým vývojem a očekáváním dalšího zpomalení ekonomiky. Tento pokles je proporcionální, počet tuzemských i zahraničních hostů HUZ Pk se snížil na 92 % (resp. 93 %) hodnoty roku 2007. Dlouhodobější vývoj počtu hostů HUZ v Pardubickém kraji ilustruje Graf 4 . Z něho je patrné, že pokles v roce 2008 se nedostal pod úroveň roku 2006.

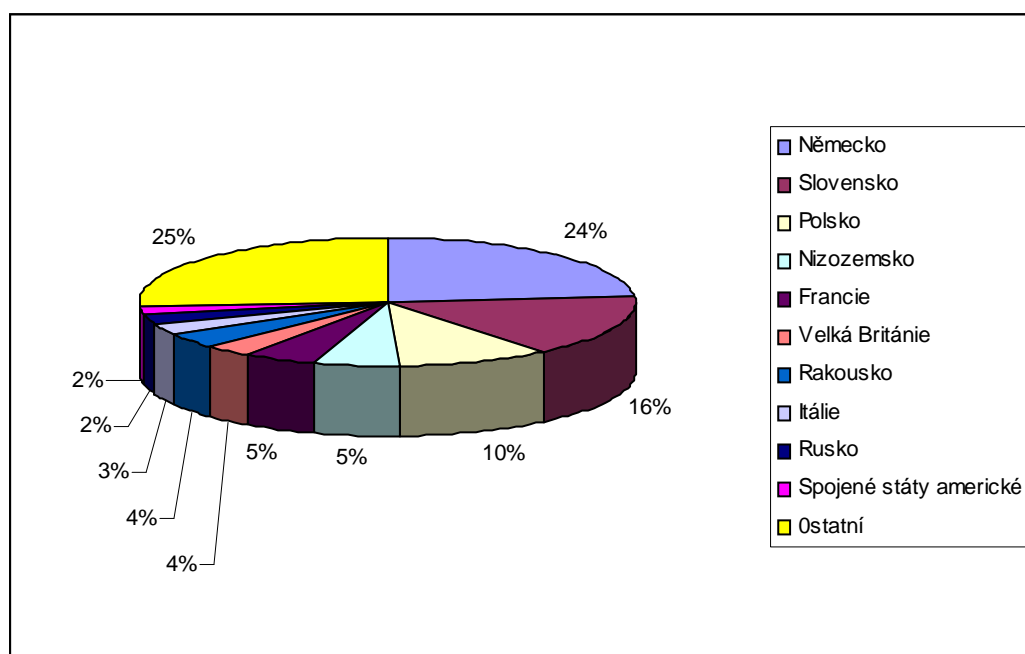
Graf 4 Vývoj počtu hostů v HUZ Pardubického kraje

Zdroj: ČSÚ Pardubice, statistické ročenky z let 2000 – 2007, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008

V HUZ Pk ovlivňují celkový trend domácích hostů, jak je patrné z Graf 4. Největší počet nerezidentů ČR byl zaznamenán v letech 2000 a 2001. V roce 2002 nastal poměrně značný propad, který lze vysvětlit vlivem dočasného omezení cestování na základě teroristického útoku na New York z 11. září 2001 a povodněmi v České republice v srpnu 2002. V dalších letech až do roku 2007 docházelo pouze k velmi pozvolnému nárůstu zahraničních návštěvníků, v roce 2008 došlo k mírnému poklesu.

Graf 5 Procentní zastoupení nerezidentů v HUZ Pardubického kraje podle států v roce 2008

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008

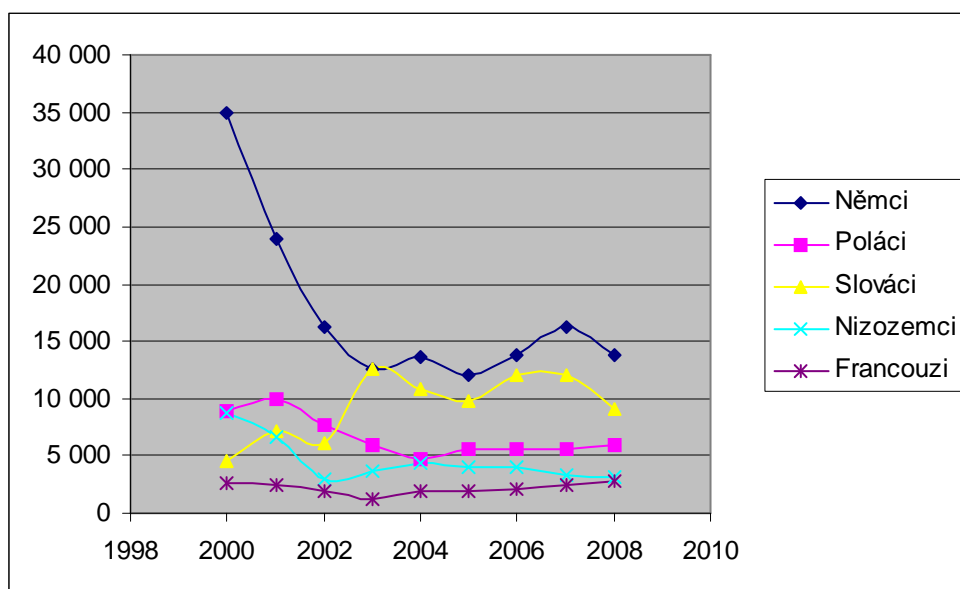
V Graf 5 je zvlášť vymezeno 10 zemí, z nichž pochází nejvíce hostů HUZ v Pardubickém kraji. Ostatní země jsou zařazeny pod skupinu „ostatní“, která je velmi

různorodá a zahrnuje většinu ostatních evropských zemí, některé asijské a americké a Afriku jako celek.

4.3 Profily nejčastěji zastoupených nerezidentů v HUZ Pardubického kraje

Čeští turisté tvoří převážnou většinu ubytovaných hostů v HUZ Pardubického kraje. Navzdory této skutečnosti je pro cestovní ruch nezbytné zabývat se profilem zahraničních návštěvníků. Ti jsou obecně typičtí vyššími průměrnými denními výdaji než Češi v rámci domácího cestovního ruchu. Druhým důležitým aspektem jsou reference, které si odvázejí zahraniční návštěvníci do své země a šíří dál.

Graf 6 Vývoj návštěvnosti nejpočetnějších zahraničních hostů v HUZ Pardubického kraje v letech 2000 - 2008

Zdroj: ČSÚ Pardubice, *Statistické ročenky Pardubického kraje 2000 – 2008, Statistický bulletin – Pardubický kraj za rok 2008*

Graf 6 zobrazuje vývojové trendy v návštěvnosti občanů 5 nejfrekventovanějších zemí. Pardubický kraj však není ani pro tyto zahraniční návštěvníky dominantním navštíveným krajem v ČR.

K bližší charakteristice nejvýznamnějších zemí byly využity odborné články v časopisu C.O.T. Business a výsledky výzkumu „Příjezdový cestovní ruch – počet návštěvníků a jejich výdaje v ČR“. Tento výzkum je realizován agenturou STEM/Mark na základě zadání Ministerstva pro místní rozvoj a agentury CzechTourism. Cílem výzkumu je zjištění spotřebního chování zahraničních návštěvníků během jejich pobytu v České republice. Sběr dat probíhá na 18 hraničních přechodech, na 2 vlakových nádražích v Praze a na letišti v Praze-Ruzyni. Za rok je vyhodnoceno cca 25 000 dotazníků, je použita metoda osobního dotazování respondentů – zahraničních návštěvníků.

Výhodou těchto sledování je zachycení i těch zahraničních návštěvníků, kteří nevyužívají hromadná ubytovací zařízení – jednodenní a tranzitující návštěvníci a návštěvníci, kteří se ubytují v soukromí či v malých ubytovacích zařízeních nesledovaných ČSÚ.

Němci

- Výrazný rys – 20 % německého obyvatelstva je ve věku nad 65 let
- Nejvýznamnější zdrojová země pro ČR
- Ve srovnání s ostatními zdrojovými zeměmi je díky délce společné hranice rovnoměrnější distribuce příjezdů v jednotlivých regionech, menší zájem je o Prahu
- Největší návštěvnost Němců je v krajích Královéhradeckém, Karlovarském, Libereckém, a Ústeckém
- Mladší věkové skupiny vyhledávají v ČR především cesty za poznáním, zábavou a originálními zážitky, střední generace upřednostňuje kombinaci zábavy a odpočinku, navštěvuje památky, starší generace cestuje především za kulturou, poznáváním a zábavou přiměřené svému věku
- Formy turistiky – gastroturistika, poznávací a pěší turistika, v Německu je oblíbená industriální turistika
- ČR přestává být pro německé turisty levnou destinací, což má za následek změny ve struktuře příjíždějících německých turistů. Zvyšuje se podíl turistů z vyšších příjmových skupin, rostou nároky na kvalitu poskytovaných služeb, ale v neposlední řadě také nároky na originalitu a autenticitu prožitku

Charakteristika dle hraničních šetření STEM/Mark – rok 2007:

- Věková struktura:
 - Jednodenní návštěvníci – převažuje věková struktura 30 – 44 let (39 %)
 - Vícedenní návštěvníci – převažuje věková struktura 30 – 44 let (39 %)

Věkové zastoupení mezi jednodenními i vícedenními návštěvníky se nikterak neliší

- Hlavní důvod návštěvy:
 - Jednodenní návštěvníci – 84 % nákupy
 - Vícedenní návštěvníci – 29 % návštěva známých a příbuzných, 27 % rekreace a zábava, 17 % obchodní cesta
- Forma návštěvy
 - Jednodenní návštěvníci - 97 % individuálně
 - Vícedenní návštěvníci – 81 % individuálně, 15 % služební cesta
- Průměrný počet přenocování – 2,8
- Dopravní prostředek – převažuje osobní automobil
- Ubytovací zařízení: 52 % hotel, 34 % ostatní neplacené ubytování
- Průměrné výdaje na osobu a den
 - Jednodenní návštěvníci – 1736 Kč (z toho 1694 Kč během pobytu/cesty)
 - Vícedenní návštěvníci – 1546 Kč (z toho 1297 Kč předem)
- Struktura výdajů:
 - Jednodenní návštěvníci – 56 % pohonné hmoty, 33 % zboží
 - Vícedenní návštěvníci – vyrovnaný poměr výdajů za stravování, ubytování, pohonné hmoty a zboží

Slováci

ČR je pro Slováky dlouhodobě druhá nejoblíbenější destinace, cesty do ČR podnikají většinou individuálně.

Nejčastější motivy návštěvy ČR:

- Neexistence jazykové bariéry
- Společné vazby, početná skupina Slováků žijících na území ČR
- Pracovní a obchodní cesty a business klientela tvoří významný podíl při cestách slovenských turistů do ČR, významné jsou také návštěvy konferencí a veletrhů
- Klasickou dovolenou tráví v ČR nejčastěji celé slovenské rodiny s dětmi
- Průměrné výdaje slovenských turistů jsou v ČR jsou znatelně pod průměrem výdajů zahraničních turistů z ostatních států
- Slovenští turisté se nejčastěji ubytovávají ve tříhvězdičkových hotelech, nižší je zastoupení hotelů čtyř a pětihvězdičkových, oblíbené je ubytování v hotelech a ostatních ubytovacích zařízeních nižší kategorie

Charakteristika dle hraničních šetření STEM/Mark – rok 2007:

- Věková struktura
 - Jednodenní – 47 % ve věku 30 – 47 let, 30 % 45 – 59 let
 - Vícedenní – 44 % ve věku 30-47 let, 30 % 15 – 29 let
- Hlavní důvod návštěvy
 - Jednodenní – 42 % nákupy, 28 % obchodní cesta, 17 % návštěva známých, příbuzných
 - Vícedenní – 39 % návštěva známých a příbuzných, 23 % obchodní cesta, 19 % rekreace a zábava
- Forma návštěvy – u jednodenních i vícedenních návštěvníků dominuje individuální cesta, následují pracovní cesty
- Průměrný počet přenocování – 3,5
- Dopravní prostředek – u jednodenních i vícedenních návštěvníků výrazně převládají cesty osobním automobilem (u jednodenních návštěvníků 99 %), u vícedenních návštěvníků byl na druhém místě uveden vlak (8 %)
- Ubytování – 50 % osobní neplacené ubytování, 37 % hotely
- Průměrné výdaje na osobu a den
 - Jednodenní – 2302 Kč, z toho 2232 Kč během cesty/pobytu
 - Vícedenní – 935 Kč, z toho během cesty/pobytu 843 Kč
- Struktura výdajů placených v ČR
 - Jednodenní – 66 % zboží, 16 % stravování v restauracích
 - Vícedenní – 34 % zboží, 20 % stravování v restauracích, 19 % ubytování

Poláci

- 70 % Poláků tráví dovolenou v Polsku, avšak narůstá jejich počet trávících dovolenou v zahraničí nebo v kombinaci – doma i v zahraničí
- Poměrně konzervativní turisté

- ČR – v centru zájmu je Praha, památky UNESCO, městská turistika, co se týče regionů, velkou roli hraje obecné povědomí o destinaci, doporučení od známých a také módnost
- Pozitiva ve vztahu k ČR – prakticky nulová jazyková bariéra, rodinné a přátelské vztahy, v ČR pracuje a studuje spousta Poláků
- Oblíbené jsou eurovíkendy zejména v období Velikonoc a polských státních svátků, je vhodné, když české subjekty mají pro tato období připraveny konkrétní balíčky
- Poláci nemají rádi, když jsou označovány za turisty „druhé kategorie“ ve srovnání např. s Němci. Na druhou stranu Češi kritizují jejich hlučnost a u mladých Poláků i poškozování majetku
- Nespokojenost s českou kategorizací hotelů, především tříhvězdičkových
- Vyhledávají českou kuchyni (knedlíky a pivo), rádi zpívají a tancují, preferují věci, které nemají v Polsku
- Vyhledávané typy cestovního ruchu – městská turistika, poutní turistika, zimní pobyty na horách
- Velkou konkurencí ve vztahu k Polákům jako segmentu cestovního ruchu představuje pro Českou republiku Slovensko (teplé prameny – módní záležitost, cenová hladina)
- V ČR velké zastoupení jednodenních cest za účelem nákupů či tranzitu (přes Moravu na jih k moři)

Charakteristika dle hraničních šetření STEM/Mark – rok 2007:

- Věková struktura
 - jednodenní: přibližně stejné zastoupení věkových skupin 15-29, 30-44, 45-59 let kolem 30 %
 - Vícedenní: 44 % věková skupina 30 – 44 let, 28 % 45 – 59 let
- Hlavní důvod návštěvy
 - Jednodenní: nákupy (58 %), obchodní cesta (24 %)
 - Vícedenní: obchodní cesta (43 %), návštěva známých, příbuzných (23 %)
- Forma návštěvy
 - Jednodenní: individuálně (75 %), obchodní cesta (25 %)
 - Vícedenní: individuálně (52 %), pracovně (44 %)
- Délka pobytu
 - Průměrný počet přenocování: 2,6
- Dopravní prostředek
 - Jednodenní: 89 % automobil, motocykl, 9 % kolo, pěší
 - Vícedenní: 89 % automobil, 7 % letadlo
- Ubytovací zařízení – 58 % hotel, 27 % ostatní neplacené ubytování
- Výdaje na osobu a den
 - Jednodenní: 1908 Kč (z toho 1746 Kč během cesty (pobytu))
 - Vícedenní: 1247 Kč (z toho 1065 Kč během cesty/ pobytu)
- Struktura placených výdajů
 - Jednodenní: 75 % zboží, 13 % stravování v restauracích

- Vícedenní: 33 % zboží, 27 % ubytování, 19 % stravování

Nizozemci

- Rádi a často cestují, do zahraničí na dovolenou jezdí dle statistik každý obyvatel Nizozemí minimálně jednou ročně
- V zahraničí vyhledávají hory, nenarušenou přírodu, přímořské resorty
- Upřednostňují ubytování za nižší cenu, typické je časté přenocování v kempech
- Cestují nejčastěji individuálně, vlastním automobilem nebo luxusním karavanem
- Oblíbené formy cestovního ruchu – městská turistika, cesty do Středomoří, kempování
- Mezi východoevropskými a středoevropskými postkomunistickými zeměmi zaujímá Česká republika v návštěvnosti nizozemských turistů bezkonkurenčně první místo. Důvodem je mnoho atraktivních míst v ČR, které chtějí Nizozemci při svých cestách vidět.
- V Graf 6 je vidět, že v roce 2002 nastal pokles v návštěvnosti Nizozemců v Pardubickém kraji, a to vlivem povodní, o kterých se dostaly informace do všech nizozemských médií.
- V Čechách nizozemští investoři začali nakupovat pozemky a stavět zde nové domy a chalupy. Mezi hlavní oblasti, kde si turisté z Nizozemí hromadně pronajímají nebo kupují domy pro venkovskou turistiku, patří Podkrkonoší, Broumovsko a Lipno, Krumlovsko, Novohradské hory, Železné hory a další.
- Mezi zahraničními hosty českých kempů nizozemští návštěvníci dominují. Obecně však dávají přednost kempům s vyšším standardem poskytovaných služeb a vyšší bezpečností (oplocené kempy). Preferovány jsou kempy s nizozemským managementem (např. na Lipně), které těmto požadavkům vyhovují.
- Nizozemci na rozdíl od ostatních zahraničních turistů rádi a hodně cestují po celé ČR. Pardubický kraj patří mezi kraje Nizozemci méně vyhledávané, avšak již výše zmíněná charakteristika - obliba cestování v rámci České republiky a fakt, že sousední Královéhradecký kraj patří po Praze mezi nejvyhledávanější místa trávení dovolené, může znamenat i pro Pardubický kraj velkou výhodu z pohledu Nizozemců jakožto segmentu.

Charakteristika dle hraničních šetření STEM/Mark – rok 2007:

- Věková struktura – téměř vyrovnané zastoupení věkové skupiny 30 – 44 let a 45 – 59 let (36, resp. 35 %)
- Hlavní důvody návštěvy – rekreace a zábava, návštěva známých a příbuzných
- Forma návštěvy – 86 % individuálně
- Průměrný počet přenocování: 5,2
- Dopravní prostředek – 74 % osobní automobil, motocykl, 18 % letadlo
- Ubytovací zařízení – 44 % hotel, 31 % ostatní neplacené ubytování
- Výdaje na osobu a den: 1512 Kč, z toho výdaje během pobytu 1234 Kč
- Struktura výdajů (nejvýznamnější položky): 26 % zboží, 23 % stravování v restauracích, 19 % ubytování, 18 % pohonné hmoty

Francouzi

- 90 % Francouzů tráví dovolenou ve Francii
- v ČR je největší lákadlem Praha, oblíbené jsou prodloužené víkendy v Praze, zejména v předvánočním čase (adventní trhy)
- Česko je pro Francouze lákavé historií, kulturou (koncert, opera, divadlo), nákupy
- ČR navštěvují opakovaně – památky UNESCO, západočeská lázeňská města, Karlštejn, Konopiště, atraktivní pro Francouze je Slavkov – památník bitvy tří císařů
- Francouzi upřednostňují menší soukromé hotely a penziony s atmosférou před velkými hotelovými komplexy, častá klientela čtyřhvězdičkových a pětihvězdičkových hotelů, v letních měsících vyhledávají také kempy
- České lázně nevyhledávají, upřednostňují lázně francouzské a belgické, ČR není ve Francii známá jako lázeňská destinace (prostor pro propagaci)
- Typický návštěvník ČR z Francie – rodiny a francouzští studenti cestující automobilem po střední Evropě

Charakteristika dle hraničních šetření STEM/Mark – rok 2007:

- Věková struktura – převažují mladí návštěvníci ve věku 15 – 29 let (39 %), následují procentně vyrovnané skupiny 30 – 44 let a 45 – 59 let (28, resp. 27 %)
- Hlavním motivem návštěvy ČR je rekreace a zábava (64 %), následují obchodní cesty
- S cestovní kanceláří přijíždí 17 % Francouzů, 65 % individuálně
- Počet přenocování činil v roce 2007 v průměru 7,7
- Nejčastěji využitým dopravním prostředkem pro cestu do ČR je letadlo (76 %), následuje automobil (13 %), 11 % vlak
- Nejvyhledávanějšími ubytovacími zařízeními jsou hotely, (77 %), následuje osobní neplacené ubytování (11 %)
- Výdaje na osobu a den činily v průměru 3556 Kč, z toho výdaje během pobytu 2171 Kč, největší část byla vydána na stravování v restauracích (34 %), následuje ubytování a zboží (oba 20 %)

4.4 Charakteristiky rezidentů dalších zemí představujících potenciál pro Českou republiku resp. Pardubický kraj

Izrael – židovští turisté

- Mezi nejvýznamnější destinace turistů z Izraele patří ve Střední Evropě města s bývalou silnou židovskou komunitou – Praha, Krakov, Budapešť.
- Výdaje Izraelců na osobu a den jsou v České republice (po Japoncích a Rusech) třetí nejvyšší (více než 130, USD za den)
- Izraelci rádi cestují za hranice své země do míst, která jsou nějakým způsobem spjata s židovskou kulturou nebo židovským etnikem, ročně vycestuje 3 mil. turistů za hranice Izraele
- Výhodou České republiky je poměrně krátká vzdálenost (přímé letecké spojení z Prahy do Tel Avivu trvá 4 hodiny)

- Lázeňští hosté z Izraele navštěvují především Karlovy Vary a Mariánské lázně, vyhledávají vyšší standard poskytovaných služeb, v lázeňských střediscích zůstávají poměrně dlouho (téměř 14 dní) a využívají služeb lázeňských procedur. Jedná se o turisty vyššího věku disponující dostatečnými prostředky a neváhající v Česku utratit nemalé peníze. U lázeňské péče jsou vyhledávány kvalitní 4* hotely s balneo zázemím a procedurami.
- Druhou velkou skupinu tvoří návštěvníci Prahy, jejichž věk je ve srovnání s první skupinou výrazně nižší. Nevyhledávají tak vysoký standard poskytovaných služeb. Jedná se o osoby ve věku kolem 30 let (většinou bezdětní nebo s malými dětmi)
- V ostatních regionech (kromě Prahy a Karlovarského kraje) je zastoupení turistů z Izraele nevýznamné
- Hlavním důvodem návštěvy ČR jsou rekreace a zábava (59 % návštěvníků v roce 2006), následují pracovní cesty (26 %)
- Vyrovnaný podíl cest individuálně a s cestovní kanceláří (41, resp. 42 % návštěvníků)
- Průměrná doba pobytu v ČR je 11 dní

Občané Ruské federace

- Po zavedení vízové povinnosti v roce 2000 došlo k propadu návštěvnosti občanů Ruské federace na polovinu (v roce 1999 návštěvnost 235 tis. turistů, v roce 2000 pouze 102 tis.)
- Rusové preferují trávení dovolené v destinacích nabízejících teplé a slunečné počasí, hlavními cílovými destinacemi jsou Turecko a Egypt, dále Francie, Itálie, Španělsko
- Česká republika je vyhledávaným cílem, hlavním důvodem je vynikající pověst českých lázní a popularita Prahy jako města památek
- Největšími konkurenty České republiky jsou ve vztahu k této klientele Polsko, Finsko a Německo (oblasti bez teplého moře)
- Přímé letecké spojení s Ruskem mají kromě Prahy a Karlových Varů města Brno, Ostrava, Pardubice
- Pobytová místa – 60 % Praha, 23 % Karlovy Vary
- Průměrná doba pobytu ruských turistů je delší než 6 dní (lázeňské pobyty jsou většinou 14 denní, ale i delší)
- Průměrná útrata je vyšší než 4000 Kč za každý den pobytu, což je o 43 % vyšší než je průměrná útrata zahraničních turistů jako celku
- Výhodou příjezdového cestovního ruchu turistů z Ruské federace do ČR je rozložení příjezdů do celého roku. Ruští turisté jsou zvyklí na chladnější počasí a i v zimních měsících jsou kromě návštěv lyžařských center také návštěvníky nejen velkých měst, ale i otevřených turistických atrakcí - zámky, kostely a další turisticky významné cíle.
- Hlavní výjezdová období – „majskie prazdniky“ (duben – květen) a novogodnie prazdniky (prosinec – leden)
- Téměř polovina ruských turistů se soustředí na 3* hotely, zbytek požaduje hotely vyšší kategorie, přičemž naopak o hotely nižší kategorie je zájem minimální, převažuje poptávka po ubytování se snídaní (kromě lázeňských pobytů)

- Vyhledávané aktivity – nakupování dárků, doprovodné programy – např. návštěvy malých továrniček s výrobou skla nebo bižuterie, exkurze do pivovarů, vinných sklípků, lihovarů – zejména spojené s ochutnávkou a stylovým večerem nebo možností zhlédnuté produkty také zakoupit.
- Omezující faktory – vízová povinnost, Česká republika není přímořský stát (to však vykompenzují kvalitní lázeňské pobyty a krátkodobé akce včetně těch pro nejnáročnější klientelu). Dále je nutné více pracovat s personálem v cestovním ruchu a obyvatelstvem – získání milého přístupu k ruské klientele.
- Perspektivní pro ČR – incentivní a kongresová turistika, existuje poptávka, avšak zatím málo uskutečněných realizací.
- Nejvíce zastoupený věk návštěvníků – 30 – 44 let, převažujícím motivem návštěvy ČR je rekreace a zábava (52 % návštěvníků v roce 2008), 51 % turistů přijíždí, 33 % s cestovní kanceláří individuálně (od roku 2006 narůstá podíl individuálních turistů oproti turistům přijíždějících s CK)
- Ve struktuře výdajů v ČR dominují výdaje za zboží, následují výdaje za stravování v restauracích
- Využitý dopravní prostředek pro cestu do ČR – 93 % letadlo, 6 % vlak (lze zmínit zvyklost Rusů cestovat na velké vzdálenosti v rámci své země vlakem)
- Návštěvnost Rusů v České republice vykazuje neustále rostoucí tendenci (počet ruských turistů v roce 2003 činil 124 655, v roce 2008 celkem 419 012 ruských turistů), Pardubický kraj navštívilo v roce 2008 pouze 0,3 % ruských turistů na území ČR

4.5 Domácí cestovní ruch – motivy

Tuzemští návštěvníci jsou pro Pardubický kraj nejdůležitější zdrojovou skupinu. Jejich profil získaný z marketingových výzkumů je popsán dále. V této kapitole jsou uvedeny obecné motivy a zvyklosti Čechů ve vztahu k trávení dovolených. Informace jsou čerpány ze studií „Domácí cestovní ruch v České republice“ (Czech Tourism 2004) a „Motivace k návštěvě turistických regionů v České republice“ (STEM/Mark 2004).

- Tři pětiny ekonomicky aktivních Čechů měly dle výzkumu agentury STEM/Mark v úmyslu strávit dovolenou v České republice. Nejčastější formou dovolené je pobyt na chatě či chalupě
- Do zahraničí odjíždějí zejména lidé lépe finančně zajištění (59 % domácností) a pouze 20 % domácností chudších
- Pouze 8 % Čechů používá pro zajištění tuzemské dovolené služeb cestovních kanceláří a agentur
- 80 % ekonomicky aktivní si hlavní část své dovolené vybírá v červenci či srpnu
- Existují čtyři typy trávení letní dovolené:
 - Pouze Česká republika (41 %) – chata, chalupa, doma, známí
 - Pouze zahraničí – často moře (Chorvatsko, Slovensko, Itálie, Španělsko, Řecko)
 - Střídavě doma a v zahraničí – rozhodující je volný čas partnerů a rodiny, u starších lidí zdravotní stav
 - Lidé, kteří dovolenou v daném roce nemají

- Nadstandardně preferují dovolenou v České republice generace seniorů („prázdné hnízdo“), dovolenou v zahraničí preferují mladí svobodní a střídavý režim v tuzemsku a zahraničí zejména rodiny s dětmi
- 2/3 populace upřednostňující dovolenou v tuzemsku spojují tuto dovolenou s možností věnovat se svým koníčkům, a to napříč generačními segmenty
- Častým důvodem pro pobyt v tuzemsku je poznání nových míst České republiky (zde je prostor pro marketingové aktivity Pardubického kraje)
- Nejčastější aktivity o dovolené – pobyt na chatě, chalupě, pěší výlety, poznávací dovolené, často jako kombinace pasivních a aktivních činností

Nejčastější důvody pro trávení dovolené v ČR:

- Cenová dostupnost
- „Je to tu hezčí než v cizině“
- Není potřeba jezdit daleko – dosažitelnost
- Komunikace – není problém s cizími jazyky, snadná domluva
- Nejprve poznat vlastní zemi
- Starší věk, nemoc, zdravotní důvody

Negativa:

- Zejména v souvislosti se zimními středisky – ČR neposkytuje tak dobré služby při daných cenách jako zahraničí
- Vysoké ceny
- Neumíme se chovat – časté nadřazené chování obsluhy

Důvody pro trávení dovolené v zahraničí:

- Moře
- Příjemné podnebí, klima, teplo
- Zájem o cestování, poznávání nového
- V cizině je to hezčí, nádherná příroda, hezčí krajina
- Jiná kultura, památky
- Změna stereotypu, odpočinout si od ČR, daleko od všech

Negativa

- delší cesta
- jazyková bariéra
- vyšší cena

4.6 Profil návštěvníků Pardubického kraje, resp. turistického regionu Východní Čechy a turistických oblastí na území Pardubického kraje

V letech 2005 – 2007 se uskutečnilo marketingové šetření realizované agenturou CzechTourism pod názvem „Profil návštěvníků v turistických regionech České republiky“.

Šetření proběhlo ve všech krajích České republiky a bylo osloveno přes 100 000 respondentů. Pro celé území byla použita jednotná metodika a tak je zajištěna i možnost meziregionálního srovnání. Výsledky tohoto šetření je možné rozvést na úrovni turistického regionu, kraje, turistické oblasti nebo měst a obcí, ve kterých byl prováděn průzkum. To má význam zejména u témat a otázek, u kterých byl indikován negativní problém či významné negativní vychýlení ve srovnání s ostatními kraji resp. celorepublikovým průměrem. Další výhodou monitoringu oproti statistikám HUZ je zachycení i jednodenních návštěvníků.

V tomto dokumentu byly využity výsledky na úrovni Pardubického kraje i turistických oblastí ležících na jeho území, neboť i turistické oblasti vykazují jisté odlišnosti a specifika.

Po realizaci průzkumu došlo ke změně názvu turistické oblasti Svitavsko na Českomoravské pomezí a zvláště se vyčlenila oblast Králický Sněžník. Ve Strategii jsou použity pojmy z výzkumu – tj. Svitavsko a součástí TO Orlické hory a Podorlicko je i oblast Králického Sněžníku.

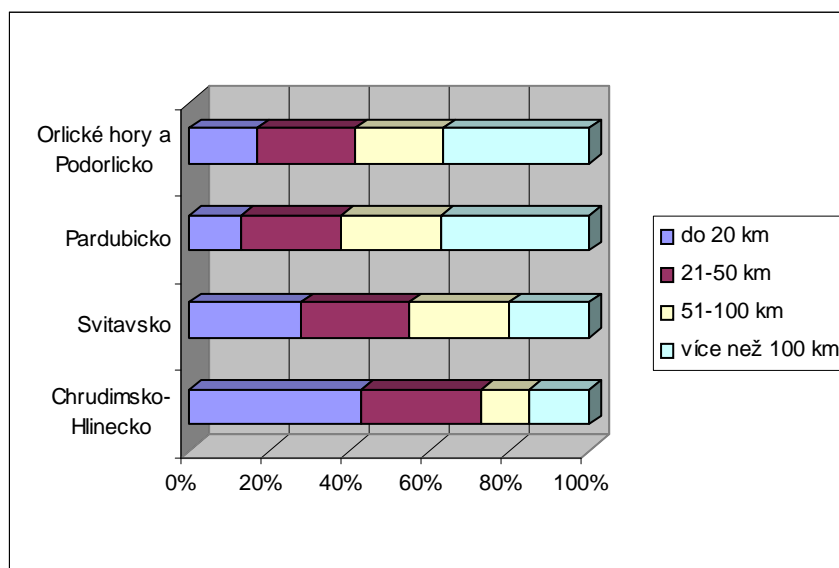
4.6.1 Profil návštěvníků Pardubického kraje dle šetření agentury Czech Tourism a STEM/Mark

V Pardubickém kraji pouze 7 % respondentů tvořili cizinci, přičemž cílem výběru respondentů bylo cizince co nejvíce zahrnout. Ačkoliv má Pardubický kraj společné hranice s jinou zemí, jde o region, kde jsou téměř výhradně zastoupeni turisté domácí. Úplně nejméně zahraničních respondentů bylo zaznamenáno na Chrudimsku-Hlinecku, nejvíce v Orlických horách a Podorlicku.

Struktura dotázaných zahraničních návštěvníků částečně koresponduje se strukturou zahraničních návštěvníků v hromadných ubytovacích zařízeních. Největší podíl v dotazníkovém šetření však tvořili Slováci, a to výrazně nadprůměrně v porovnání s podílem Slováků v celorepublikovém měřítku, následují Němci, Britové, Poláci a Nizozemci. Na Svitavsku mezi cizinci převažovali občané USA a Velké Británie. Výraznější zastoupení Nizozemců je (i vzhledem k jejich oblibě českých hor) v turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko. Zahraniční návštěvníci dotazovaní na území Pardubického kraje kombinovali návštěvu turistického regionu Východní Čechy nejčastěji s TR Praha, okolí Prahy a Jižní Morava.

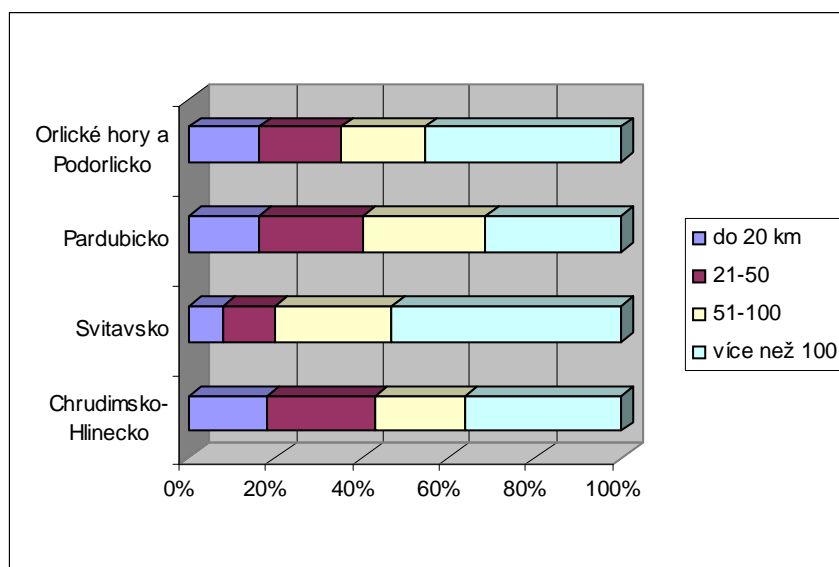
Vzdálenost od místa trvalého bydliště (tuzemští návštěvníci) – v letní sezóně lidé do regionu cestují z větších vzdáleností než v zimě. I zde však existuje diference dle turistických oblastí. To ilustruje Graf 7 a Graf 8:

Graf 7 Vzdálenost od místa bydliště (Češi) – zimní sezóna

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky, CzechTourism

Graf 8 Vzdálenost od místa bydliště (Češi) – letní sezóna

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky, CzechTourism

Největší podíl návštěvníků ze vzdáleností větších než 100 km v letní sezóně a naopak největší podíl návštěvníků ze vzdálenosti do 20 km v zimní sezóně byl zjištěn v turistických oblastech Chrudimsko-Hlinecko a Svitavsko, v TO Pardubicko a Orlické hory a Podorlicko je největší zastoupení návštěvníků ze vzdáleností větší než 100 km v zimní i letní sezóně. Toto tvrzení podporuje i analýza okresů, ze kterých návštěvníci pocházejí. V zimní sezóně je u všech TO vyšší zastoupení návštěvníků z okresů na území Pardubického kraje než v sezóně letní.

Co se týče **použitého dopravního prostředku**, pro návštěvu Pardubického kraje převažuje doprava osobním automobilem (osobním automobilem přijelo do Pardubického kraje 60 % návštěvníků), avšak i v této kategorii se vyskytují zajímavé odlišnosti, pokud se zaměříme podrobněji na turistické oblasti. Poměrně výrazné je zastoupení cyklistů v turistické oblasti Chrudimsko-Hlinecko (v letním období 17 % návštěvníků), naopak je zde velmi nízké zastoupení dopravy vlakem. Na Svitavsku je silné využití linkových autobusů (16 % v úhrnu,

v zimním období dokonce 29 %). Je zde souvislost právě s tím, že v zimním období na Svitavsku převažují návštěvníci z blízkého okolí a ti hojně využívají právě linkové autobusy. Na Svitavsku je zároveň poměrně malé zastoupení návštěvníků, kteří přijeli do TO na kole. Vlaková doprava je hojně využívána na Pardubicku a v TO Orlické hory a Podorlicko.

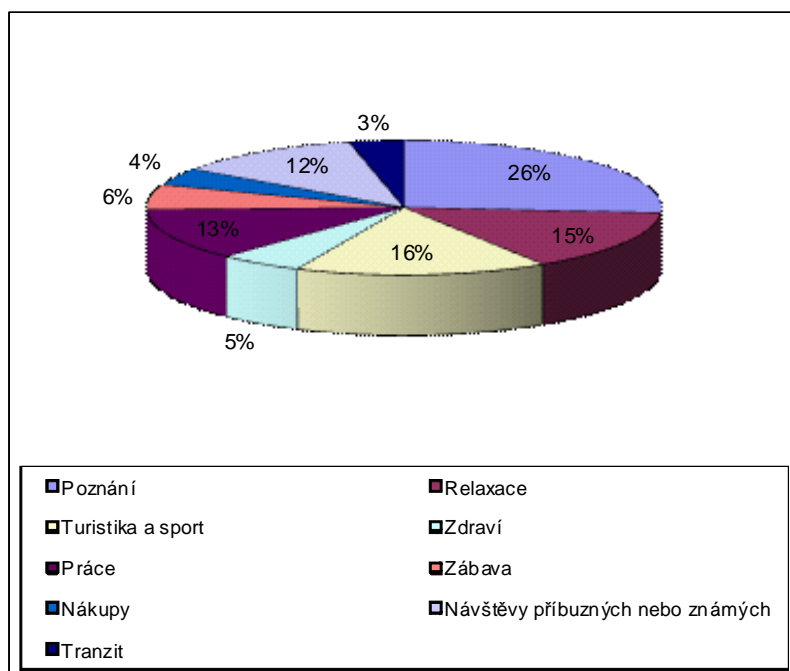
Délka pobytu návštěvníků - 47 % návštěvníků přijíždí do Pardubického kraje pouze na jeden den a nepřenocuje, 53 % návštěvníků přijíždí na více než jeden den. Průměrné délky pobytu u vícedenních návštěvníků se liší také dle turistických oblastí. Pobytu delší než 7 dní jsou nejtypičtější pro Pardubicko, kde tuto kategorii výrazně ovlivňují lázeňští hosté – tedy ti, kteří uvedli jako hlavní motiv návštěvy zdraví (déle než 7 dní strávilo v průměru v ČR 10 % návštěvníků, v TO Pardubicko to je 14 % návštěvníků). Pobytu s počtem 1 – 2 přenocování jsou nejtypičtější z vícedenních pobytů na Chrudimsku (28 % návštěvníků, průměr ČR 23 % návštěvníků), v TO Orlické hory a Podorlicko jsou nadprůměrně zastoupeny pobytu s 3 – 7 přenocováními.

Ubytování - v Pardubickém kraji se ubytovalo 57 % respondentů. Nejčastěji uváděným místem ubytování je ubytování u známých/příbuzných, příp. na vlastní chatě/chalupě (uvedlo 17 % respondentů, průměr ČR je 13 %), následuje hotel tří a vícehvězdičkový (8 % respondentů), na třetím místě se shodně vyskytují penziony a jiná ubytovací zařízení (8 % respondentů). Tří a vícehvězdičkové hotely jsou více využívány v zimním období (10 % respondentů), v letním období se 9 % respondentů ubytovalo v kempech nebo na tábořištích.

Stravování návštěvníků - většina návštěvníků se stravuje částečně v restauracích (48 %), zde velmi záleží na tom, zda návštěvník přijíždí pouze na jeden den či na více dní a na zvoleném typu ubytovacího zařízení. V restauracích se nejčastěji stravují návštěvníci ubytovaní v hotelech a penzionech, částečně se v restauracích stravují návštěvníci ubytovaní v kempu, v jiném ubytovacím zařízení, na chatě, u známých a ti, kteří nejsou v regionu ubytování.

Převažující důvod návštěvy Pardubického kraje zachycuje Graf 9:

Graf 9 Převažující důvod návštěvy Pardubického kraje

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Nejčastěji uváděným hlavním důvodem návštěvy Pardubického kraje je poznání, následuje relaxace a turistika/sport. Nejvíce návštěvníků, kteří jsou v kraji poprvé, je ze skupiny, jejichž hlavním cílem v regionu je poznání. Ostatní důvody více převládají u návštěvníků, kteří Pardubický kraj již navštívili.

Mezi nejlákavější aktivity v Pardubickém kraji respondenti řadí poznávací turistiku, následují pěší turistika, cykloturistika a společenský život a zábava.

Respondenti nejčastěji přijeli do Pardubického kraje s partnerem nebo známými (53 % respondentů), sami (23 % respondentů), ostatní respondenti přijeli s malými dětmi (11 %) či většími dětmi (13 %). Nejvíce jednotlivců přijelo do TO Pardubicko (31 %, průměr ČR 21 %), největší zastoupení respondentů s dětmi měla TO Orlické hory a Podorlicko (29 %, průměr ČR 13 %).

Zopakovat návštěvu Pardubického kraje plánuje 75 % respondentů, přičemž v zimním období převládá skupina těch, kteří plánují opakovanou návštěvu do půl roku (51 % respondentů), v letní sezóně převládají ti, kteří plánují opakovanou návštěvu někdy později (41 % respondentů).

Hodnocení služeb – spokojenost ilustruje Tab. 34:

Tab. 34 Hodnocení služeb – spokojenost se službami v Pardubickém kraji

	Ubytovací služby	Úroveň veřejného stravování	Služby pro motoristy	Služby pro cykloturisty	Služby pro lyžaře	Úroveň personálu ve službách CR	Péče o pořádek a čistotu	Cenová úroveň služeb
Velmi dobré	17 %	24 %	8 %	10 %	7 %	24 %	21 %	18 %
Spíše dobré	25 %	50 %	37 %	22 %	9 %	43 %	52 %	57 %
Spíše špatné	4%	7 %	18 %	12 %	7 %	6 %	16 %	12 %
Velmi špatné	0%	1 %	3 %	2 %	6 %	1 %	3 %	3 %
Neumím posoudit	53 %	13 %	35 %	54 %	71 %	26 %	8 %	11 %

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Podrobnější analýza žlutě vybarvených hodnot:

- ◆ Špatné hodnocení služeb pro motoristy – nadprůměrná hodnota v turistické oblasti Chrudimsko-Hlinecko (25 % respondentů), obecně hodnotí služby pro motoristy jako špatné více Češi než cizinci
- ◆ Špatné hodnocení služeb pro cykloturisty – nadprůměrně vysoké procento v turistické oblasti Chrudimsko-Hlinecko (21 % respondentů)
- ◆ Péče o pořádek a čistotu – nadprůměrně špatné hodnocení v turistických oblastech Chrudimsko-Hlinecko a Pardubicko – v obou oblastech péči o pořádek a čistotu hodnotilo jako spíše špatnou 20 % respondentů, v TO oblasti Pardubicko hodnotilo 29 % cizinců péči o pořádek a čistotu jako spíše špatnou.
- ◆ Cenová úroveň služeb je vnímána jako spíše špatná v TO Pardubicko a Orlické hory a Podorlicko

Hodnocení vybavenosti, spokojenosti ilustruje Tab. 35:

Tab. 35 Hodnocení vybavenosti, spokojenosti v Pardubickém kraji

	Ubytovací kapacity	Stravovací kapacity	Dopravní infrastruktura	Hromadná doprava	Sportovní aktivity	Nákupní možnosti	Zábava a společenské vyžití	Atrakce pro děti
Velmi dobré	13 %	24 %	10 %	10 %	13 %	17 %	13 %	6 %
Spíše dobré	31 %	47 %	42 %	20 %	31 %	47 %	30 %	15 %
Spíše špatné	12 %	11 %	27 %	15 %	18 %	18 %	23 %	20 %
Velmi špatné	2 %	1 %	5 %	11 %	3 %	4 %	5 %	8 %
Neumím posoudit	42 %	17 %	16 %	44 %	34 %	14 %	28 %	51 %

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Oproti hodnocení služeb je u hodnocení vybavenosti větší procentuální zastoupení v kategorii „spíše špatné“ i „velmi špatné“ a zároveň menší procentuální zastoupení respondentů, kteří uvedli, že nedokáží posoudit. To svědčí o mezerách ve vybavenosti v oblasti turistické i doprovodné infrastruktury.

Podrobnější analýza žlutě a červeně vybarvených hodnot:

- ◆ Dopravní infrastruktura – spíše špatné a špatné hodnocení vybavenosti – zejména Chrudimsko-Hlinecko (37 % respondentů v oblasti)
- ◆ Hromadná doprava – spíše špatné a špatné hodnocení TO Chrudimsko-Hlinecko (41 % respondentů v oblasti), Orlické hory a Podorlicko (27 % respondentů v oblasti)
- ◆ Sportovní aktivity – spíše špatné a špatně hodnocení TO Chrudimsko – Hlinecko (41 % respondentů v oblasti)
- ◆ Nákupní možnosti – spíše špatné a špatné hodnocení – TO Orlické hory a Podorlicko (31 % respondentů v oblasti), TO Chrudimsko – Hlinecko (26 % respondentů v oblasti)
- ◆ Zábava a společenské vyžití - spíše špatné a špatné hodnocení TO Chrudimsko – Hlinecko (48 % respondentů v oblasti), TO Orlické hory a Podorlicko (30 % respondentů v oblasti)
- ◆ Atrakce pro děti – TO Chrudimsko – Hlinecko (48 % respondentů), Orlické hory a Podorlicko (30 % respondentů)

Častá negativní hodnocení vybaveností atrakcemi pro děti se vyskytla téměř ve všech regionech České republiky, na druhou stranu zde relativně velká část respondentů uvedla, že tuto problematiku neumí posoudit (např. návštěvníci bez dětí). Tímto bodem je vhodné dále se v Pardubickém kraji zabývat a využít tuto mezeru v nabídce ve prospěch kraje, a to hned z několika důvodů:

- ◆ Demografické důvody – v současné době narůstá porodnost, z pohledu cestovního ruchu tedy i šířka segmentu rodiče s dětmi. Zároveň v současné době jsou rodiče s dětmi poměrně aktivní, ve městech, ale i ve větších vsích existují mateřská centra či podobné organizace a vybavení pro cestování s dětmi se vylepšuje
- ◆ Pardubický kraj je svým charakterem vhodný pro segment rodiče s dětmi - nenáročným terénem a díky přítomnosti lokalizovaných atraktivit zaměřených na děti (Perníková chaloupka pod Kunětickou horou, Muzeum loutek v Chrudimi atd.). Cílem může být zmapování a uspořádání do jednoho propagačního materiálu aktivity zaměřené na děti včetně vhodných stravovacích a ubytovacích zařízení (agroturistika, ubytovací zařízení vhodná pro rodiny s dětmi, restaurace nabízející dětská menu a disponující vybavením pro

rodiny s dětmi - např. venkovní hřiště, přebalovací pulty, dětské koutky). Další příležitostí je rozšíření nabídky aktivit pro děti (sportovní, kulturní akce, speciální programy v kempech a dalších ubytovacích zařízeních, muzejní expozice s interaktivním programem, hřiště atd.)

- ◆ Programy pro rodiny s dětmi jsou poptávány na veletrzích cestovního ruchu

Hodnocení péče o rozvoj cestovního ruchu, spokojenost ilustruje Tab. 36:

Tab. 36 Hodnocení péče o rozvoj cestovního ruchu, spokojenost v Pardubickém kraji

	Poskytování informací	Místní orientační značení	Péče o památky	Péče o životní prostředí	Péče o bezpečnost	Programy pro volný čas	Drobný prodej	Přátelskost místních lidí
Velmi dobré	30 %	28 %	25 %	15 %	13 %	12 %	18 %	40 %
Spíše dobré	43 %	48 %	49 %	45 %	37 %	29 %	47 %	38 %
Spíše špatné	9 %	14 %	9 %	12 %	10 %	24 %	20 %	6 %
Velmi špatné	2 %	3 %	1 %	2 %	2 %	5 %	4 %	1 %
Neumím posoudit	16 %	8 %	15 %	26 %	38 %	30 %	12 %	12 %

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Podrobnější analýza žlutě a červeně vybarvených hodnot:

- ◆ Programy pro volný čas – **i ve srovnáním s průměrem za Českou republiku je v Pardubickém kraji mnohem větší nespokojenost s možnostmi programů pro volný čas v cestovním ruchu.** V současné době existují pouze inspirativní programy na stránkách www.vychodni-cechy.info, není možnost si služby přímo rezervovat (kromě ubytování například exkurze do výrobních podniků či památek, které nejsou běžně otevřeny, prohlídky měst, kde je nutné, aby se sešla početnější skupina osob vzhledem k ceně prohlídkového okruhu apod.) a inspirativní programy nejsou naceněné. Nespokojenost s programy pro volný čas je typická pro Chrudimsko-Hlinecko, Pardubicko i Orlické hory a Podorlicko, na Svitavsku je nižší (12 %), avšak 40 % respondentů zde nedokázalo posoudit tuto oblast.
- ◆ Nespokojenost s drobným prodejem – TO Pardubicko, Chrudimsko-Hlinecko, Orlické hory a Podorlicko.

Velmi pozitivní je kladné hodnocení přátelskosti místních lidí.

Návštěvníkům v Pardubickém kraji **nejvíce chybí kulturní vyžití**, avšak v jednotlivých turistických oblastech jsou odpovědi rozdílné. Tab. 37 zachycuje, co nejvíce chybí respondentům v jednotlivých turistických oblastech.

Tab. 37 Co nejvíce chybí návštěvníkům v turistických oblastech na území Pardubického kraje

TO Pardubicko	TO Chrudimsko-Hlinecko	TO Svitavsko	TO Orlické hory a Podorlicko
Nedostatečné společenské vyžití, málo kulturních akcí	V TO Chrudimsko-Hlinecko není žádný výraznější prvek nespokojenosti (nad 2 %), většina respondentů nedokázala identifikovat, co jim konkrétně schází, na druhou stranu u hodnocení vybavenosti i služeb je velká míra nespokojenosti právě v TO Chrudimsko-Hlinecko	Chybí bazény, špatná úroveň koupání	Restaurace, občerstvení
Chybí více informací o regionu/špatné turistické značení		Nedostatečné společenské vyžití, málo kulturních akcí	Nedostatečné kulturní vyžití, málo kulturních akcí
Nevyhovující stav komunikací/špatné silnice/neupravené chodníky		Špatné nákupní možnosti, málo obchodů	Nevyhovující dostupnost (autobusem), málo spojů k zajímavostem
V zimní sezóně – nedostatek parkovišť/špatný stav parkovišť/chybí hlídaná parkoviště		V letní sezóně – chybí více informací o regionu/špatné turistické značení, v zimní sezóně nedostatek sportovního vyžití	V zimní sezóně - málo atraktivit pro děti

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Tab. 38 Využití informační zdroje:

	Cestovní kanceláře a agentury	Média	Propagační materiály, průvodci	Internet	Informace od personálu	Informace od příbuzných a známých
Ano	8 %	17 %	31 %	40 %	17 %	41 %
Částečně	10 %	16 %	31 %	19 %	25 %	21 %
Ne	82 %	56 %	37 %	41 %	58 %	37 %

Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Nejčastěji využívanými informačními zdroji (odpověď „ano“) jsou internet a informace od příbuzných a známých (viz Tab. 38).

Co se týče **průměrných denních výdajů**, zde je nutné brát v úvahu aktuální situaci. Průzkum byl realizován v letech 2005 – 2007, výše výdajů se může měnit v závislosti na ekonomické situaci, která ovlivní výdaje reálně i psychologicky. Výši výdajů ovlivňují i další faktory – např. pozice cestování na žebříčku hodnot. Tab. 39 zachycující útratu na osobu a den je třeba brát spíše jako ilustrativní a využít ji pro srovnání v době aktualizace Strategie či v jiných dílčích průzkumech. Útrata na osobu a den je prezentována odděleně pro Čechy a pro cizince, neboť je obecně platné, že útrata cizinců je vyšší.

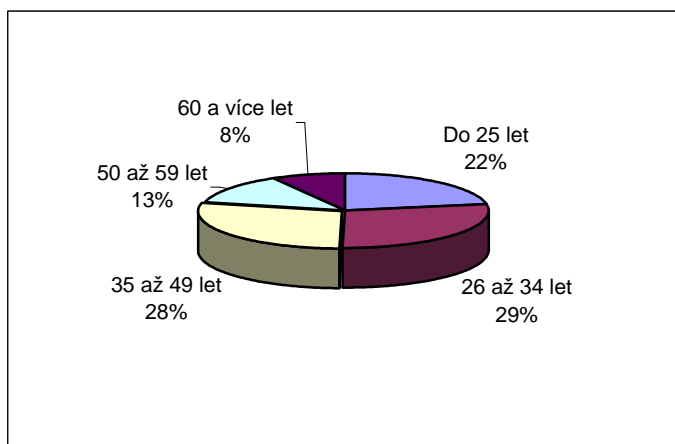
Tab. 39 Útrata na osobu a den

Útrata na osobu a den	Čech	Cizinec
Do 200 Kč	29 %	10 %
201 – 500 Kč	42 %	30 %
501 – 1000 Kč	22 %	33 %
1001 – 2000 Kč	5 %	16 %
Více než 2000 Kč	2 %	8 %

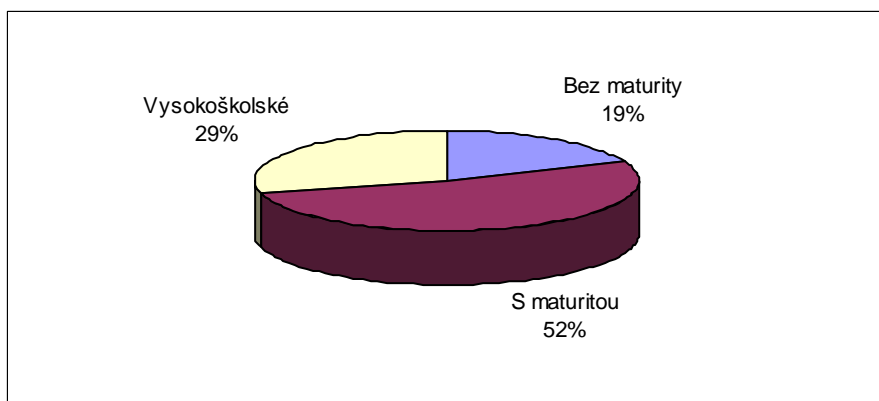
Zdroj: Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky

Demografické charakteristiky respondentů – věkovou a vzdělanostní strukturu zachycují Graf 10 a Graf 11.

Graf 10 Věková struktura respondentů

Graf 11 Vzdělanostní struktura respondentů

4.6.2 Profil návštěvníků – dle průzkumu realizovaného ke Strategii

Marketingový výzkum byl realizován v období srpna až září 2008 (letní vlna) a zima prosinec 2008 a leden až polovina března 2009 (zimní vlna). K průzkumu byly vytipovány lokality ve všech turistických oblastech na území Pardubického kraje, přičemž bylo snahou postihnout lokality charakteristické pro různé typy cestovního ruchu (města, památky, vodní plochy, místa populární pro pěší turistiku a cykloturistiku, běžecké i sjezdové lyžování, lázeňské město apod.). V létě byl výzkum realizován na 15 místech, v zimě na 17 místech Pardubického kraje. Součástí výstupů je srovnání letního a zimního šetření. Podrobné parametry výzkumu jsou uvedeny v příloze č.2 ke Strategii. V této textové části jsou uváděny

charakteristiky skupin respondentů, pro něž je určitý znak typický. To má význam z hlediska zacílení marketingových nástrojů, neboť jsou takto definovány již konkrétní marketingové segmenty. Charakteristiky byly definovány a testovány pomocí statistických veličin (t-testy, Chí-kvadrátový test, ANOVA, faktorová analýza).

Výstupy šetření

Způsob dopravy do Pardubického kraje – převažuje automobilová doprava, přičemž v zimním období je zastoupení automobilové dopravy ještě výraznější (automobilem přijelo v zimě 89 % respondentů, v létě 75 %).

Charakteristika respondentů, kteří využívají některé způsoby dopravy:

- ◆ Autobus – respondenti starší než 60 let, mladší 20 let, studenti, důchodci, respondenti ze zahraničí
- ◆ Vlák – respondenti mladší než 30 let, studenti, respondenti s výučním listem
- ◆ Osobní automobil – respondenti ve věku 30 – 59 let, respondenti s maturitou a vysokoškolským vzděláním
- ◆ Vlakovou i autobusovou dopravu využívali nejvíce respondenti ze zahraničí, na druhém místě respondenti z Pardubického kraje
- ◆ V letní sezóně využili automobilovou dopravu více respondenti z jiných krajů ČR oproti respondentům z jiné části Pardubického kraje, v zimní sezóně je poměr vyrovnaný.

Zajištění cesty nebo pobytu – v převážné většině si respondenti zajišťují svůj pobyt sami, pouze malá část využívá služeb cestovní kanceláře (4 % respondentů v zimě, 1 % v létě)

Charakteristika respondentů, kteří využili služeb cestovních kanceláří nebo agentur:

- ◆ lidé staršího věku (v zimní sezóně také respondenti mladší 20 let)
- ◆ se základním vzděláním
- ◆ ze zahraničí
- ◆ respondenti, kteří přijeli autobusem
- ◆ s dobou pobytu delší než 6 dní (5 dní v letní sezóně)
- ◆ respondenti ubytovaní v hotelu nebo jinde (letní sezóna)

Hlavní účel pobytu v Pardubickém kraji

Hlavní účely pobytu se liší v závislosti na sezóně. Porovnání letní a zimní sezóny ve vztahu k hlavním účelům pobytu respondentů znázorňuje Tab. 40.

Tab. 40 Hlavní účel pobytu respondentů v závislosti na sezóně

Letní sezóna			Zimní sezóna		
Pořadí	Účel cesty	%	Pořadí	Účel cesty	%
1.	Poznání	30	1.	Turistika a sport	28
2.	Relaxace	19	2.	Návštěva příbuzných	19
3.	Návštěva příbuzných a známých	14	3.	Poznání	17
4.	Turistika a sport	12	4.	Práce	10
5.	Zábava	6	5.	Nákupy	7
6.	Zdraví	6	6.	Zábava	7
7.	Tranzit	5	7.	Relaxace	6
8.	Práce	4	8.	Zdraví	4
9.	Nákupy	3	9.	Tranzit	3

Zdroj: Turistický ruch v Pardubickém kraji, Markent 2009

Největší rozdíl mezi letní a zimní sezónou je u motivu „relaxace“ (ve smyslu rekreace, pobyt v přírodě), který je v létě druhým nejčastějším motivem pobytu, je v zimní sezóně nevýrazný. V zimní sezóně je také častějším motivem práce než v sezóně letní. Návštěva příbuzných figuruje mezi nejčastějšími motivy v letní i zimní sezóně. Výhodou u tohoto motivu je jeho stabilita a větší odolnost vůči ekonomickým výkyvům ovlivňujícím účast na cestovním ruchu.

Frekvence návštěv Pardubického kraje

Převážná většina respondentů (80 % v létě, 84 % v zimě) uvedla, že je v Pardubickém kraji opakovaně. Respondenti, kteří uvedli, že jsou v Pardubickém kraji poprvé, pocházejí většinou ze zahraničí, jsou ve věku nad 50 let (nad 60 let a také do 20 let v zimní sezóně) a respondenti se základním vzděláním (zimní sezóna).

Opakovaně zde pobývají respondenti pocházející z jiné části Pardubického kraje, respondenti s vysokoškolským vzděláním (zimní sezóna) a respondenti mladší 50 let (letní sezóna).

Ubytování v Pardubickém kraji

V Pardubickém kraji se v letní sezóně ubytovalo 55 % respondentů a v zimní sezóně 34 % respondentů. Nejčastěji se respondenti ubytovali u známých a příbuzných, v zimní sezóně ještě výrazněji, v letní sezóně je druhým nejvyužívanějším ubytovacím zařízením hotel a následuje penzion, v zimní sezóně je výrazněji zastoupeno ubytování v penzionech oproti ubytovacím zařízením typu hotel. Srovnání letní a zimní sezóny znázorňuje Graf 12.

Charakteristika respondentů ubytovaných u známých, příbuzných:

- ◆ Ženy
- ◆ Respondenti ve věku 20 – 29 let
- ◆ Studenti
- ◆ Respondenti žijící v jiné části Pardubického kraje
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje za zábavou a návštěvou příbuzných
- ◆ Respondenti, kteří v Pardubickém kraji strávili 2 – 5 dní

Charakteristika respondentů ubytovaných v penzionu:

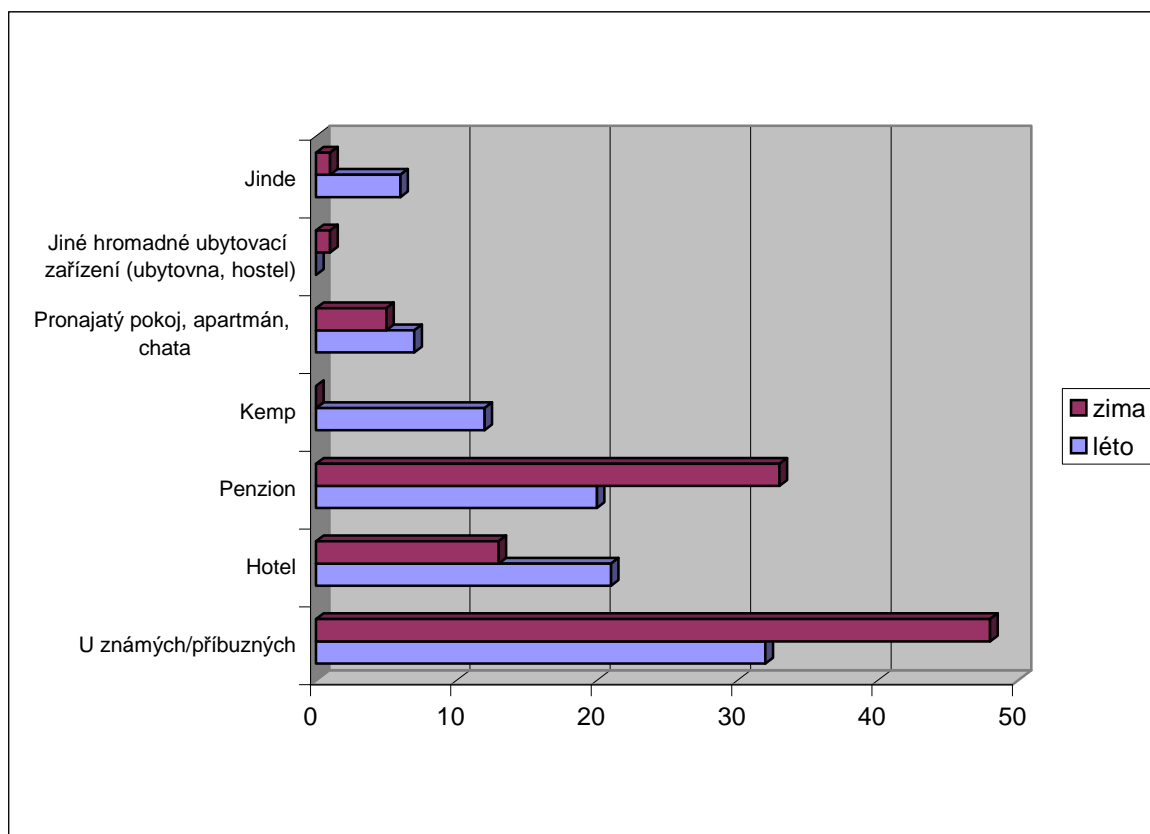
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje za poznáním, turistikou a sportem,

- ◆ V letní sezóně – zejména respondenti z jiného kraje ČR, ve věku 30 – 39 let, z jiného kraje ČR
- ◆ V zimní sezóně – muži, respondenti starší 60 let, důchodci, respondenti, kteří v Pardubickém kraji strávili více než 6 dní

Charakteristika respondentů ubytovaných v hotelu:

- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje za prací a kvůli zdraví
- ◆ respondenti ze zahraničí
- ◆ podnikatelé
- ◆ respondenti starší 50 let (letní sezóna), respondenti ve věku 40 – 49 let (zimní sezóna)
- ◆ respondenti s vysokoškolským vzděláním (zimní sezóna)
- ◆ respondenti, kteří v Pardubickém kraji strávili více než 14 dní (letní sezóna).

Graf 12 Místo ubytování v Pardubickém kraji

Zdroj: Turistický ruch v Pardubickém kraji, Markent 2009

Charakteristika respondentů ubytovaných v kempu:

- ◆ Respondenti mladší 40 let
- ◆ Respondenti s maturitou
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje za poznáním, turistikou a sportem
- ◆ Respondenti z jiného kraje ČR
- ◆ Respondenti, kteří v Pardubickém kraji strávili 6 – 14 dní

Délka pobytu v Pardubickém kraji

Mezi zimní a letní sezónou je výrazná diference v délce pobytu. V letní sezóně strávilo v Pardubickém kraji více než 1 den 57 % respondentů, v zimní sezóně pouze třetina respondentů. Průměrná doba pobytu v Pardubickém kraji je 5,2 dní v létě a 2,7 dne v zimní sezóně.

Charakteristika respondentů, kteří strávili v Pardubickém kraji výrazně nadprůměrnou dobu:

- ◆ Respondenti starší 60 let (léto), respondenti starší než 50 let (zima)
- ◆ Respondenti ze zahraničí (léto), respondenti ze zahraničí a z jiného kraje ČR (zima)
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje kvůli zdraví

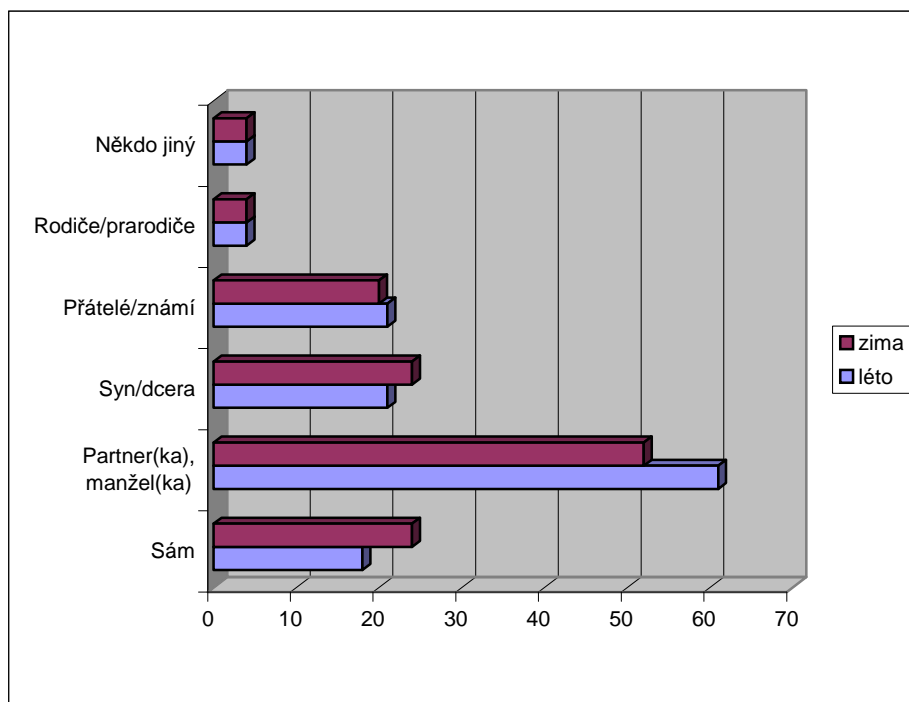
Charakteristika respondentů, kteří strávili v Pardubickém kraji výrazně podprůměrnou dobu:

- ◆ Studenti, v zimě také respondenti mladší 50 let
- ◆ Respondenti žijící v jiné části Pardubického kraje
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje za nákupy a zábavou (v zimě také za turistikou a sportem)

Zhodnotíme-li průměrnou délku pobytu dle účelu pobytu, výrazně se vymyká motiv „zdraví“ (představuje 22,9 dne v létě a 15,6 dní v zimě). V letní sezóně patří mezi motivy s delší dobou pobytu také relaxace (8,8 dne). U ostatních motivů je průměrná doba pobytu v Pardubickém kraji 3,7 dne a kratší. U motivu relaxace se doba pobytu v zimě výrazně zkracuje (z 8,8 dne na 3 dny).

Osoby, se kterými respondent trávil pobyt v Pardubickém kraji:

Graf 13 Osoby, se kterými trávil respondent pobyt v Pardubickém kraji

Zdroj: Turistický ruch v Pardubickém kraji, Markent 2009

Osoby, se kterými trávili respondenti pobyt v Pardubickém kraji ve vztahu k hlavnímu účelu pobytu

- ◆ Sám, sama – z důvodu zdraví nebo práce
- ◆ S partnerem, manžel – poznání, relaxace, turistika a sport, návštěva příbuzných, známých, nákupy
- ◆ Se synem, dcerou – nákupy
- ◆ S přáteli, známými – zábava

Navštívená místa

V rámci výzkumu byli respondenti dotázáni, která další místa plánují navštívit či navštívili v Pardubickém kraji. 63 % respondentů dotázaných v letní sezóně uvedlo další místa, jednalo se o spontánní odpovědi, naopak v zimní sezóně uvedlo další navštívená místa pouze 51 % respondentů. Někteří respondenti uváděli i místa mimo Pardubický kraj (v krajích Královéhradeckém kraji a Vysočina). Detailnější vyhodnocení navštívených míst ve vztahu k místu dotazování je uvedeno v příloze č. 2 ke Strategii.

Informační zdroje o Pardubickém kraji

Tab. 41 Využití informační zdroje o Pardubickém kraji

	Léto %	Zima %
Příbuzní, známí	55	69
Internet	42	41
Propagační materiály	28	23
Média (rozhlas, tisk, televize)	26	16
Turistické informační centrum	13	2
Cestovní kancelář, cestovní agentura	5	1
Jiné informační zdroje	22	14

Zdroj: Turistický ruch v Pardubickém kraji, Markent 2009

Příbuzní a známí jsou nejvyužívanějším informačním zdrojem. Tento „zdroj“ má však tu nevýhodu, že je obtížně ovlivnitelný marketingovými nástroji. Obecně platí, že se lidé mnohem častěji podělí o negativní zkušenosti než o ty pozitivní. Důležitá je pozitivní zkušenost z návštěvy Pardubického kraje u co největšího podílu návštěvníků. Ti se poté podělí se svými zkušenostmi s dalšími osobami. Jedná se tedy o levný způsob propagace, podmínkou však je pozitivní zkušenost a spokojenost návštěvníků. Druhou možností zapojení skupiny příbuzných a známých je výběr takových marketingových nástrojů a programů zaměřených na místní obyvatele (i ve vztahu k tomu, že nejčastější místo ubytování je právě u příbuzných a známých) a zvláště také na děti (interaktivní programy pro školy, děti, různé vlastivědné a výtvarné soutěže apod.).

V zimní sezóně jsou méně využívány všechny informační zdroje kromě příbuzných a známých. Velký pokles nastává v zimní sezóně u využití informačních center. Internet je po příbuzných a známých druhým nejvyužívanějším informačním zdrojem, jedná se o stabilně využívaný zdroj a mezi letní a zimní sezónou není prakticky žádný rozdíl v jeho využití.

Charakteristika respondentů, kteří využili informace od známých, příbuzných ve větší míře než ostatní

- ◆ Ženy (léto)
- ◆ Studenti (léto)

- ◆ Respondenti z jiného kraje ČR (léto)
- ◆ Respondenti ve věku 30 – 39 let (zima)
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje poprvé (zima)

Charakteristika respondentů, kteří využili informace na internetu ve větší míře než ostatní

- ◆ Muži (léto)
- ◆ Respondenti ve věku 40 – 59 let (léto), respondenti ve věku 20 – 29 let (zima)
- ◆ Respondenti se středním a vysokoškolským vzděláním
- ◆ Respondenti ze zahraničí
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje poprvé
- ◆ Podnikatelé (zima)

Charakteristika respondentů, kteří využili informace z propagačních materiálů ve větší míře než ostatní

- ◆ Respondenti ve věku 50 – 59 let
- ◆ Respondenti se středním a vysokoškolským vzděláním (léto)
- ◆ Respondenti, kteří přijeli do Pardubického kraje poprvé
- ◆ Respondenti ze zahraničí (zima)
- ◆ Podnikatelé (zima)

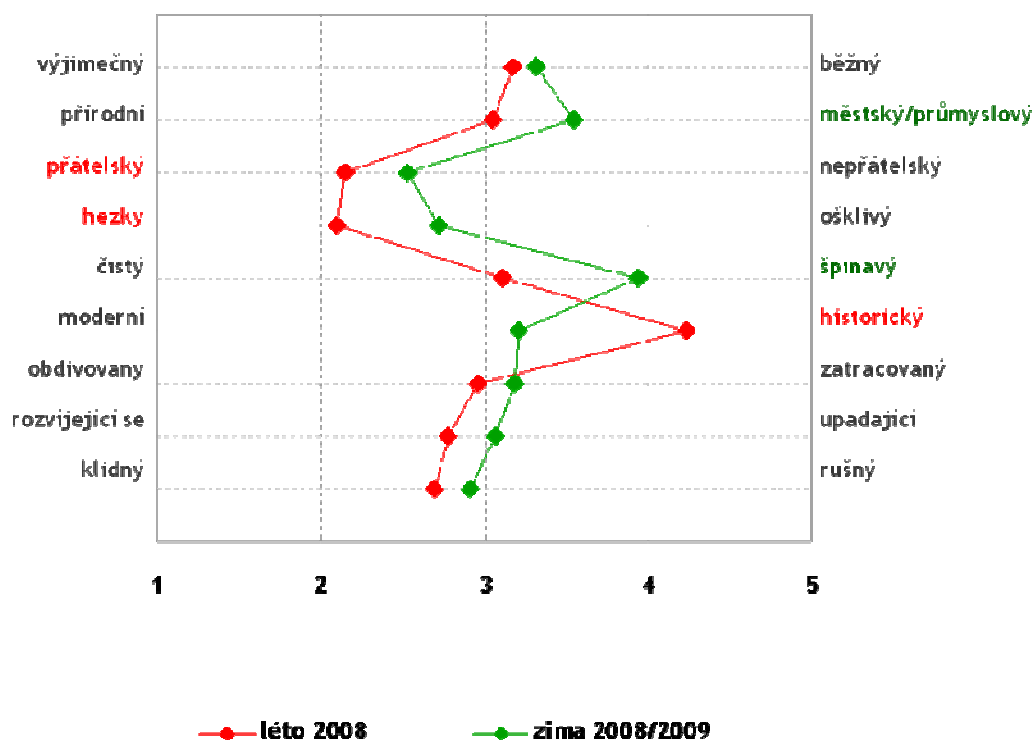
Charakteristika respondentů, kteří využili informace z médií ve větší míře než ostatní

- ◆ Ženy (zima)
- ◆ Respondenti starší než 50 let (zima), respondenti ve věku 40 – 49 let (léto)
- ◆ Respondenti z jiného kraje ČR

Charakteristika Pardubického kraje

Respondenti hodnotili na číselné škále (1 – výborný; 5 velmi špatný) některé charakteristiky Pardubického kraje. Výsledky zachycuje Graf 14:

Graf 14 Charakteristika Pardubického kraje

Zdroj: Turistický ruch v Pardubickém kraji, Markent 2009

Nejvyhraněnějšími charakteristikami v letním období jsou **přátelský, hezký a historický**. Zde se nabízí možnost postavit propagaci Pardubického kraje na těchto hodnotách. **V zimní sezóně** je celkové hodnocení více negativní (výše uvedené charakteristiky jsou méně vyhraněné) a navíc **se stává nejvyhraněnější charakteristikou „špinavý“**. To může souviset např. s rozbředlým, neuklizeným sněhem, celkově více ponurým hodnocením zimní sezóny, avšak i v letní sezóně je u charakteristiky čistý versus špinavý mírný příklon ke špinavému. Zde se nabízí prostor pro opatření ke zlepšení vnímání Pardubického kraje v této kategorii.

Obecně platí, že respondenti žijící v Pardubickém kraji hodnotí svůj kraj obecně hůře než ostatní respondenti. V zimní sezóně hodnotí Pardubický kraj nejpozitivněji respondenti ze zahraničí, v letní sezóně jsou hodnocení zahraničních respondentů a respondentů z jiných krajů České republiky podobná.

Hodnocení charakteristiky Pardubického kraje ukazuje, ve kterých místech je vhodné pracovat na zlepšení, ať již v investiční oblasti, tak v povědomí turistů o Pardubickém kraji, a při aktualizaci strategie či při vytváření dalšího strategického dokumentu zopakovat dotazníkové šetření a porovnat vývoj hodnocení jednotlivých charakteristik.

Atraktivita Pardubického kraje

Velmi pozitivní je hodnocení atraktivity Pardubického kraje. Naprostá většina respondentů hodnotí Pardubický kraj jako „spíše atraktivní“ (72 % respondentů v letní sezóně, 75 % respondentů v zimní sezóně) či „velmi atraktivní“ (26 % respondentů v letní sezóně, 23 % respondentů v zimní sezóně), pouze 2 % respondentů kraj hodnotí jako „spíše neatraktivní.“

Respondenti, kteří hodnotí Pardubický kraj jako neatraktivní:

- ◆ Muži
- ◆ Respondenti ve věku 30 – 39 let (léto), 20 – 39 let (zima)
- ◆ Respondenti z jiného kraje České republiky (zima)

Atraktivní prvky Pardubického kraje

V odpovědích se vyskytovala široká škála odpovědí, ať obecných nebo konkrétně zmíněných míst, památek apod. Nejvíce odpovědí lze shrnout pod následující body:

- ◆ Příroda, prostředí krajina (v létě 48 %, v zimě 20 % respondentů)
- ◆ Kulturní vyžití, památky, architektura
- ◆ Klid
- ◆ Místní lidé
- ◆ Dobrá síť obchodů a služeb
- ◆ Rozvoj, změna k lepšímu

Neatraktivní prvky

- ◆ Dopravní infrastruktura (zejména silniční doprava a doprava v klidu)
- ◆ Životní prostředí
- ◆ Odpadky, špína, nepořádek
- ◆ Průmysl
- ◆ Vysoké ceny
- ◆ Místní lidé, personál
- ◆ Architektura a urbanistické řešení měst

- ◆ V zimní sezóně problémy spojené se sjezdovým lyžováním – dlouhé fronty u vleků, nepříjemná obsluha, špatné sněhové podmínky, neupravené sjezdovky
- ◆ Ruch, hluk

Konkrétní výčet atraktivních i neatraktivních prvků je uveden v příloze č. 2 ke Strategii.

Závěry z marketingového výzkumu realizovaného ke Strategii:

- ◆ Kratší doba pobytu návštěvníků v zimní sezóně
- ◆ Odlišné důvody návštěvy v letní a zimní sezóně
- ◆ V zimní sezóně převažují návštěvníci z Pardubického kraje
- ◆ V zimě horší hodnocení image kraje než v letní sezóně
- ◆ Negativní image – špinavý kraj, zejména v zimě
- ◆ Pozitivní prvky – příroda, krajina, kultura a památky,
- ◆ Negativní prvky – doprava, nepořádek, prvky spojené s kvalitou životního prostředí (smog apod.)
- ◆ Místní lidé hodnocení pozitivní i negativní
- ◆ Nejvyužívanějšími informačními zdroji jsou známí a příbuzní a internet
- ◆ Pardubický kraj je převážně hodnocen jako spíše atraktivní
- ◆ Velká část návštěvníků přijíždí do regionu za účelem návštěvy známých či příbuzných a u nich se ubytuje. Proto se nepromítne tato významná skupina do statistik ubytovacích zařízení. Tato skupina návštěvníků tedy na jednu stranu pravděpodobně nevyužije plnou škálu základních služeb v cestovním ruchu (zejména menší využití ubytovacích služeb), avšak na druhou stranu má nezmenšený potenciál v oblasti poptávky po atraktivitách cestovního ruchu (přírodní a kulturní atraktivity, produkty a balíčky v cestovním ruchu). Tito návštěvníci budou do regionu přijíždět, pokud zde budou žít příbuzní a známí a jejich rozhodovací proces, která místa případně navštívit, bude odlišný od rozhodování návštěvníků přijíždějících za účelem rekreace. U tohoto segmentu lze očekávat opakované návštěvy regionu. Je tedy důležité zacílit informovanost a nástroje marketingového mixu na tento segment, respektive na osoby, k nimž přijíždějí příbuzní či známí na návštěvu, a to ze zahraničí i z jiných částí ČR. Vhodné jsou například motivační bonusy pro místní, kteří se společně s „návštěvou“ zúčastní nějaké akce, navštíví památku apod.

5 ANALÝZA KONKURENCE

Problémem v oblasti cestovního ruchu je vnímání konkurence tam, kde by naopak měla fungovat spolupráce, a to zejména uvnitř regionů. Obecně se rozlišuje konkurence vnější a vnitřní. Vnější konkurence je chápána jako konkurence jiných regionů a produktů, vnitřní konkurence jako konkurence uvnitř oblasti. Na úrovni Strategie tak lze chápat konkurenci turistických oblastí, jednotlivých atraktivit nebo poskytovatelů služeb.

5.1 Vnější konkurence

Vnější konkurence je hodnocena z těchto hledisek:

- Geografická poloha a dopravní dostupnost
- Nabídka typů dovolené a regionální produkty
- Sezónnost
- Vybavenost turistickou infrastrukturou – ubytovacími zařízeními
- Oblíbenost turistických cílů
- Vybrané body SWOT analýz strategických dokumentů okolních krajů

V ČR tvoří nejvýznamnější konkurenci všem regionům Hlavní město Praha, které je cílem převážné většiny zahraničních turistů. Dalšími nejnavštěvovanějšími regiony jsou západočeské lázně a střediska zimních sportů Krkonoše a Jizerské hory. Výjimečná situace Prahy je dána postavením a významem hlavního města a zároveň historickým charakterem a přítomností na seznamu památek UNESCO od roku 1992. Ostatní jmenované regiony využívají spíše své tradice nebo přírodních podmínek (teplé minerální prameny lázní, vhodné sněhové podmínky).

Vzhledem k tomu, že Pardubický kraj má potenciál poskytovat prakticky všechny druhy produktů a turistické nabídky jako ostatní kraje (kromě výraznějšího zastoupení skalních měst jako atraktivit cestovního ruchu a jejich využití pro horolezectví), jsou jeho konkurenčními regiony potenciálně všechny regiony v ČR.

5.1.1 Analýza konkurence z hlediska geografické polohy a dostupnosti

Z hlediska geografické polohy jsou samozřejmě největšími konkurenty turistického regionu Východní Čechy, resp. Pardubického kraje regiony nacházející se v jeho těsné blízkosti a mající obdobnou nabídku turistických atraktivit a produktů. Z těchto důvodů lze za vnější konkurenty dané oblastí nadále považovat všechny sousedící regiony a také Prahu.

Tab. 42 Analýza konkurence z hlediska geografické polohy – okolní regiony a jejich nabídka

Název regionu	Způsob konkurence
Královéhradecký kraj	Skalní města, ZOO Dvůr Králové, lepší dopravní spojení s Polskem, kulturně historická nabídka, letní i zimní dovolená
Praha	Absolutní fenomén v ČR v rámci ČR, nejlepší dopravní dostupnost, kulturně historická nabídka, kongresová turistika
Krkonoše	Nadmořská výška, velké množství ubytovacích kapacit, zimní dovolená (největší zimní střediska v ČR), letní dovolená, aktivní turistika
Český ráj	Atraktivní příroda a krajina, rozmanitá možnost turisticko-sportovních aktivit, dostatečná kapacita ubytovacích možností, kulturní památky
Přiléhající oblasti Středočeského kraje	Kutná Hora (UNESCO), Kolín, zámek Konopiště, poutní místo Sázava
Brněnsko	Významné kulturní, historické a společenské centrum Brno (UNESCO), kongresová turistika, Moravský Kras, Slavkov a okolí (bitva tří císařů), aktivní turistika, letní dovolená (Brněnská přehrada), poutní místa Křtiny a Rajhrad
Střední Morava	Kulturní, historické a společenské centrum Olomouc (UNESCO) Poutní místa Hostýn a Svatý Kopeček, Mladečské a Javoříčské jeskyně, Zbrašovské aragonitové jeskyně, Kroměříž (UNESCO), letní dovolená, příroda a krajina
Vysočina	Vynikající podmínky pro rekreační sporty, turistika s odpovídající ubytovací základnou, kulturně historická města Jihlava, Telč (UNESCO), Žďár nad Sázavou (UNESCO) – poutní místo, krajina, zimní a letní dovolená Ekologicky šetrné pobyty
Jeseníky	Příroda a krajina, aktivní turistika, tradiční místo zimní dovolené (lyžařská střediska Karlov, Malá Morávka, Červenohorské sedlo, Praděd), lázeňství (Karlova Studánka)

Zdroj: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, vlastní šetření

V zázemí Pardubického kraje se nachází několik významných sídelních aglomerací, které jsou potenciálním i skutečným zdrojem návštěvnosti:

- Praha, Brno, v menší míře Ostrava, Olomouc, Liberec a další města
- Pardubice, Hradec Králové, Chrudim – nejbližší sídelní aglomerace
- Případně Polsko – aglomerace měst Wrocław, Legnica, Walbrzych a Opole

Positivní je dopravní poloha Pardubického kraje na evropském tranzitním koridoru, nevýhodou je však zatím nedokončené rychlostní spojení v silniční dopravě (rychlostní silnice R 35 i dálnice D11 ve směru Praha – Hradec Králové, na kterou bude navazovat R 35, jsou ve výstavbě. Periferijní dopravní polohu mají například oblasti Králického Sněžníku, Orlických hor, některé části Svitavska a Moravskotřebovska a výběžky Českomoravské vrchoviny.

5.1.2 Analýza konkurence z hlediska nabídky typu dovolené a regionální nabídky

Jedno z nejdůležitějších vyhodnocení existující konkurence pro tvorbu úspěšných tematických produktů regionů je analýza z hlediska možnosti konkurence regionální nabídky ostatních regionů. Největší konkurenci samozřejmě představují ty regiony, které nabízejí obdobnou nabídku.

Tab. 43 Konkurenční regiony z hlediska typu dovolené/pobytu

Produkt	Konkurenční regiony	Výhody konkurenčních regionů
Zimní dovolená (zimní střediska)	Všechna střediska v ČR (Krkonoše, Jeseníky, Jizerské hory, Krušné hory, Šumava), zimní střediska na Slovensku, v Polsku, v Rakousku, v Itálii	Lepší sněhové podmínky Lepší kvalita a struktura tratí Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování Lepší dopravní dostupnost Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb i v porovnání s cenovou hladinou
Zimní víkendové pobyty	Všechna zimní střediska v ČR, nejvíce však zimní střediska do 150 km od zdrojové oblasti	Lepší sněhové podmínky Lepší kvalita a struktura tratí Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb
Letní dovolená – dovolená u vody	Všechna letní střediska v ČR (jižní Čechy, jižní Morava, jezera a přehrady) i zahraničí – Slovensko, Chorvatsko, Itálie, Rakousko, Řecko atd.	Lepší klimatické podmínky Vodní plochy s lepší kvalitou vody Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb Moře (mořské lokality)
Víkendové pobyty	Všechna turistická střediska v ČR, nejvíce však střediska v dosahu cca 150 km od zdrojové oblasti	Vodní plochy s lepší kvalitou vody Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb
Zájezdy a výlety za památkami	Především tuzemská města a regiony s velkou nabídkou památek (Praha, Olomouc, Brno, jihočeská města,...)	Větší atraktivita a koncentrace některých památek Na mnoha místech lepší dopravní dostupnost Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování
Agroturistika a venkovská turistika	Především vrchovinné a horské oblasti v ČR	Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování Na mnoha místech lepší dopravní dostupnost Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb Ekologicky čistší krajina Lepší marketing produktu
Cykloturistika a pěší turistika	Všechny turistické regiony v ČR s atraktivní krajinou a přírodou a dobrým systémem značených cyklotras	V některých regionech lepší značení cyklotras a pěších tras Lepší dopravní dostupnost Nabídka doprovodných služeb a aktivit pro cykloturisty Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování
Lázeňství	Všechny lázeňské oblasti a všechna lázeňská města v ČR	Širší nabídka vlastních lázeňských procedur Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb

		Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování
Kongresová turistika	Praha, Brno, Ostrava, Olomouc	Větší tradice kongresové turistiky Celkově větší nabídka a kvalita doprovodných služeb Větší kapacita ubytování
Adrenalinové sporty, zážitková turistika	Všechny regiony	Větší nabídka zážitkové turistiky Kvalitnější ubytování a větší kapacita ubytování

Zdroj: Program rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, ARC Mikulov 2003

5.1.3 Analýza konkurence z hlediska sezónnosti

V zimním období lze za konkurenční oblasti označit:

- Horské oblasti v ČR – Jizerské hory, Krkonoše, Jeseníky, Beskydy, Českomoravská vrchovina
- Západočeské lázně
- Celoročně Praha a historicky atraktivní města a památky středních Čech
- Oblast polských Krkonoš (region Jelení Hora)
- Oblast slovenských Tater, Malé a Velké Fatry
- Rakousko, Itálie - hory

V letním období lze za hlavní konkurenční oblast označit:

- Prahu
- Západočeské lázně, lázeňská střediska v Jesenících
- Český ráj
- Horské oblasti v ČR – Jizerské hory, Krkonoše, Jeseníky, Beskydy, Českomoravská vrchovina
- Evropské mořské destinace
- Královéhradecký kraj – zejména Adršpašské skály, Kladsko

5.1.4 Analýza konkurence z hlediska turistické infrastruktury

V oblasti turistické infrastruktury lze srovnávat dostupné informace o kapacitách hromadných ubytovacích zařízeních v jednotlivých krajích a jejich využití zveřejňované Českým statistickým úřadem (viz Tab. 44).

Tab. 44 Kapacity HUZ v krajích České republiky (stav k 31. 12. 2007)

ČR, kraje	HUZ	Pokoje	Lůžka	Místa pro stany a karavany	Průměrná cena za ubytování (Kč)
Česká republika	7 845	172 560	451 707	53 967	381
Hl. m. Praha	654	34 371	74 602	1 275	1 052
Středočeský	566	10 995	29 969	6 741	405
Jihočeský	1 022	18 122	53 590	14 423	295
Plzeňský	517	9 182	25 693	3 793	302
Karlovarský	427	13 874	28 586	1 610	579
Ústecký	394	7 169	18 891	2 772	339
Liberecký	895	13 268	39 927	2 900	258
Královéhradecký	968	15 869	45 331	5 438	280
Pardubický	362	6 223	17 984	2 120	280
Vysočina	358	6 622	19 750	2 974	276
Jihomoravský	502	12 294	31 311	4 943	349
Olomoucký	345	7 045	18 833	1 250	314
Zlínský	366	7 999	21 564	1 540	309
Moravskoslezský	469	9 527	25 676	2 188	295

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

V Pardubickém kraji bylo zaznamenáno v roce 2007 **celkem 17 984 lůžek soustředěných v 362 ubytovacích zařízeních**. Počet lůžek je však nutné vztáhnout k rozloze, resp. počtu obyvatel, aby bylo možné zhodnotit turistické využití oblasti (viz kapitola 3.2.1.).

Průměrný počet lůžek v pokoji hromadného ubytovacího zařízení je v Pardubickém kraji 2,89, což je ukazatel čtvrtý nejvyšší mezi kraji ČR. Průměrný počet pokojů v hromadných ubytovacích zařízeních je 17, což je třetí nejnižší počet mezi kraji. Nízký průměrný počet pokojů na ubytovací zařízení v kombinaci s vyšším průměrným počtem lůžek na jeden pokoj hromadného ubytovacího zařízení svědčí o nižším standardu hromadných ubytovacích zařízení ve srovnání s většinou ostatních krajů. Toto tvrzení podpoří i Tab. 45, ve které je zobrazena struktura ubytovacích zařízení v krajích.

Tab. 45 Rozdělení hromadných ubytovacích zařízení v krajích ČR v roce 2007

ČR, kraje	HUZ celkem	v tom							
		hotely a podobná zařízení celkem	v tom			ostatní hromadná ubytovací zařízení celkem	v tom		
			hotely *****	hotely *****	ostatní hotely a penziony		kempy	chatové osady a turistické ubytovny	ostatní zařízení jinde nespecifikovaná
Česká republika Czech Republic	7 845	4 559	39	321	4 199	3 286	516	959	1 811
Hl. m. Praha	654	547	31	127	389	107	22	20	65
Středočeský	566	312	1	22	289	254	67	72	115
Jihočeský	1 022	530	1	24	505	492	125	116	251
Plzeňský	517	312	-	12	300	205	39	68	98
Karlovarský	427	304	5	54	245	123	22	21	80
Ústecký	394	244	-	11	233	150	33	46	71
Liberecký	895	495	-	9	486	400	29	119	252
Královéhradecký	968	543	-	12	531	425	41	106	278
Pardubický	362	191	-	2 *	189	171	19	68	84
Vysočina	358	165	-	7	158	193	30	61	102
Jihomoravský	502	284	1	13	270	218	42	77	99
Olomoucký	345	177	-	7	170	168	11	62	95
Zlínský	366	203	-	11	192	163	20	46	97
Moravskoslezský	469	252	-	10	242	217	16	77	124

Zdroj: ČSÚ Pardubice, Statistická ročenka Pardubického kraje 2008

* Stav v roce 2007, v roce 2008 však přibyl nový čtyřhvězdičkový hotel v Litomyšli

V Pardubickém kraji je ve srovnání s ostatními kraji ČR minimum čtyřhvězdičkových a pětihvězdičkových hotelů. Vzrůstá počet klientů, kteří vyžadují vysoký standard služeb, a v tomto ohledu jim Pardubický kraj nemůže příliš mnoho nabídnout.

5.1.5 Analýza konkurence z hlediska oblíbenosti turistických cílů ČR

Zájem o památkové objekty ve vztahu k jejich poloze lze identifikovat z počtu prodaných vstupenek v jednotlivých atraktivitách. V Pardubickém kraji se nenacházejí atraktivita, které by patřily mezi nejnavštěvovanější v České republice.

Mezi **galeriemi** v Pardubickém kraji je nejnavštěvovanější Východočeská galerie v Pardubicích– v roce 2007 činila návštěvnost 11 377 návštěvníků (21. místo v návštěvnosti galerií ČR). Více než 1000 návštěvníků ročně navštívilo také galerii ve Vysokém Mýtě (4720 návštěvníků, 32. místo), ostatní galerie v Pardubickém kraji měly v roce 2007 návštěvnost nižší než 1000 osob. Mezi **muzei** s návštěvností vyšší než 40 000 osob se umístilo v roce 2007 pouze Východočeské muzeum v Pardubicích (35. místo, 62 447 návštěvníků). Tab. 46 zachycuje nejnavštěvovanější památkové objekty v roce 2007.

Tab. 46 Pořadí hradů, zámků a památkových objektů v roce 2007 (s počtem návštěvníků nad 50 000)

1. Pražský hrad, Praha	1 340 729	30. Státní hrad Bítov	91 686
2. Staroměstská radnice, Praha,	432 543	31. Státní zámek Červená Lhota	88 888
3. Státní hrad a zámek Český Krumlov	349 641	32. Hrad Vlašský dvůr v Kutné Hoře	83 653
4. Rozhledna Petřín, Praha	348 688	33. Státní hrad Rabí	79 677
5. Kostnice a katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Kutné Hoře	346 981	34. Státní zámek Telč	79 667
6. x	x	35. Soubor lidových staveb Vysočina	75 577
7. Státní zámek Lednice	320 441	36. Hrad Valdštejn	73 850
8. Státní zámek Hluboká nad Vltavou	284 528	37. Hrad Kost	73 615
9. Státní hrad Karlštejn	275 550	38. Státní hrad a zámek Jindřichův Hradec	72 025
10. Bludiště, Praha	260 808	39. x	x
11. x	x	40. Státní hrad Bezděz	67 439
12. Staronová synagoga, Praha	224 334	41. Státní zámek Vranov nad Dyjí	67 219
13. Zámek a arboretum Průhonice	200 000	42. Státní hrad Veveří	66 826
14. x	x	43. Státní zámek Kuks	66 509
15. Arcibiskupský palác a zahrady v Kroměříži	187 160	44. Státní zámek Valtice	66 484
16. Státní zámek Konopiště	162 329	45. Státní hrad Buchlov	65 065
17. Hrad Český Šternberk	151 420	46. Ledeburské zahrady, Praha	64 857
18. Státní hrad Pernštejn	146 446	47. x	x
19. Státní zámek Kozel	145 803	48. Státní hrad Rožmberk	61 102
20. Zámek Dětenice	142 325	49. Státní hrad Bečov nad Teplou	59 706
21. Staroměstská mostecká věž, Praha	131 671	50. Katedrála sv. Bartoloměje s věží v Plzni	59 493
22. Státní hrad Křivoklát	126 269	51. Státní hrad Velhartice	58 992
23. Státní zámek Sychrov	125 124	52. Státní zámek Kynžvart	55 235
24. Státní hrad Trosky	112 805	53. Prašná brána, Praha	54 518
25. Slezskostravský hrad, o. Ostrava	112 564	54. Státní zámek Frýdlant	52 127
26. Státní hrad Bouzov,	110 904	55. Státní hrady Točnick a Žebrák	51 951
27. Státní zámek Buchlovice	104 650	56. Státní zámek Žleby	51 234
28. x	x	57.x	x
29. Státní zámek Ratibořice	102 021		

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)

Pouze jediný památkový objekt z Pardubického kraje – Soubor lidových staveb Vysočina – přesáhla v roce 2007 návštěvnost 50 000 návštěvníků. Nad hranici 50 000

návštěvníků se nedostal v roce 2007 ani zámek v Litomyšli – 2. nejnavštěvovanější památka v Pardubickém kraji (návštěvnost 41 727 návštěvníků). Pokud hrady, zámky a památkové objekty zobrazené v Tab. 46 shrneme podle krajů, zjistíme, které kraje mají nejvíce památkových objektů s návštěvností nad 50 tis. návštěvníků. Jedná se o Střední Čechy, Prahu a Jihomoravský kraj. Zároveň zjistíme, které kraje mají podobnou pozici jako Pardubický kraj.

Tab. 47 Počet hradů, zámků a památkových objektů v krajích ČR s návštěvností nad 50 000 (rok 2007)

Kraj	Počet hradů, zámků a památkových objektů s návštěvností nad 50 000, rok 2007
Středočeský	9
Hl. město Praha	8
Jihomoravský	6
Jihočeský	5
Liberecký	5
Královéhradecký	4
Plzeňský	4
Zlínský	3
Karlovarský	2
Moravskoslezský	1
Olomoucký	1
Pardubický	1
Vysočina	1
Ústecký	0

Zdroj: NIPOS, zpracováno dle Tab. 46,

Pozn. Vlastníci 7 památek si nepřáli zveřejnit návštěvnost (v Tab. 46 je uvedeno pouze x), proto není možné tyto památky zařadit ke krajům.

Kromě památkových objektů a galerií je třeba však brát v úvahu **další typy turistických cílů**, jejichž návštěvnost může být vyšší než návštěvnost památkových objektů a zároveň jsou pro ně typické větší výdaje návštěvníků než u památkových objektů. Jedná se např. o akvaparky s širokým relaxačním vyžitím, historické vesnice, archeoparky, zoologické zahrady apod. Návštěvnost těchto objektů není evidována. Pro kraj představují tyto cíle, na rozdíl od přírodních předpokladů a památkových objektů, možnost lokalizace a rozšíření turistické nabídky.

5.1.6 Silné a slabé stránky sousedních krajů resp. turistických regionů v porovnání s Pardubickým krajem z pohledu SWOT analýzy

K tomuto srovnání byly použity zveřejněné strategické dokumenty jednotlivých krajů v oblasti cestovního ruchu.

Uvedeny jsou zde pouze některé charakteristiky sousedních krajů, které mohou znamenat pro Pardubický kraj konkurenční výhodu, jsou pro daný kraj typické nebo představují příležitost ke tvorbě společných produktů. Nejsou zde naopak uváděny charakteristiky společné pro většinu regionů České republiky.

Kraj Vysočina

Silné stránky

- Výhodná poloha v silniční dopravní infrastruktuře, (avšak horší poloha z hlediska železniční dopravy)
- Kvalitní životní prostředí s vysokou estetickou hodnotou
- Nabídka turistických atraktivit mezinárodního významu – 3 památky UNESCO na svém území
- Velký počet vodních ploch s možností rekreace
- Poloha na dálkových cyklotrasách – střeoevropské dálkové trasy (Vysočinou vede odbočka ze Střeoevropské trasy Praha – Vídeň)
- Krajinný potenciál pro běžecké lyžování + aktivní síť běžeckých tras, možnosti zimních sportů na mezinárodní úrovni (běžky, biatlon, psí spřežení)
- Potenciál venkovské turistiky a lidové architektury
- Přátelskost a vstřícnost místních lidí

Slabé stránky

- Špatná kvalita vody v přírodních koupalištích
- Kapacitně a kvalitativně nedostatečná doprovodná infrastruktura a služby sportovně-rekreačního charakteru, neefektivní a nekoordinovaná údržba cykloturistických a lyžařských tras, řídká síť půjčoven sportovního vybavení, nepřístupnost řady sportovních zařízení pro veřejnost, nedostatečná infrastruktura pro cyklisty, chybějící wellness služby
- Neexistence specializovaného zařízení zaměřeného na poznávání a popularizaci vědy a techniky
- Nedostatečná nabídka aktivit pro rodiny s dětmi
- Vysoká míra sezónnosti nabídky
- Chybějící regionální značka, logo, slogan

Královéhradecký kraj

Silné stránky:

- Přítomnost řady nadregionálních atraktivit a tradičních cílů ČR – Krkonoše, ZOO Dvůr Králové, Český ráj
- Krajinářsky i environmentálně mimořádně hodnotná krajina (1 národní park, 3 CHKO)
- Vysoká návštěvnost v letní i zimní sezóně
- Existence organizací CR na úrovni všech turisticky významných území kraje
- Vysoká nabídka ubytovacích lůžek

Příležitosti

Využití preferencí a chování převažujících návštěvníků ve věku 26 – 45 let a stále rostoucího potenciálu generace seniorů jako klíčového faktoru rozvoje CR

Slabé stránky

- Nedostatek informací o nabídce turistických produktů a služeb
- Nízká obsazenost ubytovacích zařízení
- Královéhradecký kraj nemá image na rozdíl od Krkonoš a Českého ráje
- Nejednotnost informačně-navigačního systému v turisticky významných územích
- Nízký podíl ubytovacích kapacit kraje v oblasti kvalitních hotelů vyhovujících mezinárodnímu standardu (absence 5 * hotelů)
- Více jak nadpoloviční podíl jednodenních návštěvníků v bývalém turistickém marketingovém regionu Východní Čechy (Hradecko, Podzvičinsko, Kladské pomezí, Orlické hory a Podorlicko)
- Nerovnoměrné rozložení náporu turistů (značná vytíženost největších turistických center kraje)
- Nedostatečné využití v zahraničí osvědčeného systému k financování CR – kart hosta

Středočeský kraj

Silné stránky

- Výhodná dopravní poloha vůči Praze, přirozená spádová oblast Prahy,
- Nejvýznamnější rekreační zázemí v České republice (zejména okolí Berounky, Vltavy, Sázavy) – chataření, tradice trempingu
- Velké množství památek včetně nejznámější a nejnavštěvovanějších památek (Karlštejn, Konopiště), největší koncentrace městských památkových zón v ČR
- Potenciál středočeských řek – Berounka, Sázava – vodní turistika s tradicí
- Významný potenciál technických a industriálních atraktivit
- Gastronomické oblasti – vinařská oblast Mělnicko, chmelařská oblast,
- Lidová architektura, národopisná muzea, jeden z předních krajů v počtu vesnických památkových zón a rezervací
- Nejlepší vybavenost golfovými hřišti v porovnání s ostatními kraji
- Svazky obcí ve venkovském prostoru, dobře fungující MAS (s delší tradicí působení)
- Vhodné prostředí pro kongresovou turistiku – blízkost Prahy

Slabé stránky

- Poměrně nízký počet ubytovaných (návštěvníci preferují ubytování v Praze), krátká doba pobytu návštěvníků v regionu, vysoký podíl jednodenních návštěvníků a s tím související nízké příjmy
- Negativní image severní části kraje v souvislosti s průmyslem
- Nedostatečná péče o památky,
- Region s jednovrcholovou sezónou – léto
- Špatné hodnocení přátelskosti místních lidí (monitoring návštěvníků)
- Špatně hodnocena dostupnost informací pro návštěvníky (monitoring návštěvníků)

- Špatné hodnocení péče o bezpečnost v regionu (monitoring návštěvníků)
- Nová zástavba v obcích ve Středočeském kraji vytlačuje tradiční venkovský život a tradiční rekreační zázemí Prahy se posouvá do vzdálenějších oblastí. S rostoucí zástavbou souvisí i růst nároků na investice do občanské vybavenosti na úkor investic do cestovního ruchu. Zároveň s přesídlením obyvatel Prahy do obcí středočeského kraje se rozšiřuje území kraje dostupné zejména pro cykloturisty (potenciální výhoda i pro Pardubický kraj)

Olomoucký kraj

Silné stránky

- Existující systém certifikace ubytovacích a stravovacích zařízení na Olomoucku, Litovelsku, Šternbersku
- Výhodná geografická poloha z pohledu mezinárodních tras sever-jih, východ-západ s dopravním napojením na trasy I. a II. mezinárodního koridoru.
- Silný potenciál Jeseníků
- Velký potenciál industriálních a technických atraktivit a památek
- Gastronomické speciality – olomoucké tvarůžky, bylinné likéry (Praděd, Priessnitz), pivovarnictví – Holba, Litovel, Zubr, likérka Prostějov, jesenické borůvkové speciality
- Silný potenciál lázeňských míst
- Vysoké zastoupení individuálního ubytování (zejména Jesenicko, Šumpersko)
- Křižovatky železničního koridoru s celostátními rychlostními komunikacemi R 35, R46 a I/55
- Hustá síť cyklotras, krajem prochází 2 významné cyklotrasy systému EuroVelo (Jantarová stezka a Moravská stezka – křižují se v Olomouci)
- Pozitivní hodnocení přátelskosti místních lidí
- Jedna z nejvyšších průměrných délek pobytu turistů

Slabé stránky

- Přetrvávající nedostatek místního startovního kapitálu pro udržování a rozšiřování podnikatelských aktivit v oblasti cestovního ruchu
- Špatné hodnocení možností pro zábavu návštěvníky (průzkum)
- Nedostatečné pokrytí informačními centry
- Špatné hodnocení péče o památky (průzkum)
- Špatné hodnocení vybavenosti pro sport (viz. průzkum)
- Špatné hodnocení vybavenosti zábavními centry (viz. průzkum)
- Špatné hodnocení vybavenosti atrakcemi pro děti
- Špatné hodnocení kvality informačních služeb návštěvníky a turisty
- Špatně hodnocená kvalita a profesionální úroveň personálu v zařízeních CR
- Špatné hodnocení možností zábavy (viz. průzkum)

Jihomoravský kraj

Silné stránky

- Exponovaná dopravní poloha při hranicích se Slovenskem a Rakouskem
- Velmi dobrá dostupnost různými druhy dopravy
- Převaha větších sídel s dobrou vybaveností základní infrastrukturou pro cestovní ruch
- Velké množství vodních ploch
- Tradice vinařství a vinařské turistiky
- Výborné podmínky a relativně rozvinutá infrastruktura pro cykloturistiku
- Přítomnost veletržního a kongresového centra mezinárodního významu
- Zachovalý folklór a folklórní slavnosti v některých částech kraje
- Dobrý image regionu (souvisí např. s folklórem)

Slabé stránky

- Vysoká míra sezónnosti cestovního ruchu
- Velmi krátká průměrná doba pobytu návštěvníků
- Zanedbaný stav některých vodních ploch potenciálně využitelných
- Intenzivní zemědělství a s tím související horší prostupnost krajiny
- Slabé zázemí pro parkování a odstavení autobusů ve městech

5.2. Vnitřní konkurence

Vnitřní konkurence se projevuje ve vzájemném konkurování cílů a poskytovatelů služeb cestovního ruchu uvnitř turistického regionu i jednotlivých turistických oblastí. V ideálním případě by zde měla nastat spolupráce, avšak častěji je problémem vnitřní nespolečná spolupráce jednotlivých poskytovatelů služeb cestovního ruchu a provozovatelů atraktivit. Zejména v menších městech či obcích mohou hrát roli i osobní vztahy. Problémem mohou být i neprovázané vztahy odvětvové – mezi státní správou, samosprávou a podnikateli, podnikateli působících ve službách cestovního ruchu navzájem i dalšími. Aby se mohl vytvořit konkrétní produkt cestovního ruchu, jakožto ucelená nabídka, je třeba, aby zde působil subjekt, který by dokázal spojit izolovanou nabídku jednotlivých subjektů do konkrétních balíčků (package) včetně ocenění a dokázal je nabídnout jednotlivcům i skupinám.

Zároveň lze považovat za jakousi vnitřní konkurenci odklon od původního společného směřování Pardubického a Královéhradeckého kraje v oblasti cestovního ruchu:

Zájem o spolupráci krajů v oblasti cestovního ruchu byl deklarován, ale naplňován byl s různou intenzitou. Kraje se podílely na financování zpracování Programu rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy, v roce 2004 proběhlo společné výběrové řízení na zajištění destinačního managementu v turistickém regionu Východní Čechy. V rámci činnosti Východní Čechy Sdružení měst a obcí regionu pro podporu cestovního ruchu (dále Sdružení Východní Čechy), které bylo výkonem aktivit destinačního managementu pověřeno, bylo vydáno několik tiskovin (např. katalog Užijte si východní Čechy, mapa kempů), byla zajištěna společná propagace území turistického regionu Východní Čechy na několika veletrzích cestovního ruchu atd. Nicméně s omezením činnosti Sdružení

Východní Čechy a odklonem Královéhradeckého kraje od značky Východní Čechy intenzita spolupráce postupně ustávala. S nástupem nové samosprávy po volbách do zastupitelstev krajů byl zájem o spolupráci na propagaci značky Východní Čechy oživen.

V současné době se pod značkou Východní Čechy prezentuje pouze Pardubický kraj, naopak Královéhradecký kraj vystupuje pod názvem svého kraje. To může být zavádějící pro turisty, neboť chápou Východní Čechy v podobě dřívějšího Východočeského kraje a tedy území současného Pardubického i Královéhradeckého kraje. Zároveň turistická oblast Orlické hory a Podorlicko se nachází na území obou krajů. Z těchto důvodů vznikají nedorozumění například na veletrzích cestovního ruchu, kdy návštěvníci argumentují, že dané místo se přece také nachází ve Východních Čechách, když jsou odkazováni na Královéhradecký kraj. Na druhou stranu je zcela zřejmé, že pro turisty je mnohem snazší zapamatovat si název Východní Čechy než přemýšlet, ve kterém kraji se nachází daná atraktivita, což platí dvojnásobně pro návštěvníky ze zahraničí.

6 ORGANIZACE CESTOVNÍHO RUCHU¹¹

Kompetence v oblasti organizace cestovního ruchu v Pardubickém kraji jsou rozděleny mezi 3 typy organizací – Pardubický kraj, Destinační společnost Východní Čechy a oblastní organizace cestovního ruchu (neboli destinační managementy).

6.1 Pardubický kraj

Na úrovni Pardubického kraje je kompetentním subjektem v oblasti cestovního ruchu – Krajský úřad Pardubického kraje – Odbor strategického rozvoje kraje a evropských fondů – Oddělení regionálního rozvoje a cestovního ruchu

Náplň oddělení regionálního rozvoje a cestovního ruchu na úseku cestovního ruchu:

- Podílí se na tvorbě analytických a koncepčních materiálů v oblasti cestovního ruchu na celostátní, regionální i krajské úrovni včetně metodické podpory pro jednotlivé turistické oblasti a významné aktéry
- Podílí se na fungování a činnosti Destinační společnosti Východní Čechy, koordinuje její aktivity se zájmy Pardubického kraje
- Zajišťuje administraci grantů a individuálních dotací v oblasti cestovního ruchu
- Zabezpečuje přípravu, realizace a udržitelnost projektů Pardubického kraje v oblasti cestovního ruchu spolufinancovaných z prostředků EU včetně zajištění fungování sítě turistických informačních center a provozu turistického portálu
- Podílí se na zvyšování absorpční kapacity území Pardubického kraje programů spolufinancovaných z evropských fondů v oblasti cestovního ruchu a účasti při formulování podmínek a při hodnocení projektů se podílí na realizaci programů EU
- Zajišťuje činnosti související se zastoupením kraje v Euroregionu Glacensis včetně Řídícího výboru Fondu mikroprojektů přeshraniční spolupráce ČR-Polsko
- Zajišťuje organizaci Dnů Pardubického kraje

6.2 Destinační společnost Východní Čechy

Zájmové sdružení právnických osob, vznikla zápisem do registru dne 15. 1. 2008. Hlavním předmětem činnosti tohoto sdružení je realizace aktivit směřujících k rozvoji destinace jako rozvojové jednotky mezinárodně konkurenceschopné na trhu cestovního ruchu. Od Pardubického kraje převzala DSVČ veškeré činnosti týkající se marketingu území v cestovním ruchu včetně tvorby strategie propagace značky Východní Čechy a marketingových plánů, zajištění ediční činnosti, účasti na veletrzích, inzerce atd.

Mezi členy jsou zastoupeny významné subjekty působící v oblasti cestovního ruchu. Destinace není striktně vymezena hranicemi Pardubického kraje, ale umožňuje územní přesahy vždy ve vazbě na definovaná témata a produkty nebo na základě realizace společných rozvojových projektů. Základním principem variability hranic destinace bude pozitivní dopad aktivit na jádrové území – Pardubický kraj.

¹¹ Zpracováno dle Sborníku celostátního kolegia organizací cestovního ruchu v České republice, květen 2008

Destinační společnost Východní Čechy je financovaná částečně z členských příspěvků, částečně z prostředků získaných z dotačních programů, především z Regionálního operačního programu, případně z dalších doplňkových zdrojů.

V současné době jsou v realizaci tři projekty spolufinancované z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod :

- ◆ Podpora rozvoje Destinační společnosti Východní Čechy – vytvoření corporate identity, obsahující tuto strategii rozvoje cestovního ruchu a úvodní propagační kampaň seznamující s novým pojetím značky Východní Čechy
- ◆ Turistické noviny pro region Východní Čechy
- ◆ Návrh a marketingová podpora tématu cestovního ruchu na r. 2009

Členská základna Destinační společnosti Východní Čechy:

- ◆ Pardubický kraj
- ◆ Českomoravské pomezí
- ◆ Králický Sněžník, o.p.s.
- ◆ Asociace hotelů a restaurací České republiky o.s.
- ◆ Krajská hospodářská komora Pardubického kraje
- ◆ East Bohemian Airport a.s.
- ◆ Dostihový spolek a.s.
- ◆ Léčebné lázně Bohdaneč
- ◆ Smetanova Litomyšl, o.p.s.
- ◆ Klub českých turistů Pardubický kraj
- ◆ Sdružení obcí Orlicko

Konkrétní náplň aktivit směřujících k rozvoji destinace (dle stanov):

- Koordinace, prosazování a hájení zájmů politiky cestovního ruchu Pardubického kraje
- Realizace politiky identifikace značky „Východní Čechy“ a tvorbu dobrého obchodního jména destinace
- Realizace aktivit v oblasti propagace a marketingu, včetně reklamy a propagace, podpory prodeje, budování vztahů s veřejností, interní reklamy ve vztahu k destinaci
- Tvorba a marketingová podpora témat a turistických produktů destinace
- Inicivace, příprava a realizace projektů v oblasti cestovního ruchu v destinaci, fundraising pro realizaci těchto projektů
- Spolupráce při tvorbě strategických dokumentů týkajících se rozvoje cestovního ruchu v destinaci na úrovni národní, krajské i turistických oblastí
- Tvorba strategických marketingových plánů destinace
- Metodická podpora a poradenství v oblasti průzkumu trhu a výzkumu v destinaci, koordinaci a realizaci průzkumů a výzkumu v oblasti cestovního ruchu
- Podpora rozvoje sítě turistických informačních center
- Podpora rozvoje, příprava, koordinace a realizace vzdělávacích aktivit pro subjekty působících v oblasti cestovního ruchu v destinaci
- Příprava a realizace motivačních programů na podporu kvality služeb, příprava a realizace nových systémů certifikace kvality

- Zajištění koordinace aktivit subjektů působících v oblasti cestovního ruchu vně i uvnitř destinace
- Rozvoj partnerských vztahů a spolupráce s veřejnými a soukromými subjekty působícími v oblasti cestovního ruchu, podporu a realizaci partnerských projektů
- Podpora realizace a realizace přeshraničních a mezinárodních aktivit v oblasti cestovního ruchu
- Navázání a udržování komunikace s významnými institucemi a organizacemi, rozvoj spolupráce a koordinace aktivit s agenturou CzechTourism
- Metodická pomoc a podpora při budování a rozvoji organizací cestovního ruchu v turistických oblastech na území Pardubického kraje na principu vlastní autonomie a rozhodování, metodická podpora a poradenství v oblasti marketingu cestovního ruchu
- Zajištění provozu regionálního turistického informačního portálu
- Zajištění informačního servisu pro subjekty působící v destinaci a pro návštěvníky destinace
- Vytvoření a podpora sítě spolupracujících cestovních kanceláří a agentur (incoming partnerů) a marketingovou podporu nabídky produktů destinace
- Aktivní účast v procesu rozhodování o umisťování investic do turistické infrastruktury, aktivní účast v procesu rozhodování o přidělování dotací a grantů
- Organizace akcí cestovního ruchu v destinaci

6.3 Oblastní organizace cestovního ruchu

Tyto turistické organizace se zabývají rozvojem cestovního ruchu v turistických oblastech na území Pardubického kraje.

Turistická oblast Králický Sněžník – organizace Králický Sněžník, o.p.s.

Organizace vznikla zápisem do registru dne 9. 8. 2007 jako obecně prospěšná společnost. Společnost byla založena za účelem poskytování obecně prospěšných služeb, jejichž cílem je rozvoj cestovního ruchu a turistiky v turistické oblasti Králický Sněžník, která přesahuje do kraje Pardubického, Královéhradeckého, Olomouckého a do přílehlého příhraničního regionu v Polské republice. Mezi zakladatele obecně prospěšné společnosti patří obce i podnikatelé působící v dané oblasti, společnost má 33 zakládajících členů. Společnost byla založena v rámci projektu Společného regionálního operačního programu. Činnost společnosti je financována částečně z členských příspěvků členů, částečně z prostředků získaných z dotačních programů. Králický Sněžník o.p.s. je jedním ze zakládajících členů Destinační společnosti Východní Čechy, čímž je zajištěna koordinace aktivit probíhajících na regionální a oblastní úrovni.

Turistická oblast Českomoravské pomezí – Českomoravské pomezí

Dobrovolný svazek obcí Českomoravské pomezí vznikl 10. srpna 2007 jako přípravný subjekt pro založení organizace cestovního ruchu pro turistickou oblast Českomoravské pomezí, tj. svazek není organizací cestovního ruchu. Členy dobrovolného svazku obcí jsou města Svitavy, Litomyšl, Polička, Vysoké Mýto a Moravská Třebová. Aktivity Českomoravského pomezí jsou koordinovány s aktivitami Destinační společnosti Východní

Čechy díky členství v DSVČ, které bude po založení organizace cestovního ruchu pro turistickou oblast Českomoravské pomezí členstvím této nové organizace.

Turistická oblast Orlické hory a Podorlicko

Na schůzce starostů měst a obcí a předsedů svazků obcí z Orlických hor a Podorlicka dne 6. 1. 2008 byly schváleny stanovy a zakladatelská smlouva nového sdružení právnických osob s názvem Orlické hory a Podorlicko se sídlem v Rychnově nad Kněžnou. Tato společná organizace by měla koordinovat rozvojové aktivity v cestovním ruchu na celém území Orlických hor a Podorlicka, prosazovat jednotnou značku, vytvářet a podporovat turistickou nabídku a produkty cestovního ruchu, včetně jejich propagace a medializace vůči veřejnosti. Měla by také provozovat společný turistický portál, zapojit se do průzkumů veřejného mínění, tvorby strategií a vzdělávacích aktivit v cestovním ruchu a v široké míře spolupracovat se všemi subjekty, které v cestovním ruchu působí, včetně zahraničních. Slavnostní ustavující valná hromada se uskutečnila 21. 4. 2009. V roce 2009 je záměrem podat žádost o dotaci z Regionálního operačního programu NUTS II Severovýchod na komplexní marketingovou a propagační kampaň turistické oblasti. Sdružení obcí Orlicko je členem Destinační společnosti Východní Čechy .

V turistických oblastech Chrudimsko-Hlinecko a Pardubicko zatím organizace cestovního ruchu založena nebyla.

6.4 Další organizace působící v cestovním ruchu

Na území Pardubického kraje dále působí široká škála **dobrovolných svazků obcí** (DSO). Jejich přehled je uveden v příloze č. 3 ke Strategii. Účelem působení mnohých DSO je mimo jiné také oblast cestovního ruchu, u některých DSO je cestovní ruch hlavní náplní fungování (Českomoravské pomezí, Kraj Smetany a Martinů).

Dalšími sdruženími, která mají ve své náplni cestovní ruch, jsou **místní akční skupiny** zaměřené na rozvoj venkovského prostoru, a to zejména v oblasti diverzifikace podnikatelské činnosti zemědělců o aktivity v cestovním ruchu (např. malokapacitní ubytovací zařízení) a rekonstrukci a revitalizaci kulturních památek a tím také zatraktivnění venkovské krajiny pro cestovní ruch.

Přeshraniční spolupráce v cestovním ruchu je realizována v rámci česko-polského Euroregionu Glacensis, jehož členem je také Pardubický kraj.

7 MARKETINGOVÉ AKTIVITY V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU

7.1. Zhodnocení aktivit realizovaných v rámci Programu rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy

Certifikace turistických center

Cílem projektu bylo vytvoření podmínek pro zvýšení kvality služeb poskytovaných TIC a určité zpřehlednění pro návštěvníky. Informační centra byla rozdělena do kategorií podle rozsahu služeb, sezónnosti a dalších parametrů a při splnění určitého standardu jsou v dané kategorii certifikována. Výhodou pro certifikovaná TIC je jejich zapojení do centrální distribuce informací a propagačních materiálů s finanční podporou Pardubického kraje a jejich propagace v oficiálních materiálech kraje.

Realizace projektu: únor – prosinec 2006

Marketingová podpora incoming partnerů v Pardubickém kraji

Záměr projektu vychází z efektivity propagace turistické nabídky zaměřené na zprostředkovatele této nabídky, tedy na cestovní kanceláře a agentury. V rámci projektu byla provedena analýza současných aktivit a potřeb tzv. incoming partnerů Pardubického kraje, byl zpracován a realizován plán jejich marketingové podpory incoming partnerů. Dále byla vytvořena individuální nabídka produktů, která byla průběžně komunikována incoming partnerům.

Realizace projektu: srpen 2007 – duben 2008

V rámci projektu byly zmapovány potřeby a současné aktivit cestovních kanceláří a cestovních agentur a byla vytvořena databáze stávajících incoming partnerů Pardubického kraje, tedy těch, kteří už mají Pardubický kraj ve své nabídce a dále potenciálních incoming partnerů, kteří budou mít zájem zařadit Pardubický kraj do své nabídky. Na základě toho byl vytvořen a realizován marketingový plán podpory incoming partnerů. Šlo o využití všech prvků marketingového mixu (direct mailing, vytvoření sekce pro incoming partnery na stránkách www.vychodni-cechy.info, realizace famtripů a workshopů, vytvoření cizojazyčných brožur, plakátů, dárkových předmětů, realizace dalších jazykových mutací na stránkách turistického portálu atd.). Zároveň byla vytvořena sekce umožňující vkládat incoming partnerům své vlastní produkty za podmínky, že produkt bude alespoň částečně realizován na území Pardubického kraje, bude vícedenní a bude kombinovat různé služby (nepůjde např. jen o nabídku ubytování).

Systém přípravy turistických produktů v Pardubickém kraji

Projekt byl zaměřen na vytvoření propracovaného systému tvorby produktů cestovního ruchu v Pardubickém kraji ve vazbě na turistický region Východní Čechy. Jednalo se o projekt řešící jednu z výrazných slabých stránek regionu, kterou je absence kvalitních obchodovatelných turistických produktů a programů. Právě vytvoření těchto programů bylo jedním z výstupů celého projektu. Dále byl navržen nový systém podpory tvorby produktů, vytvořen podrobný koncept tvorby produktů a zpracována komplexní databáze turistických atraktivit, služeb a aktivit potřebných pro jednotlivé tematické okruhy nosných produktů.

Realizace projektu: únor – říjen 2006

Internetové stránky Pardubického kraje v rámci portálu turistického regionu Východní Čechy

Cílem bylo zvýšení konkurenceschopnosti území Pardubického kraje a zároveň turistického regionu Východní Čechy pomocí vytvoření internetové prezentace určené pro subjekty na trhu cestovního ruchu, a to prostřednictvím:

- vytvoření jednotné komplexní internetové prezentace Pardubického kraje v rámci portálu turistického regionu Východní Čechy
- zvýšení informovanosti subjektů na trhu cestovního ruchu (návštěvníků skutečných i potenciálních, pracovníků médií, cestovních kancelářů a dalších poskytovatelů služeb) o nabídce Pardubického kraje a turistického regionu Východní Čechy v cestovním ruchu
- zlepšení image Pardubického kraje a turistického regionu Východní Čechy jako destinace cestovního ruchu

Přínosy z vytvoření turistického informačního portálu jsou pro současné i potenciální návštěvníky regionu, kterým vytvořený internetový portál slouží jako zdroj aktuálních informací o atraktivitách, nabízených službách, pořádaných akcích atd. Tyto informace mohou při své práci využívat cestovní kanceláře, cestovní agentury a další subjekty zabývající se tvorbou produktů, pracovníci informačních center, destinační management a pracovníci veřejné správy a další subjekty zabývající se tvorbou propagačních materiálů atd. Portál je provozován v 9 jazykových mutacích.

Kromě základních informací o jednotlivých oblastech regionu a městech zde návštěvník nalezne množství informací o atraktivitách, tipy na výlet, kompletní turistické produkty, inspirativní programy, mapy a virtuální prohlídky, fotografie s možností zasílání elektronických pohlednic, filmy, hudbu a mnohé další zajímavosti. Portál slouží také jako zdroj informací pro vydávané tištěné publikace.

Portál se postupně se rozvíjí, avšak aby obstál v rychle se měnícím prostředí internetové komunikace, je propagován různými způsoby. Adresa portálu je vždy uvedena při propagaci cestovního ruchu v Pardubickém kraji.

Portál získal zvláštní cenu ministra pro místní rozvoj za nejlepší webovou prezentaci v kategorii regiony v rámci soutěže Zlatý erb v letech 2007 a 2008.

Projekt „Partnerství pro rozvoj cestovního ruchu“

Hlavním cílem projektu bylo vytvoření návrhu funkční organizační struktury cestovního ruchu na území Pardubického kraje, založené na komunikaci, partnerství a vzájemné koordinaci činností. Jejím základem je model, který umožní aktivní a především efektivní řízení a spolupráci veřejného a podnikatelského sektoru v oblasti cestovního ruchu. V rámci projektu byl zpracován návrh organizační struktury destinačního managementu a návrh konkrétních forem spolupráce veřejného a podnikatelského sektoru v oblasti cestovního ruchu. V rámci fáze udržitelnosti projektu došlo k založení Destinační společnosti Východní Čechy.

Realizace projektu: únor 2006 – červen 2007

Projekt „Informační a propagační kampaň Pardubického kraje“

Cílem projektu byla realizace ucelené informační a propagační kampaně představující území Pardubického kraje pod značkou Východní Čechy jako území atraktivní pro různé formy cestovního ruchu. Hlavním motivem bylo upoutání pozornosti na internetové stránky

www.vychodni-cechy.info. Součástí realizace projektu byla billboardová kampaň, propagace v rádiích, tištěných médiích, cesty pro novináře atd.

Realizace projektu: červen 2006 – srpen 2007

Příprava a realizace tématu cestovního ruchu na rok 2008

Projekt byl dalším krokem navazujícím na realizovaný projekt týkající se přípravy turistických produktů. Dlouhodobá strategie Pardubického kraje v oblasti propagace cestovního ruchu je postavena na propagaci témat jednotlivých let. V rámci realizace bylo zvoleno téma roku 2008, byl vypracován a realizován plán marketingové podpory tohoto tématu a souvisejících vytvořených produktů cestovního ruchu.

Realizace projektu: srpen 2007 – duben 2008

7.2. Další marketingové aktivity Pardubického kraje před vznikem Destinační společnosti Východní Čechy v letech 2002 - 2008

Účast na veletrzích

Pardubický kraj se účastnil veletrhů v nejvýznamnějších zdrojových oblastech, jak v ČR, tak v zahraničí. Postupně byla k označení na veletrzích stále více využívána značka Východní Čechy, což významně přispělo k efektivnosti prezentace zejména na zahraničních veletrzích.

Domácí veletrhy - Pardubický kraj vždy expozici organizačně zajistil a spoluvystavovatelům (DSO, městům atd.) nabídl účast v expozici za symbolický poplatek. Na některých veletrzích byla použita společná expozice s Královéhradeckým krajem. Diskutabilní byla prezentace na veletrhu RegionTour v Brně, kde náklady nejsou vyváženy efektem pro cestovní ruch – v r. 2008 byl rozsah expozice omezen na základě souhlasu spoluvystavovatelů. Na **zahraničních veletrzích** byla téměř výhradně využívána možnost Pardubického kraje vystavovat v rámci expozice zaštiťované agenturou CzechTourism. Náklady na veletrhy hrály vždy v rozpočtu kraje na oblast cestovního ruchu významnou roli .

Cílové země zahraničních veletrhů – Německo, Polsko, Rusko, Slovensko, Holandsko

Inzerce v médiích, zejména v časopisech

Postupně docházelo z důvodu většího výsledného efektu k příklonu k inzerci v médiích pro širokou veřejnost (zejména se zájmem o cestování) oproti médiím pro odbornou veřejnost. V renomovaných médiích pro odbornou veřejnost byly prezentovány pouze úspěchy a záměry týkající se koncepčních kroků v oblasti cestovního ruchu. Ještě později nastal příklon k realizaci presstripů – větší efekt za menší cenu.

Vydávání a nákup tiskovin

Pro potřeby prezentace v oblasti cestovního ruchu byly příležitostně nakupovány tiskoviny vydané jinými subjekty. Jednalo se o knihy, turistické průvodce, tématické mapy, přehledy ubytování, skládačky, brožury a další.

Nevýhodou do jisté míry bylo vydávání informačních materiálů a jejich jazykových mutací bez ohledu na charakteristiky a preference cílových skupin.

Grantové programy

Pardubický kraj podporuje propagaci území v rámci cestovního ruchu i prostřednictvím grantových programů. V rámci nich byly v letech 2003 – 2009 byly poskytnuty finanční prostředky na publikaci propagačních materiálů dobrovolnými svazky obcí na území Pardubického kraje, obcemi, městy i soukromými subjekty. Dále v rámci grantových schémat byly např. vytvořeny a modernizovány webové stránky, uspořádána reklamní cesta pro manažery cestovních kanceláří a novináře Ruské federace. Činnost informačních center byla podporována také prostřednictvím grantů, avšak tento systém byl zrušen a nahrazen individuálními dotacemi.

7.3. Marketingové nástroje DSVČ

Marketingové aktivity DSVČ jsou realizovány v rámci projektů podpořených z Regionálních operačního programu NUTS II Severovýchod. Předpokladem je zachování marketingových aktivit i v době udržitelnosti projektu, tj. v období, pro které je zpracována Strategie. Součástí marketingového mixu pro období 2010 – 2015 budou tedy tyto aktivity. V době zpracování studie byla většina marketingových aktivit teprve na počátku realizace, proto je pouze stručně nastíněna jejich charakteristika a není zatím možné je blíže zhodnotit.

Vypracování corporate identity

Bylo vytvořeno logo včetně souboru pravidel pro jeho používání. Logo „V“ Východní Čechy je tvořeno seskupením tří barevných prvků, evokujících zobrazení lidských prstů sevřených do podoby písmene „V“, které má spojitost se slovy „východní“ a „vítejte“.

Symbol prstů písmene „V“ je neotřelý, moderní, mladistvý a kosmopolitní. Podtrhuje název „Východní Čechy“. Vyznívá dynamicky, vybízí k aktivitě, k objevování. Je funkční a výstižný i v zahraničí, bez ohledu na kulturní a zeměpisné určení.¹²

Logo bylo vytvořeno ve všech jazykových mutacích dostupných na turistickém portálu www.vychodni-cechy.info. K seznámení tisku a odborné veřejnosti s nově vytvořeným logem byla uspořádána tisková konference.

Inzerce a novinové články

DSVČ pokračuje ve strategii Pardubického kraje, pro publikování se vybírají časopisy a noviny s celorepublikovým dosahem zaměřené na všeobecnou veřejnost především se zájmem o cestování, dále vycházejí články v lokálním a regionálním tisku a v cizojazyčných periodikách vycházejících na území České republiky (anglický, německý a ruský jazyk). Vyhledávána jsou také média, která uveřejní připravené texty a fotografie zdarma. V odborném tisku jsou uveřejňovány informace koncepčního a organizačního charakteru.

Turistické noviny

Turistické noviny budou vydány ve čtyřech jazykových mutacích (čeština, angličtina, němčina, polština) a budou distribuovány do certifikovaných informačních center Pardubického kraje a dalších významných turistických míst – ubytovací zařízení, památky, nádraží apod. V rámci rozšíření povědomí o turistických novinách bude uspořádána tisková konference.

¹² Převzato z Grafického manuálu loga pro Destinační společnost Východní Čechy

Setkávání turistických informačních center

Setkávání turistických informačních center se koná na různých místech Pardubického kraje. Cílem setkání je přiblížit turistickým informačním centrům realizované aktivity DSVČ a další informace o dění v cestovním ruchu na území Pardubického kraje i v České republice prostřednictvím prezentací zvaných hostů. Dalším cílem je poznání různých míst Pardubického kraje pracovníky informačních center, a proto jsou pro ně připraveny prohlídky s průvodcem v místech setkání. Role setkávání je i společenská – bližší vzájemné seznámení pracovníků, což přispívá ke zlepšení vzájemné spolupráce. Periodicita setkávání je dvakrát ročně.

Další aktivity - plánované nebo již probíhající

Billboardová kampaň – vytvoření billboardů propagující Pardubický kraj/Východní Čechy zejména v ostatních krajích České republiky

Účast na veletrzích - Destinační společnost východní Čechy převzala od Pardubického kraje organizační zajištění veletrhů. Pokračuje v účasti na nejvýznamnějších domácích veletrzích a na veletrzích ve významných zdrojových zemích.

Propagační film a spoty – byl natočen krátký propagační film „Na východ do ráje“, který je zveřejněn na turistickém portálu www.vychodni-cechy.info a zároveň distribuován zejména profesionálům působícím v cestovním ruchu formou DVD na veletrzích, seminářích a dalších akcích. Spoty jsou tematické části vybrané z filmu a budou uveřejněny v multikinech České republiky.

Propagační předměty – cílem je zvýšit povědomí o značce Východní Čechy a také propagovat turistický portál.

Inzerce v ostatních médiích kromě tisku – uveřejnění spotů v multikinech České republiky, místopisné soutěže v regionálním rozhlase.

Famtripy – poznávací cesty pro zástupce cestovních kanceláří tuzemských i zahraničních

Presstripy – poznávací cesty po regionu pro zástupce médií

Soutěže – fotografická soutěž pro veřejnost s putovní výstavou, výtvarná soutěž pro žáky základních škol

Internetové aktivity - prezentace ve virtuálním světě Second Life, bannerová reklama, virtuální marketing

Multifunkční propagační prvky – např. rolety, tabule a jejich využití na veletrzích, prezentačních akcích apod.

Další rozšiřování turistického informačního portálu www.vychodni-cechy.info (např. o audiobanku, modulu pro individuální tvorbu itinerářů, pořízení dat o liniových objektech, aktualizace textů atd.)

Dopravní značení

Podél významných silničních tahů jsou v Pardubickém kraji instalovány hnědobílé informační tabule navádějící informující návštěvníky o přítomnosti památky v blízkém okolí.

7.4. Vyhodnocování účinnosti nástrojů propagace

Pro oblast inzerce v médiích bylo pro vlastní potřeby vytvořeno na Krajském úřadu Pardubického kraje hodnocení efektivity inzerce v tiskových médiích dle následujících kritérií – **náklad** (minimálně 20 tis. kusů), **cílová skupina** je široká veřejnost, resp. široká veřejnost se zájmem o cestování, **distribuce** je buď zdarma nebo prodej na předplatné, v místech

prodeje tisku (trafiky apod.) či jiný zajímavý způsob distribuce, **vizuální stránka** musí být na úrovni.

V roce 2007 v rámci projektu Informační a propagační kampaň Pardubického kraje byla vypracována zpráva o účinnosti propagace v jednotlivých médiích – ex ante hodnocení jednotlivých způsobů propagace mediální agenturou a doporučení k umístění nástrojů propagační kampaně.

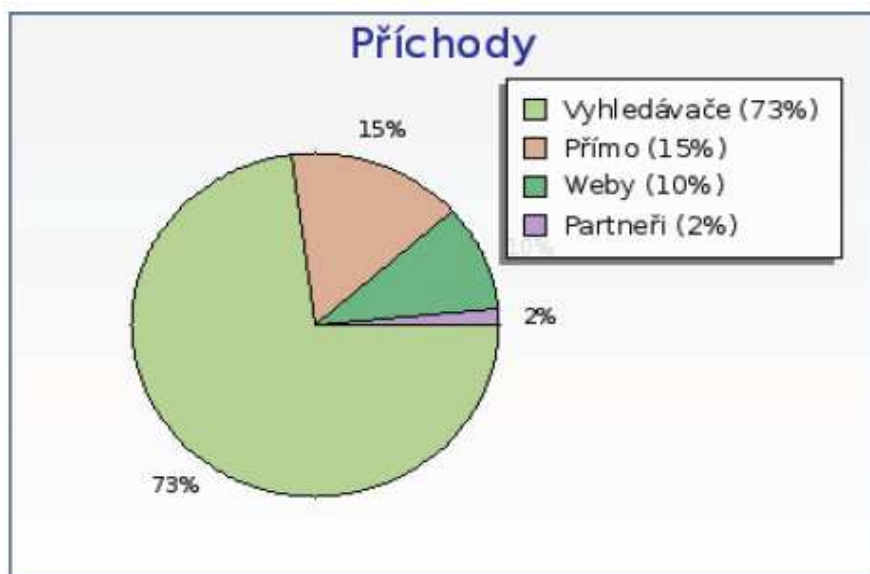
Od roku 2007 je měřena návštěvnost turistického portálu www.vychodni-cechy.info (viz dále) a jsou vytvářeny měsíční reporty návštěvnosti. Výhodou je tedy do jisté míry možnost vyhodnocovat návštěvnost portálu na základě ostatních marketingových nástrojů (zahraničních veletrhů ve vztahu k návštěvnosti určité jazykové mutace apod.). Podrobnější analýza návštěvnosti turistického portálu je uvedena v subkapitole 7.4.1.

7.4.1. Analýza návštěvnosti portálu

Turistický portál www.vychodni-cechy.info je kontinuálně monitorován a jsou z něho zpracovávány měsíční reporty. To přináší zpětnou vazbu a možnost vyhodnocení efektivity použitých marketingových nástrojů souvisejících s propagací webu. Jsou použity 4 systémy měření statistik – phpMyVisites, AWStats, Toplist a Google Analytics.

Charakteristika přístupů

Graf 15 Přístupy návštěvníků na portál, stav v dubnu 2009

Zdroj: Report provozu a rozvoje turistického portálu www.vychodni-cechy.info, World Media Partners

Nejvíce návštěvníků přistupuje na web přes vyhledávače. Mezi vyhledávači jsou nejvíce používané Google (téměř dvě třetiny návštěvníků webu) a Seznam (téměř třetina návštěvníků), ostatní vyhledávače mají marginální roli oproti výše uvedeným, jde o vyhledávače Centrum, Yandex (ruský vyhledávač a největší webový portál), Atlas, Startpagina (nizozemský vyhledávač), Onet.pl, T-online, Google Images, Mailru a Tiscali.

Pod položkou Partneři jsou obsaženy odkazy ze samotného portálu, avšak z jiné jazykové mutace. Mezi partnerské weby, prostřednictvím nichž je nejvíce příchodů na portál, patří www.czecot.com, www.pardubickykraj.cz a search.icq.com

Návštěvnost portálu je měřena od roku 2007 a Tab. 48 zachycuje návštěvnost v letech 2007 – 2009 dle jednotlivých jazykových mutací.

Tab. 48 Návštěvnost jednotlivých jazykových mutací portálu

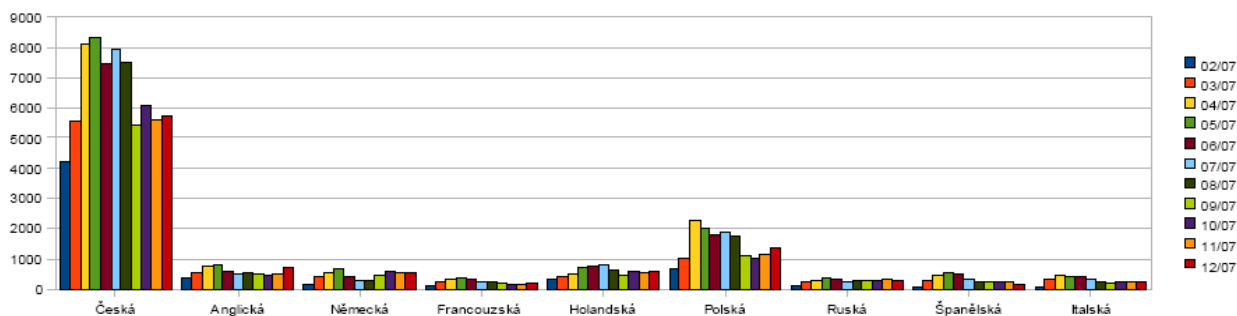
Mutace	2/2007-12/2007	2008	1-4/2009
Česká	71 954	115 117	42 747
Anglická	6 072	10 694	3 505
Německá	4 859	13 069	4 980
Francouzská	2 574	3 712	1 185
Holandská	6 144	9 544	3 141
Polská	16 017	36 611	12 701
Ruská	3 041	4 708	2 065
Španělská	3 258	4 002	1 326
Italská	3 100	3 863	1 109
Celkem	117 019	201 320	72 259

Zdroj: Report provozu a rozvoje turistického portálu www.vychodni-cechy.info, World Media Partners

Ačkoliv rok 2007 je zaznamenán až od února, je zcela patrné, že u všech jazykových mutací došlo ke zvýšení návštěvnosti. Je třeba zmínit, že španělská a italská verze do 10/2007 nefungovala v běžném režimu a pro běžné návštěvníky nebyla viditelná možnost přepnout se na tyto mutace. To však dokázal robot vyhledávače, který má stránky zaindexované od samého počátku a nabízel je svým návštěvníkům. Srovnání vývoje návštěvnosti dle období (měsíců) a jazykové verze zobrazují Graf 16 až Graf 18:

Graf 16 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců v roce 2007

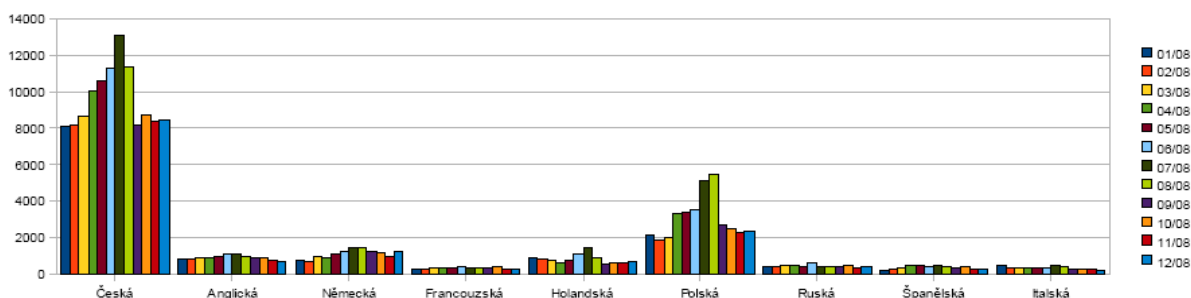
Rok 2007

Zdroj: Report provozu a rozvoje turistického portálu www.vychodni-cechy.info, World Media Partners

Graf 17 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců v roce 2008

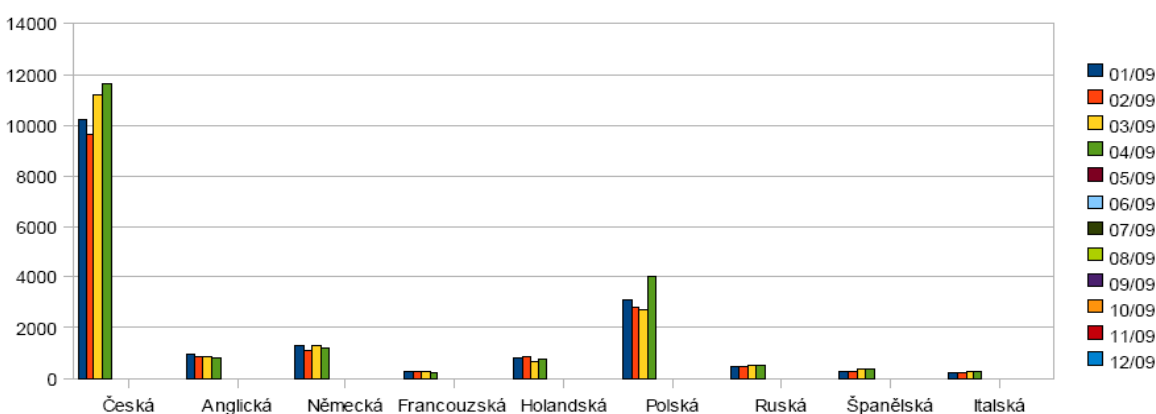
Rok 2008

Zdroj: Report provozu a rozvoje turistického portálu www.vychodni-cechy.info, World Media Partners

Graf 18 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců ledna až dubna v roce 2009

Rok 2009

Zdroj: Report provozu a rozvoje turistického portálu www.vychodni-cechy.info, World Media Partners

Země původu návštěvníků do jisté míry souvisí s využívanými verzemi. Mezi země s **nejčastějšími přístupy** patří Česká republika, Polsko, Německo, Nizozemí, neidentifikované země, USA, Ruská federace, Francie, Itálie, Španělsko a Slovensko. Přístupů ze Slovenska je poměrně málo ve srovnání s ostatními „top“ zeměmi (např. v dubnu 2008 bylo 3 806 přístupů z Polska, 933 přístupů z Německa, 175 přístupů ze Španělska a 163 přístupů ze Slovenska). Vzhledem k tomu, že Slováci patří dle statistik HUZ mezi nejčastější zahraniční návštěvníky Pardubického kraje, nabízí se zde prostor pro propagaci turistického portálu www.vychodni-cechy.info právě na Slovensku.

7.5. Image Pardubického kraje

Podkladem pro tuto kapitolu byl marketingový výzkum realizovaný v rámci Strategie, v němž respondenti hodnotili atraktivní a naopak neatraktivní prvky v Pardubickém kraji a také atraktivitu kraje dle konkrétních vlastností stanovených v pětistupňové škále. Výsledky marketingového výzkumu včetně odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v kapitole 4.6.2.

Druhým zdrojem byla výherní anketa, kterou uspořádal **časopis KAM po Česku**, kde čtenáři odpovídali na otázku, co si vybaví, když se řekne **Východní Čechy**. Odpovědělo celkem 125 respondentů z různých částí České republiky. Věk nebyl zkoumán, avšak z kontextu lze usoudit, že často odpovídali lidé staršího věku, ale i rodiny s dětmi.

Tyto odpovědi lze rozdělit do dvou skupin – jednak obecné odpovědi, mezi nimiž dominovaly **perník, krásná příroda a krajina**, obecné zmiňování **památek, hradů, zámků**,

pevností a mnoha kulturních akcí. Častou asociací, což je velmi pozitivní, jsou **místní lidé a ocenění jejich vstřícnosti, pracovitosti a pohostinnosti.** Dále se zmiňují další **místní typické produkty,** kde kromě výše zmíněného perníku lidé jmenovali místní značky pív, vambereckou krajku a hořické trubičky. Poměrně mnoho lidí si spojovalo Východní Čechy nebo i konkrétní jejich místa s **osobnostmi** (Váchal, Němcová, bratři Čapkové, Bohuslav Martinů, Diviš, Eben, Hejčl, F.L. Věk).

Několik respondentů přiznalo, že Východní Čechy nezná, avšak všichni tito dodali, že do tohoto regionu zavítat chtějí.

Mezi negativní asociace patří rivalita Pardubic a Hradce Králové, kterou však nezmiňovali pouze místní občané, tento fakt je nejspíš obecně znám v celé republice. Také bylo poukázáno na zmatek, který nastal v pojetí Východních Čech – dříve bylo v ČR 7 krajů – Východočeský kraj, poté zrušení krajů a následně zavedení 14 krajů, kde již pojem Východočeský nedominoval, a na druhou stranu vytvoření území soudržnosti Severovýchod.

Byly zmíněny i nedostatky – neadekvátní ubytovací zařízení a výtka byla směřována na zavřená informační centra o víkendech, kdy lidé jezdí na výlety.

Z konkrétních míst jsou nečastěji zmiňované Orlické hory a Pardubice (shodně 23 odpovědí) a následuje Dvůr Králové nad Labem a jeho ZOO (19 odpovědí). Dále lze zmínit Krkonoše, Hradec Králové a Litomyšl. Z této ankety vyplývá že **existuje opravdu velmi silná asociace Východní Čechy a Orlické hory.** Kromě toho, že lidé zmiňovaly přímo Orlické hory, nejvíce dalších uvedených míst patří do turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko.

Překvapivě poměrně častá je asociace Východní Čechy = Český ráj. Z pohledu dnešního členění spadá krajina Českého ráje pouze částečně do Královéhradeckého kraje, větší část patří do Libereckého kraje a část do kraje Středočeského.

Že se asociace s Východními Čechami příliš nemění, nasvědčuje porovnání se stejnou otázkou položenou v rámci marketingového výzkumu realizovaného v rámci Programu rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Východní Čechy v roce 2002, kdy mezi odpověďmi převládaly perník, Pardubice, Hradec Králové, ZOO ve Dvoře Králové, Adršpašské skály, krajina, příroda, domov, vzpomínky. Pouze ve výše zmíněné anketě časopisu Kam po Česku se v odpovědích vůbec nevyskytla Velká pardubická, pouze jeden respondent zmínil koně.

8 VYHODNOCENÍ FÓR KONANÝCH KE STRATEGII CESTOVNÍHO RUCHU

Za účelem zpracování Strategie se setkali zástupci jak soukromé tak veřejné sféry působící v oblasti cestovního ruchu. Uskutečnila se celkem dvě fóra, na kterých kromě diskuze přítomné subjekty vyplňovali dotazník, jehož cílem bylo zjistit názory a získat náměty pro návrhovou část Strategie. Tento dotazník je uveden v příloze č. 4 Strategie.

8.1. Výsledky z dotazníků

Problémy negativně ovlivňující rozvoj cestovního ruchu (největší četnosti odpovědí) - dopravní infrastruktura, nespolupráce mezi subjekty, nedostatečná infrastruktura zejména v oblasti ubytování, oblast marketingu a propagace, problematika tvorby balíčky služeb

Navrhovaná témata pro propagaci – cykloturistika, památky, místní produkty a lidové tradice, koně a hippoturistika, příroda, zážitkové programy

Navrhované projekty pro zvýšení atraktivity Pardubického kraje v cestovním ruchu – podpora tradic a místních produktů, marketingové balíčky, zlepšení ubytovacích kapacit, informační systém, rezervační systém, podpora speciálních cyklostezek - in-line, keltský archeopark u Nasavrku, hodnocení kvality služeb nezávislými odborníky, spojení památek se sportem, rychlostní komunikace R35 atd., všechny náměty jsou uvedeny v příloze č 6 ke Strategii

Účinnost propagace – za nejúčinnější jsou profesionály působícími v cestovním ruchu považovány internetové stránky, propagační tiskoviny a informační centra

Připomínky vztahující se k účinnosti propagace – vícekrát bylo poukázáno na důležitost a zároveň nedostatečnost propagace v médiích – největší skupina připomínek byla k propagaci v médiích

Spolupráce mezi subjekty v cestovním ruchu není příliš dobrá, poukazováno bylo zejména na špatnou spolupráci mezi podnikateli a veřejnou sférou a pasivní či účelové vztahy, špatnou spolupráci zmiňovali účastníci i v otázce zkoumající problémy negativně ovlivňující rozvoj cestovního ruchu

Kvalifikace a profesionalita pracovníků v cestovním ruchu – hodnocení pozitivní i negativní, v odpovědích často figuruje smíšená zkušenost

Náměty na zlepšení v oblasti kvalifikace a profesionality – chybí vzdělání v oblasti etiky, obchodní strategie, celoživotní vzdělávání; jsou potřebná školení ke zvýšení znalostí o atraktivitách regionu, osvěta, výchova, vzdělávání v oboru, semináře pro pracovníky TIC, průvodce atd., zlepšení možností vzdělávání pracovníků, lepší výběr pracovníků, přizpůsobení učebních metod v gastronomii více do praxe, poznávací zájezdy pracovníků TIC po regionu

pozitivně bylo oceněno setkávání informačních center

Propagace pod značkou Východní Čechy, Pardubický kraj resp. turistických oblastí převažuje názor, že je vhodná propagace pod značkou Východní Čechy, na domácí scéně preference v kombinaci s propagací jednotlivých turistických oblastí, další možností je použití značky Východní Čechy pro společnou propagaci Pardubického i Královéhradeckého kraje

8.2. Důležité body ze setkání – rozděleny tématicky

Organizace

- ◆ Nabídka spolupráce ze strany profesních sdružení (Cech hostinských, Krajská hospodářská komora) a jedné vzdělávací organizace.
- ◆ Vhodnost systému dvouúrovňového řízení destinace – na úrovni turistických oblastí a centrální úrovni Destinační společnost Východní Čechy
- ◆ Neopomíjet v cestovním ruchu prezentaci občanských sdružení a dalších skupin (Místní akční skupiny apod.)
- ◆ Je potřebný konkrétní projekt, jak spojit subjekty v cestovním ruchu včetně ustanovení schopného moderátora

Propagace pod značkou Východní Čechy, resp. Pardubický kraj, resp. jinak

- ◆ Vytvoření jedné destinační společnosti pro Pardubický i Královéhradecký kraj
- ◆ Prostřednictvím Destinační společnosti Východní Čechy prezentace kraje spíše v zahraničí, v České republice je vhodnější prezentace turistických oblastí s oblastními produkty a navazujícími akcemi
- ◆ Značku Východní Čechy není vhodné měnit neboť je dlouhodobý proces dostat jakoukoliv značku do povědomí lidí, v případě jakékoliv změny. Změna by mohla vzbudit nedůvěru u podnikatelských subjektů působících v turistických oblastech, jejichž zastřešující organizace je členem Destinační společnosti Východní Čechy

Marketing

- ◆ Marketingové balíčky by měly být tvořeny zdola, avšak je nutné zastřešení prostřednictvím Destinační společnosti Východní Čechy
- ◆ Důležitá je propagace typických produktů a zachování vlastní identity oblastí
- ◆ Námět na prezentaci na veletrzích - prezentace zmenšenin významných objektů a budov nacházejících se v Pardubickém kraji
- ◆ Gravitace objektů cestovního ruchu – nejvýznamnější atraktivity přitáhnou návštěvníky k dalším místům v jejich okolí, důležité je pro každou turistickou oblast vytipovat jeden základní produkt a dva dodatečné tak, aby byly dobře zapamatovatelné
- ◆ Důležitá je přítomnost takového atraktivního produktu v místě, který si návštěvník koupí a pokryjí se zároveň i kapacity místních ubytovacích zařízení
- ◆ V současné době destinace nenabízí již naceněné balíčky, jsou vytvořeny pouze inspirativní programy, u kterých nelze garantovat ceny, neexistuje společnost, která by balíčky prodávala
- ◆ Vhodné vytvořit rezervační systém
- ◆ V Pardubickém kraji chybí programy, které jsou dostupné celoročně, zejména je problém s nabídkou kolem Vánoc (lidé chtějí cestovat, avšak problém je přesvědčit vlastníky atraktivit, aby tyto atraktivity zpřístupnili). Důležité je vytvoření programů pro seniory, je malá nabídka ze strany poskytovatelů.

- ◆ Třeba více podpořit perníkářství, avšak byl prezentován i opačný názor - Pardubický perník je téma vhodné pro Pardubice, avšak nepříliš vhodné pro celý Pardubický kraj
- ◆ V současné době existují slabiny v propagaci TO Pardubicko
- ◆ Špatné podmínky na Veselém Kopci (nejnavštěvovanější místo Pardubického kraje) – málo akcí, nutnost oživení, propagace

Infrastruktura

- ◆ Nepořádek ve městech, obcích a turistických centrech a jejich nevhlednost – nutnost zlepšení prostředí v okolí památek (přístupové cesty, parkoviště a jejich okolí), historických centrech
- ◆ Problémem je kvalita a nízký standard ubytovacích zařízení (málo 3 a více hvězdičkových hotelů)
- ◆ Příležitostí je realizace projektu Archeopark u Nasavrk
- ◆ Nevyužitá závodiště v Pardubicích
- ◆ Velký potenciál sportovní turistiky v kraji – zejména město Pardubice, značný zdrojový potenciál je v arabských zemích (SAE, Egypt), Izrael, v těchto zemích je významná podpora sportu (zájem o ČR – mj. proto, že zde není rasismus), avšak v Pardubicích není materiální vybavení pro tuto náročnější klientelu a pro jejich rodinné příslušníky

Spolupráce

- ◆ Problémem je nespolečné jednání zejména mezi podnikateli na místní úrovni, existence rivalit
- ◆ Význam mají integrované programy pro návštěvníky, důležité je logistické a materiální pokrytí v oblasti – pružné navázání lokalit a atraktivit na sebe, zapojení podnikatelů

Lidské zdroje

- ◆ Velmi důležitá je kvalita personálu – personál je vizitkou oblasti, důležitá je znalost svého území, ale také přístup k zákazníkovi – úcta, přívětivost
- ◆ Důležitý je i přístup místních lidí – je třeba již od dětství vštěpovat význam cestovního ruchu. Pro informovanost místních obyvatel mají význam turistické noviny, neboť často blíže nevědí o lokálních atraktivitách.

Ostatní – ekonomické a politické faktory

- ◆ Příležitost v oblasti česko-polské spolupráce v cestovního ruchu
- ◆ Ekonomická krize jako příležitost – příležitost v podobě trávení dovolené v tuzemsku
- ◆ Bariérou je problematická vízová politika České republiky vůči arabským zemím, Rusku i Číně
- ◆ Nezbytná je kvalita zdola – kvalita poskytovaných služeb, na druhé straně je problémem ekonomická situace firem, udržení zaměstnanců apod., je třeba podporovat CK/CA, které přivezou turisty do regionu

9 SEZNAMY

9.1 Seznam grafů

Graf 1 Vývoj lůžkových kapacit HUZ v okresech Pardubického kraje v letech 2004 - 2007.	33
Graf 2 Počet přepravených cestujících v letech 2002 - 2008	45
Graf 3 Rozložení lyžařských středisek dle TO v Pardubickém kraji	54
Graf 4 Vývoj počtu hostů v HUZ Pardubického kraje	68
Graf 5 Procentní zastoupení nerezidentů v HUZ Pardubického kraje podle států v roce 2008	68
Graf 6 Vývoj návštěvnosti nejpočetnějších zahraničních hostů v HUZ Pardubického kraje v letech 2000 - 2008	69
Graf 7 Vzdálenost od místa bydliště (Češi) – zimní sezóna	79
Graf 8 Vzdálenost od místa bydliště (Češi) – letní sezóna	79
Graf 9 Převažující důvod návštěvy Pardubického kraje	80
Graf 10 Věková struktura respondentů	85
Graf 11 Vzdělanostní struktura respondentů	85
Graf 12 Místo ubytování v Pardubickém kraji	88
Graf 13 Osoby, se kterými trávil respondent pobyt v Pardubickém kraji	89
Graf 14 Charakteristika Pardubického kraje	91
Graf 15 Přístupy návštěvníků na portál, stav v dubnu 2009	116
Graf 16 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců v roce 2007	117
Graf 17 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců v roce 2008	118
Graf 18 Vývoj návštěvnosti portálu dle jednotlivých verzí a měsíců ledna až dubna v roce 2009	118

9.2 Seznam obrázků

Obr. 1 Geografická mapa Pardubického kraje	4
Obr. 2 Podnikatelská aktivita v cestovním ruchu v obcích Pardubického kraje	12
Obr. 3 Podíl ekonomicky aktivních osob v pohostinství a ubytování v obcích Pardubického kraje	14
Obr. 4 Administrativní členění kraje	15
Obr. 5 Turistické oblasti Pardubického kraje	16
Obr. 6 Potenciální rekreační plochy obcí v Pardubickém kraji	18
Obr. 7 Turisticko-rekreační funkce obcí v Pardubickém kraji	19
Obr. 8 Turisticko-rekreační zatížení obcí na území Pardubického kraje	20
Obr. 9 Celkový potenciál cestovního ruchu obcí Pardubického kraje	21
Obr. 10 Upravený potenciál cestovního ruchu – Pardubický kraj	22
Obr. 11 Silniční síť Pardubického kraje	39
Obr. 12 – Železniční síť na území Pardubického kraje	43

9.3 Seznam tabulek

Tab. 1 Základní geografické informace, stav k 1. 1. 2009 (předběžné výsledky)	6
Tab. 2 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů	7

Tab. 3	Přehled středních škol, SOU a učilišť s výukou oborů v Pardubickém kraji vztahujících se k cestovnímu ruchu	8
Tab. 4	Vybrané vysoké školy s obory vztahujícími se k cestovnímu ruchu v Pardubickém kraji, Praze a sousedních regionech Pk	8
Tab. 5	Počet subjektů zapsaných v RES v Pardubickém kraji a jeho okresech (stav k 31. 12. 2008).....	10
Tab. 6	Mezikrajské porovnání podnikatelských subjektů v oblasti cestovního ruchu (stav k 31. 12. 2008).....	11
Tab. 7	Podíl odvětví ubytování a stravování na celkovém počtu zaměstnaných v hlavním zaměstnání ve 4. čtvrtletí 2008.....	13
Tab. 8	Hodnotící stupnice potenciálu rekreační plochy	17
Tab. 9	Rekreačně využitelné plochy podle okresů.....	17
Tab. 10	Turisticko-rekreační funkce	19
Tab. 11	Turisticko-rekreační zatížení území,.....	20
Tab. 12	Vývoj ubytovacích kapacit v okresech Pardubického kraje	33
Tab. 13	Kapacity hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle krajů k 31. 12. 2007.....	34
Tab. 14	Kapacity HUZ podle turistických oblastí (stav k 31. 12. 2007)	35
Tab. 15	Kapacity HUZ podle turistických oblastí (stav k 31. 12. 2007) na km ²	35
Tab. 16	: Rozmístění objektů individuální rekreace v okresech Pardubického kraje	36
Tab. 17	Délka jednotlivých silnic I. třídy na území Pardubického kraje	39
Tab. 18	Železniční síť v Pardubickém kraji	41
Tab. 19	Doba cestování z Pardubic do významných středoevropských měst.....	42
Tab. 20	Přehled železničních tratí v Pardubickém kraji.....	43
Tab. 21	Přehled městských památkových rezervací a městských památkových zón v Pardubickém kraji	49
Tab. 22	Přehled přístupných hradů a zámků - rozdělení dle TO.....	50
Tab. 23	Významné osobnosti a místa s nimi spojená:	53
Tab. 24	Turistické využití řek	56
Tab. 25	Vodní plochy monitorované krajskou hygienickou stanicí (rok 2008):	56
Tab. 26	Venkovní golfové hřiště v Pardubickém kraji	59
Tab. 27	Rozdělení informačních center	61
Tab. 28	Kapacity hromadných ubytovacích zařízení v ČR a krajích (stav k 31. 12. 2007).....	64
Tab. 29	Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v krajích ČR v roce 2007.....	64
Tab. 30	Průměrný počet přenocování a čisté využití lůžek a pokojů v roce 2007.....	65
Tab. 31	Počet hostů v HUZ v krajích ČR v roce 2008.....	66
Tab. 32	Hosté v HUZ v Pardubickém kraji podle států v roce 2007	67
Tab. 33	Hosté v HUZ v Pardubickém kraji podle států v roce 2008	67
Tab. 34	Hodnocení služeb – spokojenost se službami v Pardubickém kraji.....	81
Tab. 35	Hodnocení vybavenosti, spokojenosti v Pardubickém kraji.....	82
Tab. 36	Hodnocení péče o rozvoj cestovního ruchu, spokojenost v Pardubickém kraji.....	83
Tab. 37	Co nejvíce chybí návštěvníkům v turistických oblastech na území Pardubického kraje.....	84
Tab. 38	Využití informační zdroje:	84
Tab. 39	Útrata na osobu a den.....	85
Tab. 40	Hlavní účel pobytu respondentů v závislosti na sezóně.....	87

Tab. 41 Využití informační zdroje o Pardubickém kraji	90
Tab. 42 Analýza konkurence z hlediska geografické polohy – okolní regiony a jejich nabídka	95
Tab. 43 Konkurenční regiony z hlediska typu dovolené/pobytu	96
Tab. 44 Kapacity HUZ v krajích České republiky (stav k 31. 12. 2007).....	98
Tab. 45 Rozdělení hromadných ubytovacích zařízení v krajích ČR v roce 2007	99
Tab. 46 Pořadí hradů, zámků a památkových objektů v roce 2007 (s počtem návštěvníků nad 50 000).....	100
Tab. 47 Počet hradů, zámků a památkových objektů v krajích ČR s návštěvností nad 50 000 (rok 2007)	101
Tab. 48 Návštěvnost jednotlivých jazykových mutací portálu	117

9.4 Seznam některých použitých zkratk

A.T.I.C.	Asociace turistických informačních center
ČSÚ	Český statistický úřad
DSO	Dobrovolný svazek obcí
DSVČ	Destinační společnost Východní Čechy
HUZ	Hromadné ubytovací zařízení
MAS	Místní akční skupina
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
TO	Turistická oblast
TIC	Turistické informační centrum
TR	Turistický region
TVÚ	Turisticky významné území
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil